

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Hanna-Elise Rähni

**HÄDAKAITSESEISUNDI TUVASTAMINE JA ÕIGUSVASTASE RÜNDE
OLEMASOLU EESTIS VÕRRELDES TEISTE EUROOPA RIIKIDEGA**

Magistritöö

Juhendaja
professor Jaan Ginter

Tartu

2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. HÄDAKAITSE INSTITUUT EESTI ÕIGUSSÜSTEEMIS	8
1.1. Hädakaitse olemus	8
1.1.1. Rünne.....	9
1.1.2. Ründe õigusvastasus.....	12
1.1.3. Vahetu või vahetult eesseisev rünne.....	14
1.2. Hädakaitsetegevus.....	15
1.3. Riigikohtu praktika	17
1.4. Esimese ja teise astme kohtute praktika.....	24
2. HÄDAKAITSE EUROOPA RIIKIDE ÕIGUSTEOORIAS JA KOHTUPRAKTIKAS .	31
2.1. Saksamaa hädakaitse instituut.....	31
2.2. Prantsusmaa hädakaitse instituut	32
2.3. Rootsi hädakaitse instituut	34
2.4. Hollandi hädakaitse instituut.....	35
2.5. Teiste riikide võrdlus Eestiga.....	37
KOKKUVÕTE	68
THE SELF-DEFENCE SITUATION AND THE EXISTENCE OF AN UNJUSTIFIED ATTACK IN ESTONIA COMPARED TO OTHER EUROPEAN COUNTRIES. Abstract .	73
KASUTATUD LÜHENDID	79
KASUTATUD KIRJANDUS.....	80
MUUD KASUTATUD ALLIKAD.....	83
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	84
KASUTATUD KOHTULAHENDID	85

SISSEJUHATUS

Inimene on tundnud hädakaitse instituuti juba ammu ajast, ilmingud sellest ulatuvad keskaega.¹ Tihti omistatakse hädakaitsele loomuõiguslikku iseloomu.² Hädakaitseõiguse näol on ühelt poolt tegemist individuaalse õigusega ennast kaitsta ning teisest küljest viisiga, kuidas säilitada üldist õiguskorda.³ Vaatamata sellele, et hädakaitse on justkui alati olemas olnud, tekitab see ikka ja jälle küsimusi, millal ja millises ulatuses võib hädakaitset rakendada ründe korral. Üldjuhul peab inimene võimalikes hädakaitse olukordades kiiresti reageerima ja tegutsema, mistõttu jääb võrdlemisi vähe aega, et juhtunut igakülgselt analüüsida ja selle pinnalt otsustada, kas ja milline kaitsetegevus on lubatud. Sellele vaatamata tuleb isikul ründe korral mingil määral hinnata olukorda ja proovida hädakaitse piire mitte ületada. Eesti õiguskorras sätestab hädakaitseõiguse karistusseadustiku⁴ (edaspidi: KarS) § 28.

Hädakaitse on tekitanud ka parajalt meediakära ja poleemikat. Viimaste aastate eredamaid hädakaitsejuhtumeid, mis pälvis meediakajastust, on ansambel Kosmikute kitarristi kohtuasi, kus süüdistatav mõisteti õigeks autoga otsasõitmisel põhjustatud tapmises, sest kohtualune oli tegutsenud hädakaitse seisundis.⁵ Samuti sai palju tähelepanu Lasnamäe tulistamise juhtum, kus teetöoline tulistas surnuks teda rünnanud alkoholihoobes mehe. Vaatamata alama astme kohtute süüdimõistvatele otsustele, oli Riigikohtu hinnangul kohtualune hädakaitse seisundis ning ei ületanud kaitsetegevusega hädakaitse piire.⁶ Meediast läbi käinud olukordades võib jääda mulje, et hädakaitset kasutanud isik ületas hädakaitse piire või ei oleks üldse tohtinud hädakaitset kasutada. On mõistetav, et õigusliku taustata inimeste arvamused lähevad selliste kaasuste puhul lahku. Ka kohtud ei jõua alati samadele järeldustele. Kuigi näiteks Lasnamäe tulistaja lahendus võis inimesi üllatada, siis tegelikult Riigikohus selle lahendiga oma varasemat praktikat ei muutnud.

Riigikohus on oma praktikas väljendanud seisukohta, et hädakaitse seisund võib tekkida muuhulgas sellise ründe puhul, mis ei ole koosseisupärane. See tähendab, et kuigi rünne ei

---

¹ Sootak, J. Karistusõigus. Üldosa. Tallinn: Juura 2018, lk 47.

² Kuhl, K. Karistusõigus: üldosa. Tallinn: Juura 2002, lk 75.

³ Sootak (2018), lk 294; RKKKo 3-1-1-111-04.

⁴ Karistusseadustik. – RTI, 06.08.2022, 27.

⁵ RKKKo 1-19-8038; Vahter, T. Kuidas kohus lahendas Kõmmari tapmise mõistatuse. Eesti Ekspress 27.05.2020. – <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/89966469/kuidas-kohus-lahendas-kommari-tapmise-moistatuse> (04.01.2023).

⁶ RKKKo 1-18-10214; Riigikohus mõistis Lasnamäe sillal meest tulistanud teetoolise õigeks. Eesti Rahvusringhääling 01.07.2021. – <https://www.err.ee/1608264003/riigikohus-moistis-lasnamae-sillal-meest-tulistanud-teetoolise-oigets> (05.01.2023).

kvalifitseeru kuriteoks ega väärteoks, on vaatamata sellele tegemist õigusvastase ründega, sest see ohustab või kahjustab õigushüve piisavalt intensiivselt. See põhimõte on Eesti õiguskorras olnud alates 2004. aastast.⁷ Rünne, mis ei vasta süüteokoosseisule, võib näiteks olla solvamine või väheintensiivne füüsiline kontakt, mis ei kvalifitseeru KarS § 121 tähenduses kehaliseks väärkohtlemiseks. Magistritöö kirjutamist ajendas Riigikohtu 2022. aasta lahend kriminaalasjas 1-20-9563. Kohtuasjas oli kannatanu üritusel süüdistatava juurde läinud, võtnud tal habemest kinni ning küsinud: „Kes sina veel oled?“, mille peale lõi kohtualune kannatanut rusikaga näkku. Riigikohtu hinnangul viibis isik hädakaitse seisundis ning kannatanu tegevust nähti kui õigusvastast rünnet.⁸ Kuigi kohus otseselt oma praktikat ei muutnud, siis sisustas ta selle lahendiga oma eelnevalt väljatoodud seisukohti ning omakorda laiendas veelgi hädakaitse instituuti.

Käesolevas magistritöös uuritakse, kas ja millal on hädakaitse seisundi laiendamine olukordades, kus õigusvastane rünne ei vasta ühelegi süüteokoosseisule, põhjendatud. Magistritöös keskendutakse hädakaitse seisundi tuvastamisele ning õigusvastase ründe olemasolule Eesti ja teiste valitud Euroopa riikide õigusteoorias ja kohtupraktikas. Töö eesmärk on välja selgitada, kas ja mis olukordades on põhjendatud Eesti õiguse lähenemine, et hädakaitse seisund võib tekkida ka sellise ründe korral, mis ei vasta ühelegi süüteokoosseisule, teiste Euroopa riikide õigusteooriate ja kohtupraktika põhjal. Ühtlasi analüüsitakse töös, millised on Euroopa riikide õigusteoorias ja kohtupraktikas välja toodud olukorrad, mis sisustavad hädakaitse seisundit ning õigusvastast rünnet Eestiga võrreldes kitsamalt või laiemalt. Magistritöö tulemusel peaks selguma, kas Eesti kohtupraktika lähenemine on kooskõlas teiste riikide praktikaga ning kas praegune kohtupraktikast tulenev hädakaitse instituudi laiendamine olukordadele, kus on rünnatud õigushüve, mis ei ole koosseisuga kaitstud, on põhjendatud. Kuigi töö peamine fookus on justnimelt hädakaitse seisund ning õigusvastane rünne, siis on töös käsitletud teatud määral ka hädakaitsetegevust koosmõjus hädakaitse seisundiga, põhjusel, et see, kui kaugemale hädakaitse seisundi ja õigusvastase ründe piire nihutada, sõltub muuhulgas ka sellest, millised on nõuded kaitsetegevustele ning missuguseid tegevusi konkreetse riigi õigussüsteemis lubatavaks peetakse.

---

⁷ RKKKo 3-1-1-17-04.

⁸ RKKKo 1-20-9563.

Töö hüpoteesiks püstitab autor, et teiste Euroopa riikide õigusteooriad ja kohtupraktika ei toeta Eesti kohtupraktika seisukohta õigusvastase ründe olemasolu leidmisel täies ulatuses ning sisustavad hädakaitseisundit ja õigusvastast rünnet kitsamalt, kuid samas ei ole mõjuvaid põhjuseid, miks teiste riikide lähenemine on parem võrreldes Eesti kohtupraktika hädakaitse instituudi seisukohtadega või miks peaks Eesti kohtud jõudma teistsugustele seisukohtadele.

Uurimiseesmärkide saavutamiseks on autor püstitanud uurimisküsimused. Käesoleva magistritöö peamine uurimisküsimus on järgnev: millised on erinevused ja sarnasused Eesti ning teiste Euroopa riikide õigusteooria ja kohtupraktika lähenemistes hädakaitseisundi ja õigusvastase ründe olemasolu tuvastamisel ning kas on põhjuseid, miks eelistada ühe riigi lähenemist teisele? Sellele aitab vastutust leida omakorda järgnevad uurimisküsimused: kuidas on hädakaitseisundit ja õigusvastast rünnet sisustanud Eesti ja valimis olevad Euroopa riigid?

Püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks kasutatakse põhilise uurimismeetodina võrdlevat meetodit. Võrreldavateks Euroopa riikideks on valitud Saksamaa, Prantsusmaa, Holland ja Rootsi. Autor on valinud ainult Mandri-Euroopa riigid, kuivõrd võrdleva meetodi valguses on tähtis, et riikides oleks Mandri-Euroopa õiguskultuur, st alusmaterjal on võrreldav. Siinkohal mängib rolli ka see, et riikidel oleks teatav sarnasus kultuuriruumides ning ühiskondades. Autor mõistab, et kõikidel riikidel on oma eripärad ja iseärasused, kuid valitud riikide puhul on tegemist võrdlemisi sarnaste karistusõiguse süsteemidega. Saksamaa ja Prantsusmaa on võrdluseks valitud sellepärast, et Eesti karistusseadustik põhineb suuresti Saksa ja Prantsuse karistusõigusel.⁹ Sellest tulenevalt on karistusõiguse süsteemi eeskujudeks võetud riikide seisukohad ja lahendused töös esitatud küsimustele vastamiseks head lähteriigid. Nendes riikides on kohtupraktika ja õigusteooria ulatuslikumad ning probleemid, mis ei ole veel Eestis käsitletud leidnud, on tihtipeale nendes riikides juba vastuse saanud. Holland osutus valituks, kuna ka Hollandi karistusseadustik põhineb Prantsuse õigusel, kuid seda on aegade jooksul palju muudetud. Rootsi karistusõigus sai ammuseid aegu tagasi innustust Saksa õigusest, kuid nüüdseks on tegemist täiesti omaette karistusõiguse süsteemiga. Niisiis on kahe viimase puhul tegemist riikidega, kes said Eestiga samadelt riikidelt inspiratsiooni, aga on nüüd kujundanud karistusseadustiku ümber tulenevalt enda riikide eripäradest. Lisaks on Rootsi kultuuriruumi mõttes kõige sarnasem Eestiga. Valimi moodustanud riikide kohtupraktika ja õiguskirjanduse

---

⁹ Karistusseadustik 119 SE. Eelnõu algtekst. – www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5c321fb1-dc00-3e2a-af2-a88bef6d0f5c/ (08.02.2023).

pinnalt saab analüüsida, kuidas nemad on hädakaitsega seonduvaid probleeme lahendanud ning kuidas lähenenud hädakaitse seisundi piiride teemale.

Selleks, et vastata eelnevalt väljatoodud uurimisküsimustele, kasutab töö autor allikatena nii õiguse esmaseid kui ka sekundaarseid allikaid. Peamiselt kasutatakse Eesti, Saksa, Prantsuse, Rootsi ja Hollandi karistusseadustikke, samuti nende riikide õiguskirjandust ja hädakaitset käsitlevat kohtupraktikat. Õiguskirjanduse hulka kuuluvad muuhulgas vastavate riikide karistusseadustike kommenteeritud väljaanded, asjakohased õigusartiklid ning erinevad õpikud ja raamatud.

Töö on jaotatud kahte peatükki. Esimene neist käsitleb Eesti hädakaitseõiguse regulatsiooni, kohtupraktikat ja õiguskirjandust, kus avatakse hädakaitse, eelkõige hädakaitse seisundi ja õigusvastase ründe, aga ka hädakaitsetegevuse olemust ning seda, kuidas on hädakaitset piiritletud. Peatükis analüüsitakse, mis on kehtiva õiguse järgi õigusvastane rünne ning hädakaitse seisund. Kuigi käesolev töö keskendub hädakaitse nii-öelda esimesele osale ehk hädakaitse seisundile, siis on oluline anda ülevaade kogu hädakaitse instituudist, et luua üldpilt sellest, kuidas riik täpsemalt sellesse õigusinstituuti suhtub, mis annab omakorda võimaluse võrrelda teiste riikide lähenemist Eesti omaga. Eraldi analüüsitakse juhtumeid ja kohtulahendeid, kus õigusvastaseks loetud ründe puhul ei ole tegemist süüteokoosseisuga. Välja on toodud nii Riigikohtu kui ka alama astme kohtute praktika. Teine peatükk käsitleb eelnevalt mainitud Euroopa riikide hädakaitse instituuti ja käsitlust ning võrdlust Eestiga. Esmalt antakse üldine ülevaade iga riigi hädakaitse regulatsiooni kohta, kus muuhulgas on välja toodud ka hädakaitsetegevuse olemus, et näidata riigi üldist suhtumist hädakaitsele ning seeläbi illustreerida, kuidas seostuvad omavahel hädakaitse seisundi piirid ja lubatavad kaitsetegevused. Järgmisena on autor võrrelnud riikide hädakaitse seisundi olemust Eestiga, tuues välja eelkõige ründe, ründe õigusvastasuse ning ründe vahetuse kriteeriumi. Seejuures on autor välja toonud märkimisväärsemad kohtulahendid, kus on käsitletud õigusvastase ründe küsimusi olukordades, kus rünne ei olnud koosseisupärane.

Varasemalt on hädakaitset käsitletud kolmes magistritöös. Ü. Lambi magistritöös „Hädakaitsest Eesti ja Saksamaa kohtupraktika alusel“¹⁰, J. Miku 2011. aastal magistritöös teemal

---

¹⁰ Lamp, Ü. Hädakaitsest Eesti ja Saksamaa kohtupraktika alusel. Magistritöö. Juhendaja Heino Tõnismägi. Tartu: Tartu Ülikool 2012.

„Hädakaitse Eesti ja teiste riikide kehtivas õiguses“¹¹ ja D. Štšerbini töös „Hädakaitse instituut õigusteoorias ja Eesti kohtupraktikas“¹². Kuigi kõik tööd käsitlevad hädakaitset, siis esimese töö puhul on võrdluses ainult üks riik, milleks on Saksamaa, D. Štšerbini töö räägib ainult hädakaitsest Eesti õiguses ning vaatamata oma töö pealkirjale, keskendub J. Miku töö samuti peaaesjalikult Eesti ja Saksa õiguse võrdlusele ning mõne teise riigi puhul on sisse toodud ainult hädakaitse sätte sõnastus. Kõik eelnevalt nimetatud tööd on 9–12 aastat vanad ning selle aja jooksul on tulnud mitmeid kohtulahendeid, mida nendes magistrیتöödes ei ole käsitletud, eelkõige just käesoleva töö ajendiks olev kohtulahend asjas 1-20-9563. Käesolev töö, erinevalt eelnevatest töödest, võrdleb hädakaitse instituuti rohkemate riikidega, mitte ainult Saksamaa omaga. Ükski varasem töö ei ole keskendunud õigusvastasele ründele kui hädakaitse seisundi eeldusele ning pole analüüsinud, kas hädakaitse instituuti on liigselt laiendatud. Seega on hädakaitse seisundi ja õigusvastase ründe käsitus võrdluses eeltoodud Euroopa riikidega Eesti õiguskirjanduses uudne.

Käesoleva magistrیتöö märksõnad Eesti märksõnastikus on järgnevad: hädakaitse, karistusõigus, kriminaalõiguse üldosa.

---

¹¹ Mikk, J. Hädakaitse Eesti ja teiste riikide kehtivas õiguses. Magistrیتöö. Juhendaja Jaan Ginter. Tartu: Tartu Ülikool 2011 (käsikiri TÜ Iuridicumi teabekeskuses).

¹² Štšerbin, D. Hädakaitse instituut õigusteoorias ja Eesti kohtupraktikas. Magistrیتöö. Juhendaja Heino Tõnismägi. Tartu: Tartu Ülikool 2014.

1. HÄDAKAITSE INSTITUUT EESTI ÕIGUSSÜSTEEMIS

1.1. Hädakaitse olemus

Hädakaitse üks peamisi ideesid on, et „õigus ei tagane ebaõiguse ees“. Eesti õiguskorras sätestab hädakaitse KarS § 28, mida ei ole muudetud alates 2002. aastast, kui see säte jõustus. Hädakaitse tuleb mängu deliktstruktuuri teisel astmel ehk siis, kui kontrollitakse teo õigusvastasust. Kui eelnevalt on leitud, et tegu vastab koosseisutunnustele, tuleb seejärel kontrollida õigusvastasust välistavaid asjaolusid. Õigusvastasust välistava asjaolu esinemisel loetakse isiku käitumine õiguspäraseks ja sellega lõppeb edasine kontroll, see tähendab isiku tegu süü tasandil enam ei analüüsita. Hädakaitse näol on tegemist õigusvastasust välistava asjaoluga.¹³ Peale hädakaitse on karistusseadustiku järgi veel kaks õigusvastasust välistavat asjaolu: hädaseisund (KarS § 29) ja kohustuste kollisioon (KarS § 30). Hädakaitse instituudi täpsem sisustamine ning probleemide lahendamine on jäetud kohtu- ning õiguspädevatele.¹⁴ KarS § 28 sätestab hädakaitse järgnevalt:

(1) Tegu ei ole õigusvastane, kui isik tõrjub vahetut või vahetult eesseisvat õigusvastast rünnet enda või teise isiku õigushüvedele, kahjustades ründaja õigushüvesid, ületamata seejuures hädakaitse piiri.

(2) Isik ületab hädakaitse piiri, kui ta kavatselt või otsese tahtlusega teostab hädakaitset vahenditega, mis ilmselt ei vasta ründe ohtlikkusele, samuti kui ta ründajale kavatselt või otsese tahtlusega ilmselt liigset kahju tekitab.

(3) Võimalus vältida rünnet või pöörduda abi saamiseks teise isiku poole ei välista õigust hädakaitsele.

Laias laastus jaguneb hädakaitse analüüs kaheks: hädakaitse seisundi ja hädakaitsetegevuse analüüs. Kuigi käesoleva magistr töö peamine fookus on justnimelt hädakaitse seisund, siis on hädakaitsetegevust kui hädakaitse olulist osa töös samuti käsitletud. Hädakaitsetegevusest on lähemalt räägitud alapunktis 1.2. Hädakaitse seisundi all mõeldakse vahetu või vahetult eelseisva õigusvastase ründe olemasolu. Selline rünne ohustab rünnaku osaliseks saanud isiku õigushüve, mille tulemusel on rünnataval õigus ennast kaitsta. Niisiis, et üldse rääkida hädakaitsetegevusest või hädakaitse piiride ületamisest, tuleb esmalt kindlaks teha, kas

---

¹³ Sootak (2018), lk 282-283, 294.

¹⁴ Ernits, M. jt. Karistusseadustiku üldosa eelnõu. Eelnõu lähtealused ja põhjendus. Tallinn: Juura 1999, lk 78-79.

hädakaitse seisund esineb.¹⁵ Hädakaitse seisundi definitsioonist tulenevalt on kolm elementi, mis peavad esinema, et saaks rääkida hädakaitse seisundist. Esiteks peab olema rünne, teiseks peab see rünne olema õigusvastane ning kolmandaks peab rünne olema kas vahetu või vahetult eesseisev.¹⁶

1.1.1. Rünne

Hädakaitse esimeseks komponendiks on rünne, mille tagajärjel tekib hädakaitse seisund. Ründe puhul on tegemist inimese teoga. See tegu kahjustab või ohustab rünnatava isiku õigushüve ja peab olema ka sotsiaalse arusaama järgi rünne.¹⁷ Ründest tuleneva ohu kindlaks tegemine toimub *ex ante*, kus hinnatakse, kas objektiivne vaatleja leiab, et õigushüve kahjustamine on tõenäoline.¹⁸ Siinjuures on oluline märkida, et hädakaitse korral peab oht lähtuma justnimelt inimesest. Loomast tingitud ründe korral ei saa rääkida hädakaitsest, vaid hoopis hädaseisundist.¹⁹ Loomaga seotud rünnet saab käsitleda hädakaitse näiteks siis, kui isik on looma ässitanud rünnatavale kallale, kuivõrd seda loetakse inimründeks.²⁰ Terminit „sotsiaalne arusaam“ on Riigikohus kasutanud kolmel korral: lahendites 1-21-3307, 1-20-9563 ja 3-1-1-111-04. Need on justnimelt lahendid, kus rünne on olnud süüteokoosseisu väline tegu. Tegemist on võrdlemisi ebamäärase terminiga ning Eesti õiguskirjanduses ega kohtupraktikas ei ole seda sisustatud või selgitatud, mida selle all täpsemalt mõeldakse. Ainuke indikatsioon, et mis sinna alla ei kuulu, on „ühiskondlikult tolereeritud käitumine, mis ei ületa tavasuhtluses esineda võiva ebamugavuse piiri“.²¹ Autor käsitleb teises peatükis, kas ja kuidas on sarnast terminit kasutanud teised riigid.

Rünne võib seisneda paljudes erinevates tegudes ning ohustada mitmeid õigushüvesid, kuid üldiselt mõeldakse selle all füüsilist käitumisakti, mis on agressiivne ning tavaliselt suunatud kas elu või tervise vastu.²² Sagedased juhtumid on näiteks kellegi löömine, kallaletung ning muud sarnased olukorrad. Samas on aga õiguskirjanduses toodud palju näiteid, kus rünne või sellest tulenev hädakaitse seisund ei ole nii ilmselged ning mida võiks sotsiaalse arusaama järgi käsitleda pigem neutraalse ja vähe häiriva käitumisena. Näiteks on välja toodud rünnetena

---

¹⁵ Sootak (2018), lk 296.

¹⁶ *Ibidem*, lk 299.

¹⁷ Karistusseadustik. Komm vlj. Koost J. Sootak ja P. Pikamäe. 5. vlj. Tallinn: Juura 2021 § 28 komm. 4

¹⁸ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 5.

¹⁹ Sootak (2018), lk 298.

²⁰ RKKKo 3-1-1-95-06, p 10; 3-1-1-60-16, p 8.

²¹ RKKKo 3-1-1-111-04, p 12.

²² Sootak (2018), lk 297.

sõimulaviini, öörahu rikkumist ja taskulambi valguse osutamist näkku; samuti ka kellegi pildistamist ilma selle isiku nõusoleku või soovita.²³ Riigikohus on leidnud, et rünne võib olla ka korteri elektri väljalülitamine.²⁴ Samuti võib rünne seisneda tegevusetuses, kui isik, kellel oli tegutsemiskohustus, ohustas passiivseks jäämisega teise isiku õigushüve. Siinjuures ei loeta aga ründeks ehtsas tegevusetusdeliktis seisnevat tegu.²⁵

Ründe alla kuulub palju tegusid, aga on nii mitmeidki käitumisi, mis pole käsitletavad ründena. Siia alla kuuluvad näiteks teod, mis võivad küll olla tülikad või tekitada ebamugavust, aga mida peab siiski sotsiaalselt taluma. Kohtupraktikas on toodud näideteks trügimist rahvarohkes kohas, ebameeldivat pilku ja noomivat märkust, millega kutsutakse isikut korrale.²⁶ Siinkohal tuleb märkida, et nii Eesti kui ka välismaa õiguskirjanduses on näha, et termineid „rünne“ ja „ründe õigusvastasus“ kasutatakse vahepeal samas tähenduses. See tähendab, et ühe käitumise puhul välistatakse hädakaitseseisund juba ründe tasemel, kuid mõnes muus kirjanduses leitakse, et rünne on olemas, kuid õigusvastasust ei ole. Rünnet ja ründe õigusvastasust hinnatakse tihti koos ning alati ei analüüsita eraldi rünnet ning siis alles õigusvastasust. Vaadates ka kohtupraktikas ja kirjanduses toodud näiteid, siis võib tekkida küsimus, et millisel tasandil on hädakaitseseisund välistatud. Ebameeldiv pilk, trügimine või noomiv märkus ei ole rünne Riigikohtu hinnangul, kuid samahästi võib argumenteerida, et need on ründed, kuid puudub õigusvastasus. Kui kellegi nõusolekuta pildistamine on rünne, siis tekib küsimus, miks välistada eelnevalt mainitud käitumised juba ründe tasemel. Lõpptulemus ehk hädakaitseseisundi eitamine oleks sama, kuivõrd õigusvastasus nende käitumiste puhul puudub, kuid siiski jääb mingil määral arusaamatuks nende kahe tasandi piiritlemine. Nagu eelnevalt mainitud, siis rünne võib seisneda tegevusetuses, kuid rünne ei ole tsiviilõigusliku nõude täitmata jätmine.²⁷ Ründena ei ole ka koheselt käsitletav iga tegu, millel oli inimkomponent ning millega rikuti õigushüve. Ründeks ei loeta näiteks epileptilist krampi ega korstnapühkijat, kes katuselt alla kukkus ega ka viiruseohtu kui kellegi kehalisest seisundist lähtuvat ohtu. Nendel juhtudel on rünne välistatud, sest oht ei sõltu ohu tekitaja tahtest. Niisiis viiruse puhul oleks näiteks tegemist ründega, kui isik nakataks kedagi tahtlikult.²⁸

---

²³ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 4

²⁴ RKKKo 3-1-1-40-12 p 17.

²⁵ Sootak (2018), lk 297.

²⁶ RKKKo 3-1-1-111-04, p 12.

²⁷ Sootak (2018), lk 297.

²⁸ *Ibidem*, lk 299.

Kuigi eelnevalt mainiti, et tihti rünnatakse isiku tervist või elu, siis võib rünnatavaks õigushüveks olla niisamuti kehaline puutumatus, omand, valdus või mõni muu õigushüve.²⁹ KarS § 28 sätestatud rünne peab üldiselt ohustama või kahjustama isiku enda või teise isiku individuaalhüve. Siin ei ole vahet, kas see õigushüve on karistusõiguslikult kaitstud või mitte. Karistusõiguslikult kaitstud on näiteks omand, elu ja tervis ning teise kategooria alla kuuluvad muuhulgas intiimelu, au ja väärikus. Samas on ka individuaalhüvesid, mille puhul hädakaitse ei rakendu. Selleks on näiteks sündimata elu.³⁰ Põhjus, miks hüve ei pea olema karistusõiguse mõttes kaitstud, on see, et ka karistusõiguse välistele hüvedele suunatud ründed võivad olla väga intensiivsed ja riivavad. On leitud, et puhtalt sellepärast, et seadusandja hinnangul ei ole vaja neid hüvesid puudutavaid ründeid karistusõiguslikult sanktsioneerida, ei tähenda, et isik peaks seesuguseid ründeid kannatama.³¹ Samas on autori arvates küsitav, kas selliste rünnete puhul, kus õigushüved ei ole karistusõiguslikult kaitstud, peaks hädakaitse kasutamine olema ikkagi lubatud. Autor ei väida, et selliste rünnete vastu ei või midagi teha, kuid on arvamusel, et nende vastu tegutsemisel tuleks võib-olla piirduda leebemate vahenditega ning ei peaks kasutama vahendeid, mille eest karistusseadustik karistab. Seadusandja on ohtlikumad teod, mis ühiskonda rohkem riivavad, karistusõiguslikult sanktsioneerinud. See on olnud seadusandja otsus, mis on tehtud kriminaalpoliitilistel kaalutlustel. Teod, mis ei ole niivõrd kahjulikud ning seeläbi ei riiva õigushüvesid sellises ulatuses, on jäetud karistusõiguslikult sanktsioneerimata. Kui ühiskonna jaoks ei ole rünne nii ohtlik või kahjulik, et selle eest peaks karistusõiguslike vahenditega kaitsma, on keeruline mõista, miks peaks ühiskond pidama sobivaks sellise väheohtlikuks tunnistatud ründe (näiteks solvamine, mis ei ole karistusõiguslikult sanktsioneeritud) eest kaitsmiseks kasutada vahendeid, mille kasutamist ühiskond peab nii ohtlikuks, et tavaolukorras kaitseb end selliste vahendite kasutamise eest karistusõiguslike vahenditega.

Kui individuaalhüve ähvardava ründe vastu võib isik ennast kaitsta, siis kollektiivsete õigushüvede kaitsmisega tegeleb üldjuhul riik. Samas esinevad juhud, kus isik võib kollektiivhüve kaitsta, näiteks kui rünne puudutab isikut vahetult või kui on tegemist riigi eksistentsiaalse huviga (näiteks riigisaladus). Viimase puhul lähevad aga arvamused lahku. Samuti on hädakaitsevõimelised riigi fiskaalhuvid.³² Autori hinnangul jäävad natuke segaseks

---

²⁹ Sootak (2018), lk 297.

³⁰ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 6.

³¹ Sootak (2018), lk 299. Samson, E. Kriminaalõiguse üldosa: abimaterjal kohtunike ja prokuröride järelkoolituse karistusõiguse õppegrupile. Tallinn: Justiitsministeerium 2001, lk 98.

³² Sootak (2018), lk 300-301.

kaalutlused, mille põhjal on valitud kollektiivsed õigushüved, mis saavad hädakaitse ja need, mis ei saa. Kui juba riigi fiskaalhuvide ohustamise korral võib rakendada hädakaitset, mis põhimõtteliselt tähendab, et kaitsja saab kaitsetegevuse raames õiguse kasutada vägivalda, siis miks üldse piirata teiste kollektiivhüvede kaitset. Ühtlasi saab kaitsta ka kolmanda isiku õigushüvesid, mida tuntakse „hädaabi“ termini all. Siinkohal tuleb märkida, et väljend „teise isiku õigushüvedele“ viitab teisele isikule, kuid karistusõiguses mõeldakse isikute all nii füüsilisi isikuid kui ka juriidilisi isikuid. Kui juriidiliste isikute huvisid võib kaitsta, siis tõusetub mitmeid küsimusi, sealhulgas, millised juriidilise isiku õigushüved on hädakaitsevõimelised. Õiguskirjanduses on jaatatud eraõigusliku juriidilise isiku vara hädakaitsevõimelisust.³³ Teise isiku kaitsmise juures on oluline, et rünnatav isik soovib ennast kaitsta ning abi saada. Olukorras, kus aga isik ei saa aru, et teda rünnatakse või esineb oht, või ta ei ole võimeline oma nõusolekut andma, siis eeldatakse, et rünnataval isikul on kaitsetahe. Rünnatavate ringi, kellel on hädakaitseõigus, võib kuuluda ka avaliku võimu esindaja.³⁴

1.1.2. Ründe õigusvastatus

Rünne on õigusvastane, kui see on vastuolus mõne õiguskorras eksisteeriva normiga.³⁵ Varasemalt leidis Riigikohus, et rünne on õigusvastane, kui see ei ole kaetud lubatavusklausliga ning see lubatavus ei pea tulenema karistusõigusest, vaid võib tulla mistahes õigusharust.³⁶ Formaalõiguslikus mõttes õigusvastane tegu ei tähenda automaatselt, et tegemist on õigusvastase ründega. Seetõttu ei kuulu õigusvastase ründe alla näiteks tsiviilõigusliku kohustuste täitmata jätmine.³⁷ Tähtis on keskenduda empiirilisele õigusvastasusele ehk kindlaks teha, kas ründaja käitumine on vastuolus õiguskorraga või mitte.³⁸ Kirjanduse ja kohtupraktika järgi ei pea õigusvastane rünne olema koosseisupärane, see tähendab, et rünne ei pea olema ei kuritegu ega väärtegu. Seda seetõttu, et õiguskorraga saavad vastuolus olla ka rünned, mis on suunatud karistusõigusliku kaitseta õigushüvede vastu.³⁹ Algselt oli Riigikohtul teine seisukoht, kuid kohus muutis seda üsna kiiresti ning seega laiendas õigusvastase ründe

---

³³Soo, A. Karistusõiguslik hädakaitse ja hädaseisund põhiõiguste piiramise alusena koolides ning nende suhestumine 1. jaanuaril 2016 jõustuva lastekaitseaduse § 24 lõikega 3. – Juridica VI/2015, lk 424.

³⁴Sootak (2018), lk 301-302.

³⁵RKKKo 3-1-1-111-04, p 11. Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 8.2.

³⁶RKKKo 3-1-1-17-04, p 10.3; Kärner, M. Riigikohus karistusõiguse tõlgendajana. – Juridica 9-10/2022, lk 640.

³⁷Sootak (2018), lk 304.

³⁸*Ibidem*.

³⁹RKKKo 3-1-1-111-04, p 11. Sootak (2018), lk 305.

piire.⁴⁰ Tegelikult kajastus selline vaade juba KarS-i väljatöötamisel.⁴¹ Seda käsitleb autor detailsemalt alapunktis 1.3.

Kohtupraktika lähenemine, et rünne on õigusvastane, kui see on vastuolus mõne õiguskorras eksisteeriva normiga, ei lähe kokku karistusseadustiku enda õigusvastase teo definitsiooniga KarS §-s 27. Selle sätte järgi on õigusvastane tegu, mis vastab seaduses sätestatud süüteo koosseisule ja mille õigusvastasus ei ole välistatud käesoleva seadustiku, muu seaduse, rahvusvahelise konventsiooni või rahvusvahelise tavaga. KarS § 27 järgi on õigusvastase teo üks eeldusi, et tegemist on kas kuriteo või väärteoga, samas kui kohe järgmises sättes esinevat terminit „õigusvastane“ tõlgendatakse teistmoodi ning sisustatakse laiemalt. Autori hinnangul jääb segaseks, miks õigusvastasus kahe järjestikkuse sätte raames oma sisult erineb ning mis põhjusel on justnimelt hädakaitse korral kaetud ka õigushüved, mida muidu karistusõiguslikult kaitstud ei ole. Autor nõustub, et ka karistusõigusliku kaitseta õigushüvesid on võimalik ohustada ja kahjustada, aga ei ole kindel, kas hädakaitseõiguse võimaldamine sellistes olukordades on õigustatud. Selline ühe sõna erinev tõlgendamine tekitab segadust, kuivõrd termin „õigusvastane“ ei ole ühe seaduse raames üheselt mõistetav ning seega mõjutab negatiivselt ka õigusselgust.

Ründe puhul ei ole oluline, kas tegu oli tahtlik või mitte.⁴² Kuigi tahtliku teo korral on tegemist õigusvastase ründega (kui muud eeldused täidetud), siis ka ettevaatamatuse korral võib esineda õigusvastane rünne, mille vastu rünnatav isik võib ennast kaitsta.⁴³ Sellisel juhul peavad olema täidetud ettevaatamatusdelikti tingimused. Kui ründega on ohustatud või kahjustatud õigushüve ning esineb teoebaõigus, on isik hädakaitse seisundis. Samas võib hädakaitse kõne alla tulla ka ründe puhul, mis ei ole objektiivselt hoolsusvastane. Hädakaitse seisundist ei saa aga rääkida näiteks kõlbmatu katse korral. Kuigi rünne iseenesest on õiguskorraga vastuolus ning õiguskaitse vajadus esineb, siis ühtegi õigushüve ohustatud ega kahjustatud ei ole. Kui rünnatav ei tea, et tegemist on kõlbmatu katsega ning usub näiteks, et teo toimepanemise ees on ehtne ja rakendab hädakaitset, siis on tegemist eksimusega õigusvastasust välistavas asjaolus KarS § 31 mõttes.⁴⁴ Isiku vastu, kes on ise hädakaitse seisundis, ei saa kasutada hädakaitset.⁴⁵ Rünnet ei muuda õiguspäraseks ka süü tasandil olevad asjaolud (näiteks ründaja oli süüvõimetu või

---

⁴⁰ RKKKo 3-1-1-106-03.

⁴¹ Ernits, lk 80.

⁴² Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 10.

⁴³ Sootak (2018), lk 305-306.

⁴⁴ *Ibidem*, lk 306-307.

⁴⁵ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 8.2.

esinesid muud süüd välistavad asjaolud). Siiski võib mittesüülise ründe puhul mängu tulla sotsiaal-eetiline piirang.⁴⁶ Sotsiaal-eetilise piirangu olemust on autor lähemalt sisustanud alapeatükis 1.2. Õigusvastane rünne on välistatud, kui isik on andnud enda nõusoleku. See nõusolek võib väljenduda nii sõnaselges nõusolekus, spordivõistluste kaudu (nt maadluse või poksi korral) kui ka vastastikusel kakluses, kus mõlema poole rollid vahelduvad kordamööda. Kakluse puhul tuleb aga arvestada, et hädakaitseisundile võib tugineda osaleja, kes ei soovi enam kakluses osaleda või ei ole enam võimeline selleks.⁴⁷

1.1.3. Vahetu või vahetult eesseisev rünne

Hädakaitseisundi tekkimisel on oluline, et õigusvastane rünne, mida rünnatav soovib tõrjuda, oleks ka ajaliselt õigetes piirides. See tähendab, et puhtalt õigusvastase ründe olemasolu korral ei teki veel automaatselt hädakaitseisundit, kui tõrjutav rünne ei olnud vahetu või vahetult eesseisev. Kõik ennatlikud või hilinenud kaitsetegevused on väljaspool hädakaitseisundit ning rünnatava isiku tegu ei ole sellisel juhul õiguspärane.⁴⁸ Kokkuvõtvalt võib öelda, et rünne on vahetu ehk samaaegne kolmel juhul: kui rünne seisab kohe ees, leiab parajasti aset või kestab veel.⁴⁹

Kohe ees seisva ründe all mõeldakse vahetult eesseisvat rünnet, mis on toodud välja ka KarS § 28 lg 1 enda sõnastuses. Seda rünnet iseloomustab süüteo ettevalmistamine ning see peab eelnema vahetult katsele.⁵⁰ Eesseisva ründe määratlemise võimalikke kriteeriumeid on kaks: mõjusa kaitse teooria ja efektiivse lahenduse põhimõte. Esimese puhul esineb ründeoht ning järgmine etapp on ründe alustamine, teise kriteeriumi puhul võib rünnatav ennast kaitsta, kui on võimalus, et viimane kaitsevõimalus langeb ära ja *ex ante* vaateleja on kindel ründe iseloomus.⁵¹ Eesti kohtupraktika lähtub teisest põhimõttest.⁵² Siinkohal tuleb eristada aga ennetustegevust. Kui rünnatav hakkab võimaliku ründe vältimiseks ennetavaid tegevusi tegema, ilma et olukord seda veel päriselt nõuaks, või kui ründaja lihtsalt teeb ettevalmistavaid tegusid, ei ole tegemist hädakaitseisundiga.⁵³ Tähtis põhimõte on, et isik ei pea ootama momenti, kus tema õigushüvesid realselt rikutakse.⁵⁴

---

⁴⁶ Sootak (2018), lk 304-305.

⁴⁷ Sootak (2018), lk 288; Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 19.

⁴⁸ Sootak (2018), lk 307.

⁴⁹ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 11.1.

⁵⁰ *Ibidem*, § 28 komm. 11.2.

⁵¹ Sootak (2018), lk 309-310.

⁵² RKKKo 3-1-1-124-01, p 7.1.

⁵³ Sootak (2018), lk 307-308. Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 11.2.

⁵⁴ RKKKo 3-1-1-124-01, RKKKo 3-1-1-17-04, p 14.1.

Parajasti leiab aset ehk on juba alanud ründe puhul saab rääkida süüteokitse tunnustest. Sellises olukorras teeb ründaja tegevusi ning on teo toimepanemist alustanud, aga õigushüve kahjustamine ei ole veel lõppenud. Kestab veel ründe puhul peab vaatama, kas ründe lõpp on saabunud või mitte. Rünne on lõppenud siis, kui süütegu on lõpule viidud ning rünnatav isik ei saa enam midagi teha, et juhtunut muuta. Rünne aga kestab veel, kui süütegu faktiliselt veel lõppenud ei ole (näiteks rünnatava vägistamise korral), mis tähendab, et õigushüve on juba ohustatud või kahjustatud, kuid kahjustus võib veelgi suurened. Samuti kestab rünne vältava süütegu puhul nii kaua, kui õigusvastane olukord esineb, näiteks sissetungimise korral kuni isiku ruumis viibimise lõpuni. Jätkuva ründe korral peab vaatama igat konkreetset juhtumit, mitte aga rünnet, mis eelnevalt või kunagi ammu aset leidis.⁵⁵

1.2. Hädakaitsetegevus

Hädakaitse teine element on hädakaitsetegevus, mida saab analüüsida alles siis, kui hädakaitse seisund on tuvastatud. Siin tuleb vaatluse alla, millisel määral võib ründaja õigushüvesid kahjustada. Kaitsetegevus peab olema suunatud ründaja õigushüve vastu ning olema vajalik ründe tõrjumiseks. Kaitsetegevuse vajalikkus tähendab, et tegevus on sobiv ja säästvaim.⁵⁶ Lisaks peab olema teatud juhtudel olema tegevus nõutav. Nõutavuskriteeriumit rakendatakse sotsiaal-eetiliste piirangute korral ning selle kriteeriumi eesmärk on takistada õiguse kuritarvitamist.⁵⁷ Kohtupraktikas on sedastatud, et hädakaitsetegevuse eesmärk on ründe tõrjumine ründe lõpetamisega.⁵⁸ Seega ei pea rünnatav isik pelgalt rünnet tagasi lööma ning võib rünnet aktiivselt tõrjuda. Tagasilöömise all mõeldakse eelkõige passiivset tõrjumist, mis tähendab, et rünnatav isik ei pea piirduma sellega, vaid tal on õigus ise aktiivselt tegutseda, et ennast kaitsta.⁵⁹ Kuigi kaitsetegevus võib olla ka passiivsem, siis KarS § 28 lg 3 sätestab samuti, et võimalus vältida rünnet või pöörduda abi saamiseks teise isiku poole ei välista õigust hädakaitsele. Niisiis ei oodata isikult, et ta tõrjuks rünnet põgenedes või abi kutsudes.⁶⁰

Vahend on kaitsetegevuseks sobiv, kui „see tõrjub ründe lõplikult, lõpetab selle täielikult ja otsekohe, ilma et kaitsja õigushüved ohtu jääksid või satuksid edaspidi ohtu ründesituatsiooni

---

⁵⁵ Sootak (2018), lk 312-314. Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 11.3. – 12.

⁵⁶ Sootak (2018), lk 314-315.

⁵⁷ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 13; Sootak (2018), lk 321.

⁵⁸ RKKKo 3-1-1-17-04, p 11.

⁵⁹ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 13.

⁶⁰ Sootak (2018), lk 315.

kui tervikut silmas pidades“. Sobiv on ka vahend, mis vähendab ründajale tekitatavat kahju. Niisiis ei välista tegevuse sobivust see, kui kaitsjal ei õnnestu rünnet lõplikult tõrjuda, vaid piisab juba sellest, kui kahju vähendatakse.⁶¹ Vahend peab ühest küljest olema sobiv ründe sisu mõttes, mis tähendab, et vahendiga saab ründe lõpetada, ning teisest küljest piisavalt intensiivne, et tagada ründe lõpetamine. See tähendab, et isik ei pea valima vahendit, mille puhul ta teab, et see rünnet lõpetada ei suuda. Siia hulka käib ka see, kui vahend suudab vähendada kahju. Sobivast vahendist ei saa rääkida juhul, kui tegevus on selline, mis selgelt ründe lõppemisele kaasa ei aita.⁶² Rünnatav ei pea valima ebakindlat vahendit⁶³ ega jääma passiivse tegevuse juurde⁶⁴. Hädakaitsetegevus ei ole seotud ka proportsionaalsuse nõudega.⁶⁵ Rünnatava isiku õigushüve võib olla madalam ründaja õigushüvest ning kaitsetegevus võib tekitada suuremat kahju, kui see, mida rünnatavale tekitati või oleks tekitatud.⁶⁶

Kui sobivuse kriteerium määrab ära kaitsetegevuse intensiivsuse alampiiri, siis säästvuse kriteeriumi puhul on tegemist tegevuse intensiivsuse ülempiiriga. Sobivatest vahenditest peab kaitsja valima säästvaima vahendi, mis tähendab, et vahend on kaitsjale kättesaadavatest efektiivsetest vahenditest ründaja jaoks kõige pehmem ning kahjustab teda kõige vähem.⁶⁷ Siinkohal tuleb aga vahendi alumine piir ette vahendi sobivuse näol. Seega peab vahend suutma ründe ikkagi lõpetada.⁶⁸ Kui isikul valikut ei olnud, siis säästvaima vahendi analüüsi ei toimu.⁶⁹ Mitme vahendi valimisel ei arvestata võimalust põgeneda või abi kutsuda.⁷⁰ Kui hiljem selgub, et kaitsja valis kaitsevahendi, mis tekitas rohkem kahju kui mõni muu sobiv ja säästvaim vahend, siis on kaitsja hädakaitse piire ületanud.⁷¹

Lisaks sobivale ja säästvaimale vahendile peab olema täidetud ka subjektiivne külg ehk rünnatava kaitsetahe. Isik peab mõistma, et tegemist on kaitseolukorraga ning tegutsema sellest lähtuvalt ja soovima ennast või teisi kaitsta.⁷² Isegi kui eelnevalt nimetatud tingimused on täidetud ning kaitsetegevus on vajalik, ei tähenda see veel alati, et hädakaitsetegevus on

---

⁶¹ RKKKo 3-1-1-17-04, p 11.

⁶² Sootak (2018), lk 316.

⁶³ RKKKo 3-1-1-17-04, p 11.

⁶⁴ RKKKo 3-1-1-65-15, p 10.

⁶⁵ Hirsnik, E, Allikments, M. Karistusõiguslik hinnang ohjeldamisele hooldusasutustes. – Juridica 5/2017, lk 316.

⁶⁶ RKKKo 3-1-1-65-15, p 10; Sootak (2018), lk 317.

⁶⁷ RKKKo 3-1-1-17-04, p 11.1; 1-16-9964/36, p 20; 3-1-1-34-08, p 10.

⁶⁸ Sootak (2018), lk 318.

⁶⁹ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 14.3.

⁷⁰ RKKKo 3-1-1-17-04, p 11.1.

⁷¹ Sootak (2018), lk 320.

⁷² RKKKo 1-16-9964/36, p 16.

õiguspärane. Teatud juhtumite puhul tuleb mängu nõutavuse kriteerium, mis ei luba õigust kuritarvitada ning seab hädakaitsele teatud piirid.⁷³ Nendeks juhtudeks on mittesüüline rünne, kus esineb süüd välistav asjaolu või ründaja on süüvõimetu; bagatellrünne ja ränk ebaoproportsionaalsus, kus rünnatakse kas väga ebaolulist õigushüve või teo ohtlikkus on väga väike; provokatsioon, kus isik ise põhjustas oma eelneva käitumisega ründe.⁷⁴ Nõutavus võib mängida rolli ka perekonna ja muude lähisuhete ning vaikimisraha nõudmise korral. Bagatellründe puhul on oluline ära märkida, et tegemist on ründega, mis on väga väikse ohtlikkusega või rünnatav õigushüve on väikse tähtsusega.⁷⁵ Kohtupraktikast nähtub, et solvamine, mida võiks lugeda teatud tingimustel bagatellründeks, ei ole aga kohtute hinnangul tihti bagatellrünne. Niisiis kui lugeda solvamist õigusvastaseks ründeks, siis saaks selle puhul teatud juhtudel hädakaitse välistada nõutavuse kriteeriumi tasemel, aga kohtud on teatud juhtudel hoopis bagatellründe (nt solvamise) vastu põhimõtteliselt kaitset lubanud ning hädakaitse õigustatuks lugenud.

Nagu eelnevalt mainitud, kui hädakaitsetegevus ei ole vajalik või nõutav, on tegemist hädakaitse piiride ületamisega. Hädakaitse piiride reegeljuhtumi sätestab KarS § 28 lg 2, mille järgi on isik hädakaitse piire ületanud, kui ta kavatsetult või otsese tahtlusega teostas hädakaitset vahenditega, mis ilmselt ei vastanud ründe ohtlikkusele ning ka siis, kui kaitsja ründajale kavatsetult või otsese tahtlusega ilmselt liigset kahju tekitas. Sellisel juhul ei ole tegemist enam hädakaitse seisundiga ning isik vastutab üldkorras, kuigi tegemist võib olla karistustkergendava asjaoluga KarS § 57 lg 1 p 8 mõttes.⁷⁶

1.3. Riigikohtu praktika

Riigikohus on tegelenud KarS § 28 regulatsiooniga seotud küsimustega 25 kohtulahendis. Samuti käsitles Riigikohus hädakaitse ja õigusvastasuse küsimusi enne karistusseadustiku jõustumist. Enne KarS §-i 28 reguleeris hädakaitset kriminaalkodeksi⁷⁷ (edaspidi: KrK) § 13. KrK § 13 lg 1 järgi on hädakaitse kaitsjat ennast või teist isikut või nende õigusi või ettevõtte, asutuse või organisatsiooni õigusi või riigi huvisid ohustava õigusvastase ründe tõrjumine. Kuivõrd KrK § 13 ja KarS § 28 õigusvastasuse osas ei erine, on mõlema asjakohane

---

⁷³ Tegemist on sotsiaal-eetiliste piirangutega, millega näidatakse ühiskonna vaateid ja õiglustunnet. Sootak (2018), lk 321.

⁷⁴ Sootak/Pikamäe (2021), § 28 komm. 20-23.

⁷⁵ Sootak (2018), lk 322-323, 326-327.

⁷⁶ *Ibidem*, lk 330.

⁷⁷ Kriminaalkodeks. – RT 1992, 20, 288.

kohtupraktika siin alapeatükis välja toodud. See kohtupraktika on sisustanud hädakaitse seisundit ning muudele hädakaitsega seonduvatele küsimustele vastuse andnud. Läbi aastate on Riigikohus mitmel korral oma seisukohti hädakaitse kohta muutnud või hädakaitse seisundi piire laiendanud. Käesolevas peatükis keskendub autor justnimelt hädakaitse seisundi ning õigusvastase ründega seotud kohtuotsustele.

KrK § 13 osas keskendus Riigikohus oma lahendites enim hädakaitse õiguse ajalisele küljele. Mitmel korral rõhutas kohus hädakaitse seisundi ajalise osa kohta, et isik ei või ennast kaitsta, kui rünne on lõppenud.⁷⁸ Riigikohus ütles ka, et hädakaitse õigust on võimalik rakendada ainult sellisel juhul, kui on põhjalikult tuvastatud, et isik toimis hädakaitse seisundis.⁷⁹ Samuti märgiti, et „hädakaitse õigus ei tohi üle kasvada omavoliks ja kättemaksuks ühiskonnaohtliku ründe eest“. Hädakaitse seisundi ajalise osa kohta nentis kohus, et isik ei või ennast kaitsta, kui rünne on lõppenud.⁸⁰

Riigikohtu lahenditest, kus käsitleti hädakaitset kriminaalkoodeksi raames, on oluline välja tuua Riigikohtu lahend 3-1-1-106-03⁸¹. Kuigi KarS § 28 oli selleks ajaks juba jõustunud, käsitles kohus selles kaebuses KrK § 107 lg-ga 1 seotud küsimust. Vaatamata sellele, et sätte sõnastus on erinev praegusest KarS §-st 28, oli ka KrK sätte järgi oluline õigusvastane rünne ning tegelikult viitas Riigikohus lahendis juba karistusseadustiku sättele.

Käsitletavas kohtuasjas esitati isikule süüdistus üliraske kehavigastuse tahtliku tekitamise eest. Süüdistatava arvates tegutses ta hädakaitse, kuid võrd kannatanu oli teda rünnanud, kui takistas tal autost väljuda ning tõmbas süüdistatava kätt. Maakohus nõustus süüdistatavaga, leides, et ründega ohustati süüdistatava vabadust, kuid kohtu arvates ületas süüdistatav hädakaitse piire. Ringkonnakohus maakohtu otsusega ei nõustunud, sest kohtu hinnangul puudus hädakaitse seisund, kuid võrd kannatanu tegu ei olnud kvalifitseeritav ühekski kuriteoks.⁸² Riigikohus nõustus ringkonnakohtuga. Kohus märkis, et selleks, et isikul oleks hädakaitse õigus, peab ta viibima hädakaitse seisundis. Hädakaitse seisund on vahetult olemasolev või vahetult eesmisev õigusvastane rünne. Rünne peab ohustama isiku individuaalõigushüvesid ning olema õigusvastane. Õigusvastasus on defineeritud läbi

---

⁷⁸ RKKKo 3-1-1-121-96.

⁷⁹ RKKKo 3-1-1-103-01, p 7.4.; RKKKo 3-1-1-15-96. Vt ka RKKKo III-1/1-10/95.

⁸⁰ RKKKo 3-1-1-121-96.

⁸¹ RKKKo 3-1-1-106-03.

⁸² *Ibidem*, p-d 1-4.

KarS §-i 27, mille järgi on õigusvastane tegu, mis vastab seaduses sätestatud süüteo koosseisule ja mille õigusvastatus ei ole välistatud karistusseadustiku, muu seaduse, rahvusvahelise konventsiooni või rahvusvahelise tavaga. Niisiis jõudis kohus järeldusele, et kuigi kannatanu tegevus võis olla rünne süüdistatava liikumisvabadusele, siis see ei ole koosseisupärane tegu ning seega ei olnud rünne õigusvastane. Seega pidas Riigikohus selles kaasuses hädakaitset võimalikuks ainult süüteo vastu.⁸³

Järgmises hädakaitsega seonduvas kohtulahendis 3-1-1-17-04 avas Riigikohus õigusvastase ründe ja hädakaitse seisundi olemust veelgi. Üleüldiselt on tegemist märgilise tähendusega lahendiga hädakaitse mõttes, kuna kohus selgitas hädakaitse instituudiga seonduvat põhjalikult, tuues muuhulgas välja hädakaitse jagunemise, millistel juhtudel on üldse tegemist hädakaitsega, millised on hädakaitse ajalised piirid ning hädakaitse hindamise läbi objektiivse kõrvalvaataja. Õigusvastase ründe vaatest on oluline lahendi p 10.3, mille järgi on õigusvastane rünne, mille kohta ei ole lubavat normi, see tähendab, et rünne ei ole kaetud lubatavusklausliga ning ei ole oluline, millisest õigusharust see norm tuleneb.⁸⁴

Juba poolteist aastat pärast oma otsust asjas 3-1-1-106-03, muutis Riigikohus oma seisukohta seoses õigusvastase ründega. Kui eelnevalt oli õigusvastane rünne kohtu hinnangul koosseisupärane tegu, siis lahendis 3-1-1-111-04 leidis kohus, et õigusvastane rünne ei pea vastama süüteo koosseisule.⁸⁵ Samas andis vihje selliseks seisukoha muutuseks kohus juba oma eelneva lahendiga asjas 3-1-1-17-04, kus Riigikohus ütles, et rünne on õigusvastane, kui see ei ole kaetud lubatavusklausliga, mis erineb sellest, kui õigusvastane on tegu, mis vastab süüteo tunnustele.⁸⁶ Kohtuasjas 3-1-1-111-04 esitati kohtualusele süüdistus kehalise väärkohtlemise eest KarS § 121 mõttes. Kannatanu ja süüdistatava vahel oli toimunud sõnelus, mille käigus tegi kannatanu süüdistatavale ettepaneku seksuaalvahekorraks, sest süüdistatav on „lõdva püksikummiga tüdruk“. Tunnistajad pooltevahelise vestluse sisu täpselt ei kuulnud, kuid üks tunnistaja kuulis sõna „lits“. Kuigi süüdistatav väitis, et tegemist oli hädakaitsega, leidis esimese astme kohus, et kannatanu ei käitunud vägivaldselt ega ohustanud kohtualuse elu ega tervist ning seega ei viibinud süüdistatav hädakaitse seisundis.⁸⁷

---

⁸³ RKKKo 3-1-1-106-03 p-d 7-9.

⁸⁴ RKKKo 3-1-1-17-04, p 10.3.

⁸⁵ RKKKo 3-1-1-111-04.

⁸⁶ RKKKo 3-1-1-17-04.

⁸⁷ RKKKo 3-1-1-111-04, p-d 1-2.

Vastupidiselt linnakohtule oli ringkonnakohtu arvates tegu hädakaitsega. Ringkonnakohus märkis, et hädakaitset võib teostada iga õigusvastase ründe korral, mis on suunatud õigushüvede vastu ning need õigushüved ei pea olema karistusõiguslikult kaitstavad, vaid võivad jääda ka karistusõiguslikust kaitsealast välja. Sealhulgas võivad need hüved olla au ja väärikus, millele suunatud ründed võivad väljenduda näiteks solvamise ja laimamisega. Käesolevas asjas oli kohtu hinnangul tegemist hädakaitsega ning õigusvastane rünne seisnes süüdistatava solvamises ja halvustamises, mis ründas omakorda isiku au.⁸⁸

Riigikohtu kriminaalkollegiumi täiskogu nõustus ringkonnakohtu lahendi ja seisukohtadega ning leidis, et võlaõigusseaduse⁸⁹ (edaspidi: VÕS) § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 lg 1 mõttes oli süüdistatava vastu suunatud rünne õigusvastane. Samuti muutis täiskogu kohtuasja valguses oma eelnevat seisukohta. Riigikohus nentis, et hädakaitse ei ole piiratud vaid karistusõigusega kaitstud õigushüvedega, vaid ka nendega, mis on väljaspool seda kaitseala. Kohus jõudis järeldusele, et KarS § 28 mõttes õigusvastane rünne ei pea ilmtingimata vastama KarS §-s 27 välja toodud tingimustele ning seega võib õigusvastane rünne olla ka tegu, mis ei ole koosseisupärane. Isiku õigushüvesid võivad intensiivselt kahjustada või ohustada ka ründed, mis ei ole kvalifitseeritud süütegudena ning ainuüksi kriminaalpoliitiliste otsuste tõttu, kus leitakse, kas üks või teine tegu peaks kuriteo või väärteona karistatav olema, ei tähenda, et isik peab seesugust rünnet taluma. Riigikohus sedastas, et õigusvastane rünne peab sotsiaalse arusaama järgi olema rünne ning „ühiskondlikult tolereeritud käitumine, mis ei ületa tavasuhtluses esineda võiva ebamugavuse piiri“, ei ole rünne. Kohus tõi näidetena välja korralekutsuva märkuse, trügimise inimesterohkes kohas ja ebameeldiva pilgu.⁹⁰

Õigusvastasuse kohta märkis kohus, et rünne peab olema vastuolus mõne õiguskorras eksisteeriva normiga ning see rünne peab rikkuma õiguslikke käitumisnorme, mitte lihtsalt aga õiguskorraga kooskõlas olevaid ühiskondlikke käitumisreegleid ehk mingeid viisakus- ja moraalinorme. Kui aga näiteks isik provotseerib teist isikut ning see käitumine ei ole vastuolus õiguskorraga, kuid võib olla ühiskondlikult hukkamõistetav, võib see endaga kaasa tuua piirangud hädakaitseõigusele. Õigusvastane rünne pole aga KarS § 28 lg 1 mõttes näiteks tsiviilkohustuste täitmata jätmine. Kohus juhtis ka tähelepanu asjaolule, et kuigi õigusvastane rünne ei pea olema koosseisupärane tegu, peab olukordades, kus rünne ei ole ei kuritegu ega

---

⁸⁸ RKKKo 3-1-1-111-04, p-d 4-4.5.

⁸⁹ Võlaõigusseadus. – RT I, 02.12.2022, 7.

⁹⁰ RKKKo 3-1-1-111-04, p-d 10-12, 17.

väärtegu, hoolikalt vaatama, kas rünne on vähetähtis või mitte. Vähetähtis rünne võib piirata hädakaitseõigust.⁹¹

Kohtuasjas 3-1-1-95-06 sedastas Riigikohus, et õigusvastane rünne peab lähtuma inimesest ning kodu- või metslooma ründe puhul ei ole tegemist hädakaitseõiguse, vaid hädaseisundiga KarS § 29 tähenduses.⁹² 2008. aasta juuni kohtuotsuses selgitas kriminaalkolleegium, et reeglina puudub vastastikuse kakluse korral hädakaitseõiguse, kuivõrd mõlemad pooled vahetavad ründaja ja kaitsja rolli ning on teadlikud olukorra kahjulikkusest. Hädakaitseõigusest saab sellisel juhul rääkida ainult siis, kui üks pool pole enam võimeline rünnet tõrjuma või tahab kaklust lõpetada. Samas on hädakaitseõiguse juures oluline hinnata tervet situatsiooni ning ka eelnevaid sündmusi.⁹³

Olulise tähtsusega ning üheks käesoleva magistr töö kirjutamise peamiseks ajendiks on Riigikohtu 2022. aasta lahend 1-20-9563, kus kohus laiendas hädakaitseõiguse piire võrreldes varasema praktikaga. Antud asjas esitati kohtualusele süüdistus KarS § 264 lg 1 p 1 alusel avaliku korra raskes rikkumises, mis seisnes selles, et süüdistatav lõi teiste isikute juures kannatanut rusikaga näkku, mille tagajärjel tekkis kannatanul luumurd. Süüdistatav väitis, et viibis hädakaitseõiguses – kohtualune oli üritusel, kus kõndis ringi, kui keegi järsku tema habemest kinni võttis ja küsis: „Kes sina veel oled?“. Selle tagajärjel lõi süüdistatav kannatanut koheselt rusikaga näkku. Maakohus hädakaitseõiguse argumendiga ei nõustunud, sest kohtu hinnangul ei olnud tegemist õigusvastase ründega. Seda eelkõige põhjusel, et kannatanu kehakeel ei viidanud kuidagi sellele, et ta hakkaks kohtualust ründama ning süüdistatav ei teinud enne kaitsetegevust kindlaks, miks üldse tema habemest kinni haarati.⁹⁴

Ringkonnakohus nõustus esimese astme kohtu otsusega ning selgitas omakorda, et väidetava ründe puhul ei olnud tegemist jõulise teoga ning habeme puudutamine või selle kerge tõmbamine ei ole üldiselt valus. Seega ei olnud kohtu hinnangul tegemist õigusvastase ründega. Riigikohus aga seevastu ei nõustunud kummagi madala astme kohtu seisukohaga ja leidis, et kohtualune oli hädakaitseõiguses ning tegutses hädakaitse KarS § 28 lg 1 tähenduses. Kriminaalkolleegium toonitas üle, et õigusvastane rünne ei pea olema koosseisupärane tegu ning ründeks saab lugeda juba piisavalt intensiivset käitumist, mis pole sotsiaalselt

---

⁹¹ RKKKo 3-1-1-111-04, p-d 12-17.

⁹² RKKKo 3-1-1-95-06.

⁹³ RKKKo 3-1-1-34-08, p 8.

⁹⁴ RKKKo 1-20-9563, p-d 1-2.2.

aktsepteeritav ning kahjustab või ohustab isiku õigushüve. Samuti tõi kohus sõnaselgelt välja, et ka teise inimese solvamine võib olla õigusvastane rünne KarS § 28 lg 1 mõttes.⁹⁵

Riigikohtu arvates ei ole oluline, kas kohtualune tundis kannatanu teo ajal valu või mitte ning leidis, et käesolevas asjas oli rünne suunatud kohtualuse kehalise puutumatus ja isikliku õiguse vastu. See, kas hädakaitse seisund tekib või ei teki, ei sõltu valu olemasolust. Normid, millega kannatanu käitumine vastuolus olid, oli VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja 1046 lg 1 ning korrakaitse seaduse⁹⁶ § 55 lg 1 p 2. Samuti nentis kohus, et kannatanu tegu „ületas ilmselgelt väheolulise bagatellründe piiri ja rikkus märgatavalt süüdistatava privaatsfääri“. Siinkohal tekib küsimus, et mis üldse jääks bagatellründe alla, kui käesoleva kohtuasja rünne pole mitte lihtsalt bagatellründe piiridest väljas, vaid seda lausa ilmselgelt. Riigikohus heitis kohtutele ka ette, et nad ei olnud korrektselt hinnanud ründe ohtlikkust, mida tuleb teha *ex ante* objektiivse kõrvalvaatajana, mitte aga *ex post*. Kohus lisas, et käesolevas asjas oli kannatanu tundmatu täiskasvanud mees, kes tuli kohtualuse juurde järsku ilma igasuguse eelneva kontakti või suhtluseta ning et kannatanu käitumine viitas ähvardavale hoiakule ning võimalikule edasisele rünnakule. Kohus rõhutas mitmel korral just seda, et kannatanu lähenes ootamatult süüdistatavale ja et kannatanu näol oli tegemist täiesti võõra inimesega. Eelnevast tulenevalt võib väita, et kohtu hinnangul oli selline käitumine taunitav ja ründena nähtav justnimelt sotsiaalse arusaama mõttes. Kohus sedastas samuti, et tegemist oli õigusvastase ja ka sotsiaalselt ebaadekvaatse teoga. Kaitsetegevuse juures leidis kohus, et hädakaitsetegevus oli vajalik ning hädakaitse piire kohtualune oma tegevusega ei ületanud.⁹⁷

Riigikohtu viimases hädakaitset käsitlevas lahendis süüdistati kohtualust tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamise eest. Kohtualune tugines hädakaitsele, sest poolte vahel oli eelnevalt olnud kannatanu algatatud konflikt ning kannatanu oli kohtualust selja tagant rünnanud. Konflikt seisnes järgnevas: kannatanu ja süüdistatav olid abielus, kuid nende vahelised suhted ei olnud head ning süüdistatav soovis lahutust. Kannatanu sellega ei nõustunud. Ühel päeval käis süüdistatav kalal ning kui ta koju tagasi tuli, siis päris kannatanu temalt, kus ta käis ning ei uskunud, et kohtualune käis kalal. Kannatanu käis taluhoovis süüdistatava järel ning nõudis, et süüdistatav räägiks, kus ta tegelikult käis, vaatamata sellele, et kohtualune ütles mitu korda, et kannatanu ta rahule jätaks. Ühel hetkel läks süüdistatav saunamajja, et kannatanust eemale

---

⁹⁵ RKKKo 1-20-9563, p-d 4-4.2, 7-10.

⁹⁶ Korrakaitse seadus. – RT I, 14.03.2023, 28.

⁹⁷ RKKKo 1-20-9563, p-d 10-15.

saada, ja kui süüdistatav ust kinni proovis tõmmata, tiris kannatanu ukse lahti ning jätkas samamoodi käitumist. Selle peale ähvardas süüdistatav kannatanut. Kohtu hinnangul kujutas kannatanu käitumine endast õigusvastast rünnet privaatsfääri ja isiklike õiguste vastu. Kohus sedastas, et privaatsfääri rikkumise pidamine õigusvastaseks ründeks sõltub konkreetsetest asjaoludest ning lähisuhete puhul on see privaatsuse määr erinev võrreldes võõraste inimestega. Eeldatakse, et peresuhetes peab olema suurem piirangute talumiskohustus. Kohus märkis, et arvestades kohtualuse ja kannatanu suhteid, ei olnud neil enam lähisuhet KarS-i mõttes. Seega oli kohtualune hädakaitse seisundis ning tal oli õigus hädakaitset rakendada.⁹⁸ Siinkohal märgib autor, et Naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooni (edaspidi: Istanbuli konventsioon)⁹⁹ artikkel 3 mõttes käsitletakse lähisuhtena ka endisi elukaaslaseid ja partnereid, millest tulenevalt jääb natuke segaseks Riigikohtu lähenemine, et isikud ei olnud lähisuhtes. Riigikohus küll põhjendas, miks nende hinnangul ei saa rääkida lähisuhtest, kuid see läheb vastuollu Istanbuli konventsiooni definitsiooniga lähisuhtest perevägivalda kontekstis. Muuhulgas on konventsioonis välja toodud, et ei ole oluline, kas isikud elavad koos või mitte.

Riigikohtu praktikast nähtub, et Eesti õiguses on üsna ulatuslik valik tegusid ja käitumisi, mida peetakse õigusvastaseks ründeks ning hädakaitse on laiaulatuslik. Seda ilmestab justnimelt Riigikohtu 2022. aasta märtsi lahend, kus olukord, mis oli pealtnäha väikse ebamugavusastmega ning ei vastanud süüteokoosseisule, oli Riigikohtu arvates õigusvastane rünne. Peale selle oli Riigikohtu hinnangul tegemist võrdlemisi riivava teoga. Esiteks on oluline välja tuua, et Riigikohus on eelnevalt märkinud, et väheohtlike rünnete korral peaks rünnatav isik pigem rünnet vältima või kasutama kaitsetegevusi, mis riivavad ründajat vähem ning mõningates olukordades peaks kaitsja lausa rünnet taluma, kui tegu on suunatud väheväärtusliku õigushüve vastu.¹⁰⁰ Käesolevas asjas aga kohus sellist olukorda ei näinud. Riigikohus asus võrdlemisi jõulisele seisukohale ning leidis, et rünne oli ähvardava hoiakuga ning rikuti isiku kehalist puutumatus ja isikuõigusi.

Töö autor lõplikult sellise käsitlemisega ei nõustu. Kuigi siinkohal ei anna autor enda seisukohta küsimusele, kas analüüsitud käitumine oli või ei olnud õigusvastane rünne, ei nõustu autor siiski, et tegu oli niivõrd intensiivne ning sellises ulatuses õigushüvesid kahjustav nagu leidis

---

⁹⁸ RKKKo 1-21-3307.

⁹⁹ Naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. – RT II, 26.09.2017, 2.

¹⁰⁰ RKKKo 3-1-1-111-04, p 15.

Riigikohus. Peamine probleem, mis esile kerkib, kui selliste tegude ning üldse süüteo koosseisule mittevastavate tegude vastu võib ennast kaitsta süüteoga, on vägivaldse käitumise laienemine. On arusaadav, et paljud õigushüved, mida võib intensiivselt riivata, jäävad süütegudest välja ning on mõistetav, et teatud hetkedel võivad need kaitset vajada, kuid tekib küsimus, mis piirini peaks neid tegusid tooma ja kas peaks lubama süütegude toimepanemist selliste väheoluliste rünnete puhul. On mõistetav, et iga kaasus on individuaalne ja ka see, kuidas üks inimene reageerib seesuguses olukorras sõltub inimese iseloomuomadustest ning ohutunnetusest. Selleks aga, et hädakaitse ei jääks puhtalt rünnatud isiku isiksusest sõltuma, tuleb ikkagi luua teatud selgus ühiskonnas, et oleks arusaadav, milliseid käitumisi peab taluma ning milliste puhul võib isik sekkuda ja ennast aktiivselt kaitsta. Autor saab siinkohal aru, et vaidluste puhul lähtutakse ründe ohtlikkuse hindamisel *ex ante* objektiivse kõrvaltvaatleja seisukohast, kuid see sõltub mingil määral ikkagi kohtunike siseveendumusest. Seda ilmestab hästi erinevate astmete kohtute vaated, mis mitmel juhul on üksteisest erinenud.

Seisukoht, et õigusvastane rünne ei ole ainult süütegu, vaid ka karistusõiguslikust kaitsealast väljapoole jääv tegu, mõjutab ühiskonna õiguskindlust. See on võimaliku probleemina toodud välja ka Eesti õiguskirjanduses.¹⁰¹ Eesti kohtute lähenemise positiivne külg on see, et isikud saavad ennast rohkematel juhtudel kaitsta, kui tunnevad ennast ohustatuna. Õiguskindluse vaatepunktist võivad aga esineda teatud murekohad. Nimelt võib tegude puhul, mis ei ole koosseisupärased, olla isik mitteteadlik enda kaitse lubatavuses ning isik ei saa tõsimeeli kindel olla, kas ja kuidas ta tohib ennast kaitsta. Kui seaduses on täpselt sätestatud juhud, millal tegu on kvalifitseeritav õigusvastaseks ründeaks, siis on arusaadavam, millal ennast kaitsta võib. Praeguse käsitluse järgi peab rünnatav isik alati andma hinnangu konkreetsele juhtumile ning ise jõudma järeldusele hädakaitse lubatavuse osas. Selline hädakaitse käsitlus võib aga häirida ühiskonna stabiilsust ning õiguskindlust, sest õiguslikult ei ole prognoositav, kuidas peaks käituma.

1.4. Esimese ja teise astme kohtute praktika

Käesolevas alapeatükis toob autor välja mõningad maa- ja ringkonnakohtu lahendid, kus kriminaalasja fookuses on olnud õigusvastane rünne ning hädakaitse seisundi olemasolu. Eelkõige just kaasused, kus kannatanu tegu (ehk võimalik õigusvastane rünne) ei vastanud

---

¹⁰¹ Soo, A., Sootak, J. Hädakaitseõigus Riigikohtu kriminaalkolleegiumi viimase kümnendi praktikas. – *Juridica* II/2014, lk 146.

ühelegi süüteo koosseisule. See peaks näitama juhtumeid, mille puhul kohus arwab, et kannatanu tegu oli või ei olnud kvalifitseeritav õigusvastaseks ründeks ning seeläbi ilmestab Eesti kohtute vaateid. Samas tuleb nentida, et Riigikohus on mitmel korral alama astme kohtute otsuseid hädakaitsega seonduvates küsimustes tühistanud ning leidnud, et isik viibis hädakaitse seisundis ning kannatanu teo näol oli tegemist õigusvastase ründega, kuigi esimese ega teise astme kohus seda ei arvanud. Viimane näide ongi eelnevas alapeatükis käsitletud lahend kohtuasjas 1-20-9563.¹⁰² Seetõttu tuleb siinkohal arvestada, et need kohtuasjad Riigikohtusse ei jõudnud ning on võimalus, et Riigikohus oleks otsustanud teisiti.

Tallinna Ringkonnakohtu kriminaalasjas 1-07-1052 oli kohtualusele esitatud süüdistus KarS § 121 tähenduses kehalise väärkohtlemise eest, kui ta sõnavahetuse käigus oli oma naist näkku löönud. Süüdistatav leidis, et tegutses hädakaitse seisundis, sest kannatanu oli häirinud tema rahu ning temalt teki pealt ära tõmmanud. Viidates Riigikohtu 3-1-1-111-04 lahendile, nentis kohus, et kõik väliselt hukkamõistetavad teod ei kujuta endast hädakaitse seisundit. Kui selline rünne on lisaks peresisene, piirab see hädakaitse seisundi olemasolu veelgi. Sellest tulenevalt leidis ringkonnakohus, et käesolevas asjas ei saa rääkida õigusvastasest ründest. Maakohus oli eelnevalt sarnaselt ringkonnakohtuga leidnud, et tegemist ei olnud hädakaitse seisundiga, sest televiisori välja lülitamine või teki pealt tõmbamine ei ole situatsioonid, mis vajaksid hädakaitset.¹⁰³

Tallinna Ringkonnakohtu 2015. aasta jaanuari asjas süüdistati kohtualust KarS § 118 lg 1 p 2 teo toimepanemises (süüdistatav lõi kannatanule rusikaga näkku) ning süüdistatav väitis, et viibis hädakaitse seisundis, sest kannatanu oli talle keskmist sõrme näidanud. Maakohus mõistis isiku süüdi ning leidis, et õigusvastasust välistavaid asjaolusid ei esinenud. Ringkonnakohus kannatanu käitumises õigusvastast rünnet ei näinud. Kohus nentis, et tegemist on küll solvava ja halvustava žestiga, aga et selline käitumine on saanud ühiskonna tavapäraseks osaks, mida võib esineda igapäevaselt. See on lihtsalt üks viis, kuidas enda pahameelt või halba tuju väljendada ning seda käitumismustrit näeb paljudes eriolukordades – näiteks nii spordis kui liikluses. Samuti tõi kohus välja ka hiljutise olukorra, kus meedias avaldati pilt poliitikust, kes näitas fotograafidele kohtus keskmist sõrme. Lisaks märkis ringkonnakohus, et isegi kui vaadata keskmise sõrme näitamist kui solvangut, siis tegemist ei olnud kestva ohuga ning sellel momendil, kui süüdistatav rusikaga kannatanut näkku lõi, oli rünne juba lõppenud.

---

¹⁰² Vt siin näiteks RKKKo 3-1-1-17-04, p 14.1 ja RKKKo 1-18-10214.

¹⁰³ TlnRnKo 1-07-1052, p-d 1-3, 16.

Kaitsetegevusena ei oleks see samamoodi olnud õigustatud, kuivõrd oli tegemist ilmselge ülereageerimisega.¹⁰⁴ Antud kaasuse puhul saab paralleeli tõmmata Riigikohtu otsusega asjas 3-1-1-111-04, kus leiti muuhulgas, et sõna „lits“ kasutamine on õigusvastane rünne. Ka sõna „lits“ kasutatakse ilmselt üsna sageli ning seda võib ka mingil määral lugeda käitumismustriks, mida on võimalik näha erinevates olukordades. Sarnaselt sellele, kui keegi näitab keskmist sõrme, ei ole meeldiv ka see, kui keegi kutsub sind litsiks. Vaatamata mingil määral sarnastele olukordadele, jõudis Riigikohus erinevale lahendusele ringkonnakohtuga ning Riigikohut ei takistanud see, et selline sõnakasutus võib olla sage. Tuleb nentida ka, et olenevalt seltskonnast, võib keskmise sõrme näitamine olla palju hullem solvang kui kellelegi möödaminnes „lits“ ütlemine. Siinkohal märgib autor, et ei ütle, et üks või teine lähenemine on otseselt õige või rohkem põhjendatud, vaid pigem illustreerib, kuidas sarnaste juhtumite puhul jõuavad kohtud erinevatele järeldustele. Samuti tuleb nentida, et selliste käitumiste analüüsi korral mängib olulist rolli kohtunike siseveendumus ning kuidas nad näevad teatud ebameeldivaid käitumismustreid. Täiendavalt leidis ringkonnakohus asja 1-14-5735 lahendis, et ka nügimine, tõukamine või vehkimine ehk tegevused, mille tagajärjel inimestel on teatav füüsiline kontakt inimesterohkes kohas nagu seda on klubi, on paratamatud ja võimalikud ning neid ei saa käsitleda õigusvastase ründena.¹⁰⁵ Keskmise sõrme näitamine muidugi sellist tüüpi füüsiline kontakt ei ole ning on oma olemuselt riivavam, kui võrd keskmise sõrme näitamine ei ole just paratamatu tegu, mis lihtsalt juhtub asjaoludest tingitult.

Rahvarohkes kohas tõukamise ja vehkimise kui õigusvastase ründe küsimusega tegeles Tallinna Ringkonnakohus ka 2019. aasta kohtuasjas. Süüdistatavad väitsid, et viibisid hädakaitseisundis, millega kohus aga ei nõustunud. Ringkonnakohus selgitas, et kui inimesed mööduvad üksteisest ning seetõttu tõugatakse teineteist, ei kvalifitseeru see käitumine õigusvastaseks ründeks. Praeguses kohtuasjas toimus tõukamine ööklubis ning kohus nentis, et sellises kohas on paratamatu, et inimesed liiguvad tihti edasi-tagasi. Kui sellises rahvarohkes kohas, sarnaselt näiteks ühistranspordile, kus on palju inimesi, oleks iga füüsiline kontakt õigusvastane rünne, oleks kõik inimesed samaaegselt ja koheselt hädakaitseisundis. Sama kehtib sellises kohas kätega vehkimise puhul. Maakohus oli eelnevalt samale järeldusele jõudnud ning hädakaitseisundit selles olukorras kohtu hinnangul ei nähtunud. Kannatanu oli

---

¹⁰⁴ TlnRnKo 1-14-5735.

¹⁰⁵ *Ibidem*.

lähenenud ründajatele, kuid midagi muud ta ei teinud, et saaks rääkida ründest. Niisiis olid mõlema astme kohtud ühel arvamusel, et hädakaitse kasutamine ei olnud õigustatud.¹⁰⁶

Kui eelnevates ringkonnakohtu lahendites on leitud, et õigusvastane rünne puudub, siis kriminaalasjas 1-17-4110 leidis ringkonnakohus, et kohtualune tõrjus õigustatult tema õigushüvesid kahjustanud õigusvastast rünnet ning esines hädakaitse seisund. Kohtualusele esitati süüdistus eluohtliku tervisekahjustuse tekitamise eest. Käesolevas asjas seisnes õigusvastane rünne, selles, et kannatanu solvas süüdistatavat, kui ütles talle venekeelse lause: „*Suka tō bljat ne bizdi ja tebe pomordu dam*“. Lisaks haaras kannatanu süüdistatavat rinnust. Solvamise tulemusena haaras süüdistatav kannatanu särgist, tiris ta pingilt üles, lõi teda peaga vastu otsaesist ning lõi siis rusikaga kannatanut näopiirkonda. Maakohus mõistis isiku süüdi – süüdistatav viibis küll hädakaitse seisundis, kuid ületas hädakaitse piire. Ringkonnakohus seevastu jaatas õigusvastasust välistava asjaolu olemasolu. Kohtu hinnangul oli selline lause kindlasti solvav, väljendas ähvardust süüdistatavat näkku lüüa ning oli kohatu väärtushinnang. Tegemist oli ka kohtualuse jaoks tundmatu isikuga, kellega puudus varasem suhtlus. Õigushüved, mida ohustati, olid au ja väärikus VÕS § 1046 mõttes. Ringkonnakohus märkis, et siinkohal ei saa rääkida väheolulisest ründest, kuivõrd lausega ohustati nii süüdistatava füüsilist kui vaimset heaolu.¹⁰⁷ Jällegi tuleb nentida, et mõnes seltskonnas on keskmise sõrme näitamine hullem, kui eeltoodud lause ütlemine, kuid kohtud on keskmise sõrme näitamise puhul õigusvastast rünnet eitanud, samas selle lause kohta öelnud, et tegemist on solvava ja ähvardava väljendiga, mis on kindlasti õigusvastane. Samas ei ole teise astme kohtud käsitlenud igasugust sõimu ja verbaalselt ebameeldivat juttu õigusvastase ründena. Kohtuasjas 1-20-2272 urineeris kannatanu avalikus kohas, milleks oli kohtualuse kortermaja aknaalune. Kui süüdistatav kannatanut korrale kutsus, sõimas kannatanu süüdistatavat roppude sõnadega. Seejärel lõi süüdistatav kannatanut heitevasaraga mitmel korral kehatüve piirkonda. Ringkonnakohus kannatanu käitumist õigusvastaseks ründeks ei lugenud.¹⁰⁸

Maakohtud on näiteks leidnud, et ebameeldiva žesti näitamine teise isiku suunas ei kujuta endast õigusvastast rünnet ning näiteks sõna „kits“ kasutamine kellegi kohta võib küll olla häiriv ja solvav, kuid ka sellise sõna kasutamine ei kvalifitseeru õigusvastaseks ründeks ning isik ei saa seega hädakaitseõigust rakendada.¹⁰⁹ Siin tuleb jällegi märkida, et maakohus on sõna

---

¹⁰⁶ TlnRnKo 1-18-7833.

¹⁰⁷ TrtRnKo 1-17-4110.

¹⁰⁸ TlnRnKo 1-20-2272.

¹⁰⁹ VMKo 1-08-6691.

„kits“ puhul jõudnud seesugusele järeldusele, kuid Riigikohus sõna „lits“ puhul teistsugusele tulemile. See illustreerib jälle, kuidas sarnaste olukordade puhul on kohtud jõudnud erinevatele järeldustele. Mõne isiku jaoks oleks eeldatavasti sõna „kits“ solvavam kui „lits“ ning mõnel teisel juhul vastupidi. Samuti on maakohtud leidnud mitmes lahendis, et kellegi ähvardavat ilmet või vihast ja õelust täis nägu ei saa pidada õigusvastaseks ründeks KarS § 28 lg 1 mõttes, mis on kooskõlas ka Riigikohtu seisukohaga.¹¹⁰ Maakohtu hinnangul on aga tegu õigusvastase ründega isiku au ja väarikuse vastu, kui süüdistatavale näidatakse korduvalt keskmist sõrme ning saadetakse solvava sisuga sõnum, kus kannatanu on teisele isikule teada andnud, et kavatses samamoodi edasi käituda ning isik ei saa midagi teha, et enda õigusi kaitsta. Sellisel juhul viibib isik hädakaitse seisundis ning tal on õigus hädakaitsele. Käesolevas juhtumis läks süüdistatav kannatanu juurde pärast sõnumi saamist ning läks talle selja tagant kallale, väänas kannatanu käsi ja pigistas ta kõri. Kohtu hinnangul ületas süüdistatav hädakaitse piire, kui võrd süüdistatava kaitsetegevuse näol ei olnud tegemist säästvaima vahendiga. Kohus nentis, et süüdistatava hilisem käitumine näitas, et isik sai ka ise aru, et sobivam kaitsetegevus oleks olnud kannatanuga rääkimine.¹¹¹

2023. aasta alguses lahendas Harju Maakohus hädakaitse küsimust kohtuasjas, kus isikut süüdistati kehalises väärkohtlemises KarS § 121 lg 2 p 1 mõttes. Süüdistatav lõi esimest kannatanut rusikaga näkku, mille tulemusena sai ta murrud näopiirkonda, huulehaava ja kaotas osad hambad. Süüdistatav väänas teise kannatanu maha ning tekitas talle seeläbi silma peale marrastuse ja õlapiirkonda valu. Kohtuasjas tekkis isik S.R-i ja süüdistatava vahel konflikt, S.R oli agressiivse olekuga ning liikus süüdistatava pool ning peatus talle väga lähedal, mis kohtu hinnangul ei ole reeglina aktsepteeritav kaugus võõrast isikust. Seejärel liikusid kannatanud (isik S.R tuttavad) süüdistatava poole, üks kannatanu lükkas teist kannatanut selga ning selle lükke tõttu liikus kannatanu ettepoole. Selle peale lõi süüdistatav kannatanut. Kohus leidis, et süüdistatav ei pidanud ootama, kuidas kannatanu edasi käitub ja kannatanu järsk liigutus oli piisav selleks, et jaatada hädakaitse seisundit. Süüdistatav ei pidanud märkama, et see järsk liigutus oli tingitud teise kannatanu lükkest. Samuti arvesse võttes, et S.R oli alkoholijoobes ning sõimas ja solvas, siis süüdistatav ei pidanud arvama, et S.R. füüsiliselt teda rünnata ei kavatses. Kohus märkis, et üldiselt sotsiaalses olukorras ei tule võõras isik kellelegi väga lähedale, kui tal ei ole kavatsust teda puutuda. Niisiis sellest tulenevalt jaatas kohus süüdistatava

---

¹¹⁰ HMKo 1-15-8077; HMKo 1-18-4879.

¹¹¹ PMKo 1-16-1878.

hädakaitseõigust.¹¹² Kohtu järeldus sellest, et võõrad isikud tulevad üldjuhul ainult siis üksteisele lähedale, kui neil on kavatsus teist isikut puutuda, ei ole autori hinnangul alati päris õige. Tüüpilised on olukorrad, kus kaks isikut võivad üksteisele läheneda, et näidata, kumb on nii-öelda parem või üritada ennast suurena näidata, seega käituda natuke provotseerival viisil, kuid samas ei ole isikutel üldse kavatsust üksteist füüsiliselt puudutada või vägivaldselt üksteisele kallale minna. Kellelegi võrdlemisi lähedale minemine võib küll teisele isikule ebamugavust tekitada, kuid see ei tähenda automaatselt, et isik hakkab ründama. Autori hinnangul tuleb sellisel juhul seda ebamugavat käitumist taluda. Hiljuti avaldati Eesti Ekspressis uudis, kuidas naine, kes ründas oma meest noaga, ei pannud toime kuritegu, sest prokuratuuri hinnangul viibis naine hädakaitseisundis. Naine ja mees olid läinud omavahel tülli ning naise sõnul solvas ja alandas mees teda nende laste ees. Sõimamise ja alandamise tagajärjel haaras naine noa ja hakkas mehe poole liikuma. Mees hirmu ründe ajal ei tundnud, kuid võttis enda kaitseks kätte tooli ja surus sellega naise köögi nurka, mille tulemusena rünne lõppes. Varasemalt olid pooled tülitsevad ja kakelnud aastaid ning mees oli mitmel korral naise suhtes vägivaldne olnud. Prokuratuuri hinnangul olid solvangud õigusvastane rünne ja mehe noaga ründamine oli sobiv ja säästvaim kaitsetegevus ning seega hädakaitse piire ei ületatud. Kohus nõustus prokuratuuri arvamusel.¹¹³

Eelnevast tulenevalt nähtub, et on palju erinevaid olukordi, kus hädakaitse ning õigusvastase ründe küsimus võib esile tulla. Igat juhtumit tuleb tihti vaadata eraldi ning eelnevad kohtulahendid annavad ainult teatud suunised. Seda küsimust, kas teatud käitumiste puhul, mis on ebameeldivad, on tegemist juba õigusvastase ründega või jäävad need ikkagi sotsiaalselt tolereeritava käitumise piiridesse, on tihtipeale keeruline öelda, eriti kui isikud ise selle situatsiooniga silmitsi seisavad. Kuigi need probleemid ongi kohtupraktika sisustada, siis väheohtlike rünnete puhul on tihtipeale tegu kohtunike sisetunnetusega, kas ühel või teisel juhul on isiku õigushüve kahjustatud sellisel viisil, et seda lugeda õigusvastaseks ründeks. Näiteks ebameeldivate liigutuste või solvangute puhul peab mõtlema, millised peavad need käitumised täpselt olema, et lugeda neid õigusvastasteks rünneteks. On ilmselge, et iga ebameeldiv märkus ei ole veel õigusvastane rünne, kuid seda piiri leida, millal see on, on raske. Nagu Riigikohuski on sedastanud, peab teatud ebameeldivusi taluma. See on lihtsalt osa ühiskonnast ning sotsiaalsest suhtlusest. Kui kõik hakkaksid ennast vägivaldaga kaitsma käitumiste vastu, mis

---

¹¹² HMKo 1-22-2914.

¹¹³ Kaley, M. Naine ründas meest kööginoga. Kohus leidis, et see pole kuritegu, sest mees oli eelnevalt naist solvanud. Eesti Ekspress 12.03.2023. – <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120153482/naine-rundas-meest-kooginoaga-kohus-leidis-et-see-pole-kuritegu-sest-mees-oli-eelnevalt-naist-solvanud> (01.04.2023).

neile ei meeldi, eriti kui ründed on sellised, nagu eelnevalt nimetatud ning kaitsetegevused on vägivaldsed, tekiks rohkelt vägivalda, mis ei mõjuks ühiskonnale kui tervikule hästi. Esineb teatud taluvuspiir, mis peaks tagama, et ühiskond toimiks. Siin aga sõltubki kohtupraktikast see, milline see piir täpselt on ning milliseid käitumisi peab taluma ning milliste puhul võib ennast kaitsta ehk on õigustatud hädakaitsetegevus. Kohtupraktikast aga nähtub, et ühtset arusaama, milliste süüteo väliste tegude puhul, saab rääkida õigusvastasest ründest, tegelikult päris ei ole. Seda näitavad nii kohtute erinevad seisukohad ühe kohtuasja raames kui ka sarnaste olukordade erinevad käsitlemised kohtuasjades.

2. HÄDAKAITSE EUROOPA RIIKIDE ÕIGUSTEORIAS JA KOHTUPRAKTIKAS

2.1. Saksamaa hädakaitse instituut

Eesti karistusseadustiku üheks eeskujuks oli 1975. aasta Saksa karistusseadustik *Strafgesetzbuch*¹¹⁴ (edaspidi: StGB), kuna see oli üks uuemaid karistusõiguslikke kodifikatsioone.¹¹⁵ Kuigi seadust ei võetud sõna-sõnalt ja mehaaniliselt üle ning ainekst võeti ka teistelt riikidelt, toetub Eesti hädakaitse regulatsioon ja selle olemus siiski suuresti Saksa hädakaitse (*Notwehr*) instituudil.¹¹⁶ Hädakaitse põhimõtted on jäänud sisuliselt samaks alates 1871. aastast, kui kehtestati Saksa karistusseadustik.¹¹⁷ Saksa hädakaitse regulatsiooni sätestab StGB § 32 järgmiselt:

(1) Kes paneb toime teo, mis on ajendatud hädakaitsest, ei toimi õigusvastaselt.

*(2) Hädakaitse on kaitse, mis on vajalik vahetu õigusvastase ründe tõrjumiseks endalt või mõnelt teiselt isikult.*¹¹⁸

Sarnaselt Eesti kehtiva õigusega, peab ka Saksa õiguskirjanduse ja kohtupraktika kohaselt algselt kindlaks tegema, kas esines õigusvastane rünne, mis oli suunatud võimaliku rünnatava või kolmanda isiku õigushüvele ehk hädakaitse seisund (*Notwehrlage*) ning siis liikuda edasi kaitsetegevuse juurde ja välja selgitada, kas rünnataval isikul oli kaitsetahe ning kas tegevus oli ründe lõpetamiseks vajalik (hädakaitsetegevus). Kui hädakaitse seisundit ei ole, pole ka õigustatud kaitsetegevus.¹¹⁹

Hädakaitse seisundi puhul on oluline, et rünne oli õigusvastane ja vahetu. Rünne ei pea olema koosseisupärane tegu, seega hädakaitset võib kasutada ka rünnete puhul, mis ei ole ei kuriteguga ega väärtegu. Saksa hädakaitsetegevuse all mõeldakse tõrjuvat kaitsetegevust, mis tähendab, et rünnatav isik tõrjub tema õigushüvede vastu suunatud ründe eesmärgiga see lõpetada.¹²⁰

---

¹¹⁴ Strafgesetzbuch. Gesetz vom 04.12.2022. Bundesministerium der Justiz. (<https://www.gesetzeim-internet.de/stgb/>, 10.03.2023).

¹¹⁵ Karistusseadustik 119 SE. Eelnõu algtekst, lk 72. – www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5c321fb1-dc00-3e2a-ae2f2-a88bef6d0f5c/ (08.02.2023).

¹¹⁶ *Ibidem*

¹¹⁷ Heller, K.J., Dubber, M.D (Ed.). The handbook of comparative criminal law. Stanford: Stanford University Press 2011, lk 6;

¹¹⁸ *1) Wer eine Tat begeht, die durch Notwehr geboten ist, handelt nicht rechtswidrig. (2) Notwehr ist die Verteidigung, die erforderlich ist, um einen gegenwärtigen rechtswidrigen Angriff von sich oder einem anderen abzuwenden.*

¹¹⁹ Kühl, lk 75.

¹²⁰ *Ibidem*, lk 78, 95-96, 104.

Kaitsjalt ei oodata, et ta põgeneks, varjuks või hoiaks muudmoodi ohust kõrvale. Tähtis ei ole kahjude võrdelisus ega õigushüvede proportsionaalsus, kuid teatud juhtudel võivad mängu tulla sotsiaal-eeetilised piirangud, mis on samasugused nagu Eesti õiguses.¹²¹ Hädakaitse piiride ületamise regulatsioon tuleb StGB §-st 33, mille järgi „kes ületab hädakaitse piire segaduse, hirmu või ehmatus tõttu, teda ei karistata“.¹²²

2.2. Prantsusmaa hädakaitse instituut

Sarnaselt Eestile on ka Prantsusmaal hädakaitse juhtumid jõudnud mitmel korral ajakirjandusse, kuid võrreldes Eestiga on Prantsuse kaasused tekitanud palju rohkem meediakära ning poleemikat. On olnud mitmeid näiteid, kus hädakaitse kohtuasjad on avaliku diskussiooni tõttu kaasa toonud reaalseid muudatusi. Üks kõige ilmekam näide on siinkohal Amine Bentounsi kaasus, kus politseinik tulistas ning seeläbi tappis tagaajamise käigus varga. Selles kaasuses sai politseinik vihje, et ühe baari ees on relvastatud isik Bentounsi, kes on tuntud varas ning läks sellest tulenevalt kohale ja nägi Bentounsi't. Politseinikud palusid Bentounsi'lt isikut tõendavat dokumenti, mille peale jooksis mees minema ja viskas kunstgranaadi politseinike suunas. Seepeale ajas politseinik teda taga ning lõpuks tulistas mitu korda. Politseiniku sõnul oli Bentounsi tema suunas relva hoidnud, mille tõttu politseinik teda tulistas. Ükski tunnistaja aga relva Bentounsi käes ei näinud. Teise astme kohus politseiniku hädakaitseõigust ei tunnistanud ning mõistis mehe süüdi. Juhtum leidis aset 2012. aasta presidendivalimiste ajal, mistõttu oli kaasus tugevalt seotud poliitikaga ning põhjustas mitmeid meeleavaldusi. Sellega juhtumiga seoses vaadati 2017. aastal üle ning muudeti politseinike hädakaitse tingimusi leebemaks.¹²³ Palju kajastust sai ka Jacqueline Sauvage'i juhtum, kus pikaajase koduvägivalla all kannatanud naine tappis tulistamise käigus oma abikaasa. Naine mõisteti süüdi ning hädakaitseõigust ei tunnistatud. Kaasus tõstis esile küsimuse hädakaitsest koduvägivalla juhtumites.¹²⁴

---

¹²¹ Schönke, A., Schröder, H. (Hrsg.). Strafgesetzbuch: StGB. 30. Aufl. München: Beck 2019, StGB § 32 Rn. 31.

¹²² *Überschreitet der Täter die Grenzen der Notwehr aus Verwirrung, Furcht oder Schrecken, so wird er nicht bestraft.*

¹²³ French appeals court sentences cop for shooting man in back. Radio France Internationale 11.03.2017. – <https://www.rfi.fr/en/france/20170311-french-appeals-court-sentences-cop-shooting-man-back> (04.01.2023); Guilleminot, L. La légitime défense des personnes. Notion et fondements. Éditions universitaires européennes 2018, lk 41-43.

¹²⁴ Court rejects conditional release of Jacqueline Sauvage. Radio France Internationale 12.08.2016. – <https://www.rfi.fr/en/france/20160812-court-rejects-conditional-release-jacqueline-sauvage> (04.02.2023); Kolb, P., Leturmy, L. Cours de Droit Pénal Général. 5e éd. Paris: Gualino 2019, lk 254, p 1172. Guilleminot, lk 77-78.

Prantsusmaa praegune karistusseadustik *Code Pénal*¹²⁵ (edaspidi: CP) jõustus 1994. aastal.¹²⁶ Peale Saksamaa oli just see karistusseadustik teine peamine eeskuju KarS-i väljatöötamisel, kuid Eesti hädakaitse regulatsioon põhineb siiski suuresti Saksa õigusel. CP-st võeti ainest samal põhjusel kui StGB puhul – see oli üks uuemaid karistusõiguslikke kodifikatsioone.¹²⁷ CP §-d 122-1 kuni 122-8 sätestavad vastutust välistavad asjaolud (nii õigusvastasust kui süüd välistavad), millest üks on hädakaitse (*légitime défense*).¹²⁸ Prantsuse karistusõiguses on hädakaitse sätestatud CP §-s 122-5 järgnevalt:

(1) Karistusõiguslikult ei vastuta isik, kes enda või teiste vastu suunatud õigusvastase ründe korral sooritab samal ajal enda või teiste hädakaitsevajadusest tuleneva teo, välja arvatud juhul, kui kasutatud kaitsevahendid ei ole proportsionaalsed ründe tõsidusega.

*(2) Karistusõiguslikult ei vastuta isik, kes varavastase kuriteo või väärteo toimepanemise tõrjumiseks sooritab kaitsetegevuse, välja arvatud tahtlik tapmine, kui see tegu on taotletava eesmärgi saavutamiseks vältimatult vajalik, tingimusel, et kasutatud vahendid on proportsionaalsed süüteo raskusega.*¹²⁹

CP § 122-6 sätestab juhtumid, kus hädakaitseiseisundit eeldatakse:

Eeldatakse, et isik, kes pani teo toime, tegutses hädakaitstes, et:

1° Tõrjuda öisel ajal asustatud kohta vägivalla või pettuse teel sissemurdmist ja sisenemist.

*2° Kaitsta ennast vägivallaga toimepandud varguste või rüüstamiste autorite eest.*¹³⁰

Hädakaitse käsitlus jaguneb kaheks: hädakaitseiseisund ja kaitsetegevus.¹³¹ Prantsuse õigus sätestab sarnaselt Eesti õigusele, et rünne peab olema õigusvastane ja reaalne või vahetu, et saaks rääkida hädakaitseiseisundist. Õigusvastane rünne ei pea üldjuhul olema koosseisupärane,

---

¹²⁵ Code Pénal. 04.02.2023. (https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719, 21.02.2023).

¹²⁶ Heller/Dubber, lk 211-212.

¹²⁷ Karistusseadustik 119 SE. Eelnõu algtekst, lk 72.

¹²⁸ Heller/Dubber, lk 216.

¹²⁹ 122-5 (1) *N'est pas pénalement responsable la personne qui, devant une atteinte injustifiée envers elle-même ou autrui, accomplit, dans le même temps, un acte commandé par la nécessité de la légitime défense d'elle-même ou d'autrui, sauf s'il y a disproportion entre les moyens de défense employés et la gravité de l'atteinte.* (2) *N'est pas pénalement responsable la personne qui, pour interrompre l'exécution d'un crime ou d'un délit contre un bien, accomplit un acte de défense, autre qu'un homicide volontaire, lorsque cet acte est strictement nécessaire au but poursuivi dès lors que les moyens employés sont proportionnés à la gravité de l'infraction.*

¹³⁰ *Est présumé avoir agi en état de légitime défense celui qui accomplit l'acte :*

1° Pour repousser, de nuit, l'entrée par effraction, violence ou ruse dans un lieu habité ;

2° Pour se défendre contre les auteurs de vols ou de pillages exécutés avec violence.

¹³¹ Corioland, S. Droit pénal général. Paris: Ellipses 2019, § 122-5.

välja arvatud teatud erisused.¹³² Hädakaitsetegevuse puhul peab Prantsuse õiguses kaitsetegevus vastama kahele tingimusele: proportsionaalsus ja vajalikkus.¹³³ Kaitsetoiming ei tohi ülemääraselt riivata ründaja õigushüvesid ning vaidluste korral kaalutakse ründe kahjulikkust kaitsetegevuse kahjulikkusega.¹³⁴ Kaitsetegevus on vajalik, kui rünnataval ei jäänud muud üle, kui kaitsetegevus toime panna, et rünne lõpetada.¹³⁵ Prantsuse õigus sätestab eraldi vara hädakaitse CP § 122-5 lg-s 2, mis lubab muuhulgas kasutada varga vastu jõudu. Kui uut *Code Pénal*'it välja töötati, ei olnud Senat ja Rahvuskogu sätte osas üksmeelel – üks soovis seda sätet, teine mitte. Rahvuskogu kartis, et sätte võib õhutada ja julgustada omakohut ning et inimesed hakkavad ise korda looma, kuid lõpuks sätestati see ikkagi Prantsuse karistusseadustik. Üldjuhul oodatakse, et kaitsja hoiatab enne kaitsetegevust ründajat. See hõlmab endas keeldu, kus varavastaste rünnete korral ei tohi kedagi tahtlikult tappa.¹³⁶

2.3. Rootsi hädakaitse instituut

Rootsi karistusseadustik *Brottsbalk*¹³⁷ (edaspidi: BrB) võeti vastu 1962. aastal ning kolm aastat hiljem jõustus uus seadustik.¹³⁸ Rootsi karistusõigus tunneb mitut õigusvastasust välistavat asjaolu, millest üks on hädakaitse (*nödvärn*). Hädakaitse olemasolu korral ei vastuta isik süüteo eest. Hädakaitse sätet on soovitud muuta mitmel korral ning esitatud erinevaid ettepanekuid hädakaitseõiguse piiride osas, kuid ühtegi tegelikku muudatust hädakaitse sättes tehtud ei ole.¹³⁹ Hädakaitse regulatsiooni leiab BrB peatükk 24 §-st 1. Selle järgi:

Tegu, mille isik paneb toime hädakaitseks, on süütegu vaid siis, kui see ründe olemust, rünnatava olulisust ja muid asjaolusid silma pidades on selgelt põhjendamatu.

Hädakaitseõigus on olemas:

- 1. algatatud või vahetu isiku või vara vastu suunatud kuritegeliku ründe korral,*
- 2. isiku suhtes, kes jõu või vägivalllaga ähvardades või muul viisil takistab teolt tabamisel vara tagasivõitmist,*

---

¹³² Heller/Dubber, lk 225. Kolb/Leturmy, lk 254, p 1176.

¹³³ Kolb/Leturmy, lk 258, p 1194-1195.

¹³⁴ Elliott, C. French Criminal law. New York: Routledge 2011, lk 111.

¹³⁵ Kolb/Leturmy, lk 258, p 1194-1195.

¹³⁶ Leclerc, H. Le nouveau Code pénal. Paris: Seuil 1994, lk 50-51; Elliott, lk 112.

¹³⁷ Brottsbalk (1962:700). SFS 2022:1519. Justitiedepartementet L5. (<https://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=1962:700>, 15.03.2023).

¹³⁸ The Swedish Criminal Code. Government Offices of Sweden. <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-criminal-code/> (03.02.2023).

¹³⁹ Bäcklund, A. *et al.* Brottsbalken En kommentar. Stockholm: Norstedts Juridik 2022, BrB 24, lk 1.

3. isiku suhtes, kes ebaseaduslikult siseneb või püüab tungida tuppa, majja, siseõue või laeva või

4. isiku suhtes, kes keeldub pärast käsku teise isiku elukohast lahkumast.¹⁴⁰

Nii nagu eelnevates riikides, jaguneb hädakaitse käsitlus samamoodi kaheks ka Rootsi õiguse järgi: hädakaitsest situatsioon või hädakaitse seisund (*nödvärnssituationen*) ning hädakaitsetegevus (*nödvärnshandlingen*). Hädakaitse seisundi puhul on oluline ründe õigusvastatus ja et rünne oleks ajaliselt vahetu. Õigusvastane rünne peab olema süütegu, kuid kõikide koosseisupäraste tegude puhul hädakaitse ei rakendu. Rootsi hädakaitsetegevus puhul on kõige tähtsam, et see toiming ei oleks võrreldes ründe olemuse, olulisuse ja muude asjaolude mõttes ilmselgelt põhjendamatu.¹⁴¹ See tähendab, et hädakaitsetegevus ei tohi olla ebaproportsionaalne ründega, mida tõrjutakse.¹⁴² Rootsi õigusteadlased ei ole jõudnud päris ühele arusaamale, kuid seoses põgenemise või ründe vältimisega leiab valdav enamus, et isegi, kui rünnataval isikul see võimalus oli, ei pea seda rakendama ning võib ennast aktiivselt kaitsta.¹⁴³ BrB 24 § 6 sätestab hädakaitse õiguse piiride ületamise, mille järgi isegi, kui isik on teinud rohkem, kui lubatud, ei vastuta isik, kui asjaolud olid sellised, et isikul oli raskusi enda tegevust kontrollida.¹⁴⁴

2.4. Hollandi hädakaitse instituut

Hollandi karistusseadustik *Wetboek van Strafrecht*¹⁴⁵ (edaspidi: Sr) on kehtinud alates 1881. aastast ning selle aluseks võeti Prantsuse õigus.¹⁴⁶ Kuigi vahepeal ei ole uut seadustikku vastu võetud, on see läbinud palju ulatuslikke muudatusi ning kohandatud vastavalt riigi

---

¹⁴⁰ *En gärning som någon begår i nödvärn utgör brott endast om den med hänsyn till angreppets beskaffenhet, det angripnas betydelse och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarlig. Rätt till nödvärn föreligger mot*
1. ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom,
2. den som med våld eller hot om våld eller på annat sätt hindrar att egendom återtas på bar gärning,
3. den som olovligen trängt in i eller försöker tränga in i rum, hus, gård eller fartyg, eller
4. den som vägrar att lämna en bostad efter tillsägelse.

¹⁴¹ Bäcklund, BrB 24, lk 2,6.

¹⁴² NJA 2005 p.237.

¹⁴³ NJA 1999 p. 460; NJA 1970 p.58.

¹⁴⁴ *Om någon i fall där 1–5 §§ detta kapitel, 10 § polislagen (1984:387) eller 2 kap. 4 § eller 6 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32) är tillämplig har gjort mer än vad som medges, ska han eller hon ändå vara fri från ansvar om omständigheterna var sådana att han eller hon svårligen kunde besinna sig. Lag (2019:34).*

¹⁴⁵ *Wetboek van Strafrecht*. 01.01.2023. (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2023-01-01>, 24.03.2023).

¹⁴⁶ Tak, P.J.P. *The Dutch Criminal Justice System: Organization and Operation*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2003, lk 15.

õiguslikele vajadustele. Hädakaitse (*noodweer*) kui õigusvastasust välistava asjaolu säte on aga jäänud samaks alates 1886. aastast.¹⁴⁷ Hädakaitse instituut on sätestatud Sr §-s 41:

(1) *Kes paneb toime süüteo, mis on vajalik tema enda või kellegi teise keha, väärkuse või vara kaitsmiseks vahetu ja õigusvastase ründe eest, ei ole karistatav.*

(2) *Vajaliku kaitse piiride ületamine ei ole karistatav, kui see oli ründest põhjustatud tugeva emotsiooni vahetu tagajärg.*¹⁴⁸

Ka Hollandi õiguses on hädakaitse jaatamiseks vaja esmalt tuvastada hädakaitse seisund ning seejärel liikuda hädakaitsetegevuse juurde. Hädakaitse seisund nõuab, et rünne oleks vahetu ja õigusvastane. Kuigi rünne ei pea vastama ühelegi koosseisule, on kaitstavaid õigushüvesid ainult kolm ja väheohtlike ründeid üldjuhul õigusvastaseks ei loeta. Hädakaitsetegevus peab olema proportsionaalne, vastama subsidiaarsuse nõuetele ning olema suunatud ründaja, tema õigushüvede või ründaja kasutatud vahendite vastu. Subsidiaarsuse all mõeldakse, kas kaitsetegevus ründe vastu oli vajalik.¹⁴⁹ Kui süüdistatav ei pidanud ennast kaitsma (ehk ei olnud vajadust ennast kaitsta) ei ole subsidiaarsuse tingimus täidetud. See on näiteks siis, kui kaitsja mitte ainult ei saanud, vaid pidi rünnet vältima. Vältimise võimalus tähendab, et pidi olema reaalne ja mõistlik võimalus vältimiseks.¹⁵⁰ Siia alla võivad kuuluda nii politseile helistamine, põgenemine või muud moodi vältimine. Selle osas, kas ja millal isik peaks rünnet vältima või põgenema, ei ole Hollandi õigusteadlased kokkuleppele suutnud jõuda.¹⁵¹ Proportsionaalsuse all on mõeldud, et ründe olemust arvestades ei tohiks kaitsetegevus olla vastuvõetamatu või ebaproportsionaalne. Rünnet võib tõrjuda, sellele ei pea lihtsalt tagasilööki andma ning teatud üleliigse jõu kasutamine on lubatud.¹⁵² Hollandi Ülemkohtu hinnangul võib rünne olla nii kerge, et selle vastu ei ole vajadust ennast või enda vara kaitsta ega rünnet tõrjuda.¹⁵³ Hädakaitse piiride ületamisel (*noodweerecès*) tuleb juhinduda Sr § 41 lg-st 2. Selle sätte järgi ei vastuta isik, kui ta vaatamata piiride ületamisele, tegi seda tugeva emotsiooni tõttu.¹⁵⁴

---

¹⁴⁷ Cleiren, C.P.M. *et al.* Tekst & Commentaar Strafrecht. 14e druk. Deventer: Wolters Kluwer 2022, § 41 komm.1.

¹⁴⁸ 1. *Niet strafbaar is hij die een feit begaat, geboden door de noodzakelijke verdediging van een eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen een ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding.*
2. *Niet strafbaar is de overschrijding van de grenzen van de noodzakelijke verdediging, indien zij het onmiddellijk gevolg is geweest van een hevige gemoedsbeweging, door de aanranding veroorzaakt.*

¹⁴⁹ Noyon, T.J., Langemeijer, G.E., Rammelink, J. Wetboek van Strafrecht. Deventer: Kluwer 2020, § 41 komm. 7, 11.

¹⁵⁰ HR 22.03.2016, ECLI:NL:HR:2016:456, NJ 2016/316.

¹⁵¹ Haar, R.ter., Meijer, G.H. *Noodweer*, Deventer: Kluwer 2009, lk 43-44.

¹⁵² HR 26.03.2019, ECLI:NL:HR:2019:434, RvdW 2019/435; Haar/Meijer, lk 57.

¹⁵³ HR 07.02.2006, ECLI:NL:HR:2006:AU8274, NJ 2006/508.

¹⁵⁴ Tak, lk 45.

2.5. Teiste riikide võrdlus Eestiga

Eesti õiguses jaguneb hädakaitse analüüs laias laastus kaheks: hädakaitse seisund ja hädakaitsetegevus. Hädakaitse seisundi puhul räägitakse tingimustest, mis puudutavad rünnet ja hädakaitsetegevuse puhul tingimustest, mis puudutavad vahendit ja viisi, mida kasutati kaitseks. Nagu autor eelnevalt välja tõi, siis niimoodi käsitlevad hädakaitse instituuti ja hädakaitse seisundit ka Saksamaa, Prantsusmaa, Rootsi ja Holland.¹⁵⁵ Hädakaitse seisund koosneb kõikides riikides kolmest osast: 1. rünne, mis on 2. õigusvastane ja 3. vahetu. Niisiis on kõikidel riikidel sarnane üldine baas ehk millised on hädakaitse seisundi elemendid, mis annab võimaluse Eesti õiguse hädakaitse seisundit ning õigusvastast rünnet analüüsida võrdluses valimis olevate Euroopa riikide õigusega. Järgnevalt analüüsib autor Eesti hädakaitse instituuti võrdluses Saksa, Prantsuse, Rootsi ja Hollandi hädakaitse õigusega. Siinkohal on oluline märkida, et osade riikide kohtupraktikas ei olnud kassatsioonikohtu otsused käsitlenud hädakaitse sisulisemaid osasid, ei olnud välja toodud piisavalt faktilisi asjaolusid või ei olnud palju näiteid rünnetest, mis ei vastanud süüteo koosseisule. Sellest tulenevalt on autor toonud välja lahendid, kus asjaolud olid piisavalt täpsed ning hädakaitse seisundi analüüs oli selgelt järgitav.

Esimene hädakaitse seisundi element on rünne. Autor tõi eelnevalt alapeatükis 1.1.1. välja, et õiguskirjanduses kasutatakse rünnet ja ründe õigusvastasust vahepeal samas tähenduses. Saksa õiguskirjanduses on leitud, et ründe ja selle õigusvastasuse eristamine ning eraldi hindamine ei ole vajalik ning on oma olemuselt kunstlik. Selline eraldi käsitlemine võib tuua kaasa probleeme, sest rünne hädakaitse kontekstis ilma õigusvastasuseta ei anna edasi selle täielikku sisu.¹⁵⁶ Kuivõrd aga suurem osa õiguskirjandust siiski käsitleb neid hädakaitse osi eraldi, siis selguse huvides ning ühtse käsitluse vajadusest lähtuvalt, on käesolevas töös rünnet ja õigusvastasust siiski analüüsitud eraldi. Saksa õiguse kohaselt on rünne tegu, mis ähvardab või kahjustab isiku õigushübe. Rünne peab tulenema inimesest, kuna inimesed on õigusnormide adreassaadid.¹⁵⁷ Loomadest tulenevaid ründeid reguleerib StGB § 34, mis sätestab hädaseisundi (*Notstand*).¹⁵⁸ Rünne võib seisneda ka tegevusetuses, kui isikul lasub tegutsemiskohustus.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ Corioland, § 122-5; Heller/Dubber, lk 225.; Kolb/Leturmy, lk 254, p 1176; Bäcklund, BrB 24, lk 1-2.

¹⁵⁶ Erb, V., Schäfer, J. (Hrsg.) Münchener Kommentar zum StGB. 4. Aufl. München: Beck 2020, StGB § 32 Rn. 35.

¹⁵⁷ Kindhäuser, U., Neumann, U. (Hrsg.). Strafgesetzbuch. 5. Aufl. Baden-Baden: Nomos 2017, StGB § 32 Rn. 26; Momsen, C., Savic, L. Beck Online Kommentar zum Strafgesetzbuch. 55. Aufl. München: Beck 2022, StGB § 32 Rn. 17, 20.

¹⁵⁸ Heller/Dubber, lk 268.

¹⁵⁹ Lackner, K., Kühl, K., Heger, M. Strafgesetzbuch: StGB. Kommentar. 30. Aufl. München: Beck 2023, StGB § 32 Rn. 2.

Ründe olemasolust saab rääkida juba ohustamise või ähvardamise puhul. Kuigi tavaliselt nähakse rünnet kui vihast või agressiivset tegu, siis ei pea see ilmtingimata nii olema.¹⁶⁰ Tegu peab olema suunatud teise isiku õigushüvede vastu, et saaks rääkida ründest. Välja arvatud teatud erisused, peab tegemist olema individuaalõigushüvedega. Kaitstavate õigushüvede ring on võrdlemisi suur ning ei piirdu karistusõigusliku kaitsealaga.¹⁶¹ Põhimõtteliselt pakub hädakaitse kaitset kõikide õiguslikult kaitstud huvidele suunatud rünnete eest.¹⁶² Sellise lähenemise on võtnud ka Eesti kohtud, kus kaitstavate õigushüvede ring on suur ning peaaegu kõik individuaalõigushüved võivad kaitse saada.

Saksa õiguse järgi võib inimene tõrjuda õigusvastast rünnet, mis on näiteks suunatud tema elu, tervise, vabaduse või omandi vastu, kuid ka au ja muude individuaalhüvede vastu.¹⁶³ Sinna kuuluvad muuhulgas isikuõigused, kehaline puutumatus, jahipidamisõigus, intiimsfäär, üldine tegutsemisvabadus, kodurahu ning õigus olla vaba liigsest mürast.¹⁶⁴ Kehalise puutumatus ja liikumisvabaduse korral loetakse ründeks ka väiksemad kahjustused ning ainult täiesti triviaalsed teod jäetakse rünnete alt välja. Sellised on teod, mis on „sotsiaalse adekvaatsuse piiril ja mida tajutakse pigem ebaviisakuse kui agressioonina“, nagu näiteks kellegi suitsetamisest tekkinud suitsupilv, mis tekitab ebamugavust.¹⁶⁵ Sellise Saksa käsitluse järgi on arusaadav, miks Eesti kohtud, kelle praktika tugineb Saksa hädakaitseõigusel, jõudsid habeme tõmbamise kaasuses järelduseni, et tegemist oli õigusvastase ründega. Kui kehalise puutumatus korral lähevad põhimõtteliselt kõik teod rünnete alla, siis kvalifitseeruks eelduslikult ka Saksa kohtute hinnangul habemest tõmbamine ründeks. Siinkohal märgib autor, et eelnev ei tähenda, et autor Saksa õiguse seisukohaga nõustub. Kuigi reeglina räägitakse õigusvastaste rünnete puhul individuaalhüvede rikkumisest, siis teatud olukordades võivad mängu tulla ka kollektiivsed õigushüved. Saksa käsitlus sarnaneb siinkohal enamasti Eesti õigusega¹⁶⁶ Kollektiivsete õigushüvedega on tihedalt seotud ka küsimus, kas liiklusolukordades saab rakendada hädakaitseõigust. On jõutud järeldusele, et hädakaitse kasutamine on sellisel juhul lubatud ainult siis, kui liiklejatele on tekitatud tervisekahjustus, mis on suurem kui

---

¹⁶⁰ BeckOK StGB/Momsen/Savic, StGB § 32 Rn. 19.

¹⁶¹ Schönke/Schröder/Perron/Eisele, StGB § 32 Rn. 4;

¹⁶² Funk, T.M. Rethinking self-defence. The ‘Ancient Right’s’ Rationale Disentangled. Oxford: Hart Publishing 2021, lk 148.

¹⁶³ Dubber, M.D., Hörnle, T. Criminal Law – A Comparative Approach. Oxford: Oxford University Press 2014, lk 407.

¹⁶⁴ BeckOK StGB/Momsen/Savic, StGB § 32 Rn. 19; Funk, lk 148.

¹⁶⁵ MüKoStGB/Erb, StGB § 32 Rn. 87.

¹⁶⁶ BeckOK StGB/Momsen/Savic, StGB § 32 Rn. 20.

väheoluline kahjustus ning mis kujutab endast kuritegu.¹⁶⁷ Teiseks liiklusega seonduvaks vaieldud juhtumiks Saksa õigusteoorias on see, kas õigus kasutada parkimiskohta on hädakaitsevõimeline õigushüve. Selles küsimuses lähevad arvamused lahku.¹⁶⁸ Eelnevalt tulenevalt on näha, et Eesti ja Saksa hädakaitseõigus, mis puudutab rünnet, on põhimõtteliselt samad. Mõlema puhul kaitstakse õigushüvesid, mis jäävad karistusõiguslikust kaitsealast välja ning kaitstavate õigushüvede ring on lai.

Üheks õigushüveks, mille vastu võib rünne olla suunatud, on au. Üldjuhul on peamine viis, kuidas kellegi au ja väärikust rünnata, nende solvamine või ebameeldivate žestide näitamine. Eesti kohtupraktikas on samuti jaatatud au kui hädakaitsevõimelise õigushüve olemasolu. Eesti kohtupraktika kohaselt ei ole solvamine ei kuritegu ega väärtegu, kuid Saksa õiguses on tegemist koosseisupärase teoga StGB § 185 mõttes. See muidugi ei tähenda, et igasugune väiksem ebameeldiv lause siia alla kuulub. StGB § 185 sätestab, et „solvamise eest – karistatakse kuni üheaastase vangistusega või rahatrahviga ning kui solvang on toime pandud avalikult, koosolekul, sisu levitamise teel või ründe läbi, karistatakse selle eest kuni kaheaastase vangistuse või rahatrahviga.“¹⁶⁹ Seega nähtub, et au on Saksa seadusandja hinnangul niivõrd oluline õigushüve, et see vajab karistusõiguslikku kaitset. Eesti küll nii kaugele ei ole läinud selles osas, kuid siiski hädakaitse raames pakub samuti aule kaitset.

Saksa Föderaalkohus on märkinud, et solvang kui tegu on suunatud sisemise au pihta. Sisemine au on igal inimesel ning selle au aluseks on võõrandamatu isiklik väärikus, mis on inimesel sünnist saati.¹⁷⁰ 17. mai 2018. aasta kohtuasjas kinnitas Saksamaa Föderaalkohus uuesti, et au on hädakaitsevõimeline õigushüve. Kriminaalasjas olid eelnevalt tuttavad kohtualune ja kannatanu kokku saanud parkimismajas, kannatanu oli astunud agressiivselt süüdistatava ette ning solvanud teda, sealhulgas kasutanud sõna „litapoeg“. Selline käitumine tekitas kohtualuses stressi ning hirmu, mille peale võttis ta välja noa; süüdistatav ainult näitas kannatanule nuga, kuid pani selle kohe taskusse tagasi. Selle peale aga hakkas kannatanu süüdistatavat telefoniga filmima, samal ajal teda järjepidevalt solvates (muuhulgas puudutasid solvangud kohtualuse vanemaid). Selle tulemusel pussitas süüdistatav kannatanut. Kohus märkis, et sellise massiivse

---

¹⁶⁷ NK-StGB/Urs Kindhäuser, StGB § 32 Rn. 37-38. OLG Schleswig, Beschluß vom 03.02.1984, 1 Ss 623/83 – NJW 1984, 1470.

¹⁶⁸ Bock, D. Strafrecht Allgemeiner Teil. 1. Aufl. Berlin: Springer 2018, lk 269.

¹⁶⁹ *Die Beleidigung wird mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder mit Geldstrafe und, wenn die Beleidigung öffentlich, in einer Versammlung, durch Verbreiten eines Inhalts (§ 11 Absatz 3) oder mittels einer Tätlichkeit begangen wird, mit Freiheitsstrafe bis zu zwei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft*

¹⁷⁰ Dubber/Hörnle, lk 411.

sõimuvalingu näol on kindlasti tegemist õigusvastase ründega ning seega tegutses süüdistatav hädakaitse seisundis.¹⁷¹ Eesti kohtud jõuaksid siin eelduslikult samamoodi järeldusele, et tegemist oli hädakaitse seisundiga. Suure tõenäosusega piisaks juba ka ainult sellest, et kasutati sõna „litapöeg“, sest analüüsides Eesti kohtupraktikat, on mitmetes taolistes olukordades õigusvastase ründe olemasolu jaatatud. Samas on Eesti kohtutel eriarvamused olnud seoses erinevate solvangutega ning mõnda solvangut on loetud õigusvastaseks ründeks, mõnda aga mitte. Näiteks just eelkõige keskmise sõrme näitamist ei ole Eesti kohtupraktikas õigusvastase ründena käsitletud, samas aga mõnda muud solvangut, mis mõnes seltskonnas ei ole nii hull kui keskmise sõrme näitamine, on loetud õigusvastaseks. Seega arvestades kohtute eriarvamusi süüteo väliste tegude puhul, ei saa olla täiesti kindel, et Eestis teistsugusele järeldusele ei jõutaks. On näha, et Eesti kohtutel on raskusi ühtse positsiooni leidmisega, mis tekitab segadust ja on omakorda kahjulik õiguskindlusele, kuivõrd ei ole täit selgust selles osas, millal on tegemist õigusvastase ründega ning seega millal võib isik hädakaitset kasutada. Tuleb küll tunnistada, et ei ole välistatud, et Eesti kohtud sellises situatsioonis leiaks, et süüdistatav on hädakaitse piire ületanud, kuna on kasutanud vägivalda, mis ei olnud ründe tõkestamiseks vajalik.

Sarnaselt Eestile ei kvalifitseeru ka Saksa kohtupraktika kohaselt kõik sotsiaalselt ebamugavad või ebameeldivad käitumised ründeks. Rünne ei ole näiteks enesevigastamine.¹⁷² Ründeks ei saa pidada ka oletuslikke või provokatsioonist tulenevaid reaktsioone, näitena on Saksa õigusteadlane Kühl siinkohal välja toonud, et rünne ei ole klaasi veini näkku viskamine. Autori hinnangul on selline seisukoht küsitav ja autor ei usu, et Eesti kohtud päris sellisele järeldusele jõuaksid, eriti arvestades, et selline käitumine on hullem, kui näiteks kellelegi väga lähedale minemine või möödaminnes mõne solvava sõna lausumine. Sellisel teol on füüsiline olemus ning autor kvalifitseeriks sellise tegevuse ründeks, kuigi see jääks ka autori seisukoha järgi tõenäoliselt hädakaitse seisundi alt välja õigusvastasuse tasandil. See on ilmselgelt aktiivne tegevus, mis on suunatud otseselt teise isiku vastu ja eelduslikult ka sotsiaalse arusaama kohaselt vaadeldav ründena. Saksa õiguse kohaselt, ei ole rünne ka järjekorras tõuklemine, isiku sisenemine poodi, isegi kui selline käitumine takistas poeomanikul vargaid kätte saada, ega ka unes tehtud liigutused. Samal ajal on rünnetena välja toodud taskulambi valguse näitamine näkku või isiku nõusolekuta pildistamine.¹⁷³ Isiku nõusolekuta pildistamise puhul on Saksa

---

¹⁷¹ BGH, Urteil vom 17.05.2018, 3 StR 622/17 – NStZ-RR 2018, 272.

¹⁷² Baumann, J. *et al.* Strafrecht Allgemeiner Teil. 13. Aufl. Bielefeld: Giesecking 2021, lk 79.

¹⁷³ NK-StGB/Urs Kindhäuser, StGB § 32 Rn. 39; Kühl, lk 80-81. Pildistamise puhul on oluline märkida, et see õigus on piiratud, kui näiteks avalik huvi kaalub üle isiku õiguse.

kohtupraktikas kohaseks hädakaitseks peetud näiteks kaamera hoidmist ja äravõtmist ning ka filmi koos piltidega äravõtmist.¹⁷⁴ Üldjuhul tekitavad küsimusi nii Eesti kui Saksa kohtupraktikas olukorrad, kus tegemist on väheoluliste tegudega või käitumistega, mis tunduvad ähvardavad, kuid tegelikult seda ei ole. Niisiis peavad kohtud kindlaks tegema, kas sellised tegevused üldse olid ründed ning kas sellised ründed olid õiguskorraga vastuolus. Samas on näha, et kohtutel ei ole ühtset arusaama, mida ründena nähakse ja mida mitte. Isegi kontseptsioonid nagu sotsiaalne arusaam või sotsiaalselt adekvaatne tegu ei ole piisavad, et aidata kohtuid samasugusele positsioonile jõudmisel.

Mis puudutab eelnevas lõigus väljatoodud nõusolekuta pildistamist, siis kohtuasi BGH, 12.08.1975 – 1 StR 42/75 käsitleb juhtumit, kus tudengid osalesid meeleavaldusel seoses kõrghariduse seadusandluse muudatustega. Meeleavaldus oli registreeritud ning probleeme ei esinenud, politseinikud jälgisid üritust ning tegid pilte. Üks grupp tudengeid märkas, kuidas üks politseinikest tegi demonstratsioonist pilte ning nad läksid seejärel politseiniku juurde, et saada tema käest film kätte. Selleks ajaks, kui grupp oli politseiniku juurde jõudnud, oli ta juba kaamera koos muude asjadega enda kohvrissi pannud ning ta keeldus filmi üle andma. Selle peale võttis kohtualune politseiniku kohvri, samal ajal kui teised grupiliikmed lükkasid politseiniku maha. Mõne päeva pärast jaotati laiali flaietid, kus peal olid kohvrüst leitud märkmete pildid.¹⁷⁵

Kohtualuse arvates tegutses ta hädakaitse seisundis, kuna politseinik tegi osalejatest pilte ilma nende loata, rikkudes nende õigusi. Kohtud leidsid, et politsei tegevus oli seaduslik ning õigusvastast rünnet ei olnud. Politseinike sõnul tehti pilte selleks, et tuvastada isikuid, kes olid eelnevalt vandaalitsenud samade muudatuste tõttu, sest oli põhjust arvata, et samad inimesed osalevad ka meeleavaldusel. Kohtu jaoks oli see piisav põhjus ning nende hinnangul ei rikutud seega pildistamisega ei süüdistatava kogunemisvabadust ega ka sõnavabadust, kuivõrd avalik huvi kaalus üle kohtualuse õigushüved. Kuigi üldiselt riivab salajane pildistamine isiku õigushüve, siis tuleb arvestada ka konkreetseid asjaolusid. Käesolevas asjas ei olnud tegemist süüdistatava intiimsfääriga ning pilte ei oleks kuskil avalikustatud, vaid kasutatud sisejuurdluses.¹⁷⁶ Niisiis selle kohtulahendi põhjalt on näha, et isiku loata pildistamine on küll

---

¹⁷⁴ OLG Düsseldorf, Beschluß vom 15.10.1993, 2 Ss 175/93 – NJW 1994, 1971.

¹⁷⁵ BGH, Urteil vom 12.08.1975, 1 StR 42/75 – NJW 1975, 2075.

¹⁷⁶ *Ibidem*.

tavaliselt õigusvastane rünne, kuid teatud juhtudel on seda piiratud ning see ei anna alati alust hädakaitse seisundile tugineda.

Kui Saksa ja Eesti õigus käsitlevad rünnet põhimõtteliselt samamoodi, siis Prantsuse õigusega on ründe osas kahe riigi vahel teatud erisused. Prantsuse õiguse kohaselt on rünne inimese tegu, mis on suunatud teise isiku või tema vara vastu. Kaitsja võib tõrjuda rünnet, mis oli suunatud tema või kellegi teise pihta.¹⁷⁷ Ründe all mõeldakse üldjoontes kõiki agressiooni- ja ründe vorme, millel on teatud raskusaste ning mis põhjustavad kas füüsilist või vaimset¹⁷⁸ ohtu.¹⁷⁹ Niisiis saab inimese vastu suunatud rünnete puhul rääkida kahte sorti õigushüvedest – füüsiline puutumatus ning väärtushinnangud või vääriskus. Füüsilise puutumatus alla käib nii isiku enda kui ka teise inimese füüsiline puutumatus. Selle all mõeldakse, et esineb füüsiline oht. Vääriskuse osas on mõningaid vastakaid arvamusi, kuid valitsev seisukoht leiab, et kuivõrd hädakaitse üks peamisi osiseid on ründe ohtlikkus ning vääriskuse või väärtushinnangute puhul on ohtlikkus väike, siis ei ole need hädakaitsevõimelised õigushüved.¹⁸⁰ Samas võib mõnel juhul hädakaitse seisund esineda väärtushinnangutega seotud vääriskuse korral, eriti kui tegemist on alaealise väärtushinnangute vastu suunatud ründega. Ühes kohtuasjas leiti, et ema tegutses hädakaitse, kui andis „madalate moraasidega“ 18-aastasele tüdrukule kõrvakiilu. Kohtualuse hinnangul proovis kannatanu tema 16-aastast poega rikkuda ning ohustas poja õpinguid ja tulevikku. Kohtualune süüdistas kannatanut poisi provotseerimises ning leidis, et tüdruk on liiga metsiku käitumisega.¹⁸¹ Siinkohal on tähtis, et tegemist oleks raskema või tõsisema ründega.¹⁸² Hädakaitse õigus ei rakendu siis, kui rünnatavaks õigushüveks on inimese au.¹⁸³ Mis aga puudutab au ja vääriskust, siis Prantsuse õiguses on teatud teod, mis on suunatud nende õigushüvede vastu, karistusõiguslikult sanktsioneeritud. CP § 222-33-1-1 sätestab, et seksistliku ja seksuaalse solvangu eest võib karistada kuni 3750 euro suuruse trahviga. Siia alla ei kuulu igasugune seksistlik või seksuaalne solvang, vaid vaja on ka, et näiteks oleks teatud erisubjekt või, et solvang käiks kannatanu seksuaalse orientatsiooni kohta. Tegemist on

---

¹⁷⁷ Kolb/Leturmy, lk 257, p 1185-1187.

¹⁷⁸ Trib pol. Valence 19 mai 1960. Õiguskirjanduses on vaimse ohu all viidatud läbivalt sellele kaasusele. Otsetõlge vaimsele ohule on moraalne oht (*un danger moral*). Kaasuses väljatoodud õigushüve oli moraalid. Kuivõrd hilisemat kohtupraktikat, mis aitaks sisustada seda õigushüve täpsemalt, ei ole, siis on autori hinnangul siin mõeldud moraale kui väärtushinnanguid kitsamas tähenduses kui üldine vaimne oht. Edaspidi kasutab autor sõna „väärtushinnangud“, kui käsitletakse seda õigushüve.

¹⁷⁹ Sordino, M.C. Droit Pénal Général. 6e éd. Paris: Ellipses, 2016, lk 278.

¹⁸⁰ Kolb/Leturmy, lk 257, p 1185-1187.

¹⁸¹ Elliott, lk 110.

¹⁸² Benillouche, M. Leçons de Droit pénal général. 3e éd. Paris: Ellipses 2017, lk 202.

¹⁸³ Elliott, lk 110.

võrdlemisi uue sättega, mis jõustus alles sellel aastal. Seega ei ole seesuguse solvangu kui võimaliku õigusvastase ründe kohta praktikat ning ei saa kindel olla, kas kohtud leiaksid, et mingitel juhtudel on seksistlik või seksuaalne solvang õigusvastane rünne.¹⁸⁴ CP §-d 222-33-2 kuni 222-33-2-3 määravad karistuse vaimse ahistamise¹⁸⁵ eest. Autor kipub arvama, et pigem tuleks selliste tegude puhul õigusvastast rünnet ja seega hädakaitseisundit eitada, sest välja arvatud paar erisust, on valdav seisukoht nende õigushüvede osas see, et need ei ole hädakaitsevõimelised. Kuigi ründe üldine käsitlus Eesti ja Prantsuse õiguses sarnane, siis peamine erinevus, mis ründe juures nähtub on kaitstavate õigushüvede ring, mis Eesti õiguses on ulatuslikum kui Prantsuse õiguses. Esiteks ei ole Prantsuse õiguses au hädakaitsevõimeline õigushüve ning üldiselt ei ole seda ka väärtushinnangud ja väärikus. Väärtushinnangute puhul on teatud kaasused, kus hädakaitseõigust on väärtushinnangutele suunatud rünnete puhul jaatatud, mille autor ka eelnevalt välja tõi. Sellest hoolimata on valitsev seisukoht, et pigem ei ole need õigushüved hädakaitsevõimelised. Eesti õiguses on aga kaitsevõimelisi õigushüvesid rohkem ning au ja väärikus kuuluvad sinna alla kindlasti – seda ilmestavad ka korduvad kohtulahendid, kus kohus on leidnud, et tegemist on õigusvastase ründega, kui rünne on suunatud kas au või väärikuse vastu.

Rootsi õiguses on rünne inimese tegu ning looma tegusid ründena ei nähta. Loomast tulenev rünne on hädakaitse mõttes rünne, kui ründaja ässitab looma isiku vastu või kui isik ei suuda oma looma takistada rünnet toime panemast.¹⁸⁶ Ründe alla võib kuuluda nii tegu kui tegevusetus.¹⁸⁷ Ründe puhul on oluline, et tegemist oleks füüsilise ründega. See põhimõte pärineb juba BrB algusaegadest ning oli ka BrB 1953. aasta eelnõu seletuskirjas. Kuigi varasemalt oli toodud välja mõte, et äkki hõlmata ka verbaalsed ründed, siis otsustati selle vastu, sest selliste rünnete näol ei ole tegemist tegudega, mis oma olemuselt teist isikut eriti ohustaksid või kahjustaksid.¹⁸⁸ Kuigi on seisukoht, et rünne peab olema füüsiline, siis on üksikud õigusteadlased tõstatanud küsimuse, et kas hädakaitse regulatsioon peaks käima ajaga kaasas ning uute eriosa sätete valguses, eelkõige näiteks seksuaalsüütegude puhul, mis oma olemuselt ei ole alati füüsilist laadi, tuleks ründe tingimust muuta.¹⁸⁹ Samas on see olnud ainult küsimus,

---

¹⁸⁴ LOI n° 2023-22 du 24 janvier 2023 d'orientation et de programmation du ministère de l'intérieur. 26.01.2023. Légifrance. – www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000047047855/2023-01-26/ (24.03.2023).

¹⁸⁵ Prantsuse keeles: *Du harcèlement moral*

¹⁸⁶ RH 2013:32.

¹⁸⁷ Bäcklund, BrB 24, lk 2-3.

¹⁸⁸ Brottsbalken SOU 1953:14. Förslag till brottsbalk (Sträffrättskommittens slutbetänkande). Stockholm 1953, lk 392-393.

¹⁸⁹ Frände, D., Lernestedt, C. Nödvärm i Sverige och Finland — några utsnitt. – Svensk Juristtidning 2021, lk 785.

mida on esile tõstetud, kuid tegelikult õigusteadlased väga oma seisukohti selles osas avanud ei ole. Seega on see pigem lihtsalt idee tasandil hetkel ning ühtegi muudatust arvatavasti lähiajal õigusvastase ründe olemuses ei tule. Kui Rootsi õiguses on ründe puhul tähtis selle füüsiline element, siis Eesti hädakaitse instituut seda ei nõua ning on palju olukordi, kus hädakaitset on jaatud puhtalt verbaalse ründe puhul. Võrreldes Eesti ning kahe eelneva analüüsitud riigiga, on Rootsi lähenemine hädakaitse seisundisse veidi teistsugune – BrB-s on sätestatud neli olukorda, kus hädakaitset võib kasutada ehk on tekkinud hädakaitse seisund.

Rootsi õiguses on nendeks algatatud või vahetu isiku või vara vastu suunatud kuritegelik rünne, mis on käesoleva töö tähenduses kõige relevantsem; hädakaitseõigus eksisteerib ka isikute osas, kes takistavad teolt tabamisel vara tagasivõtmise; kes sisenevad ebaseaduslikult või püüavad tungida tuppa, majja, siseõue või laeva; ning kes keelduvad pärast käsku teise isiku elukohast lahkumast. Tegemist on ammendava loeteluga, seega ükski muu käitumine sinna alla ei kuulu ega käivita hädakaitseõigust.¹⁹⁰ Niisiis peab rünne olema suunatud kas inimese või vara vastu. BrB 24 § 5 sätestab, et kui isikul on hädakaitseõigus BrB 24 § 1 mõttes, siis kehtib see ka teise isiku aitamise puhul.¹⁹¹ Seega ei pea rünne olema suunatud isiku enda pihta, vaid võib ka olla suunatud kellegi teise vastu. Hädakaitse instituudi alla ei kuulu rünne avalike huvide vastu, kuid samas riigile kuuluva vara vastased ründed on hädakaitsega kaetud.¹⁹² See põhimõte on olnud Rootsi õiguses juba pikka aega, kuid seda on ka kritiseeritud. Kui see BrB seaduseelnõu seletuskirjast läbi käis ja see põhimõte paika pandi, siis tegelikku selgitust või põhjust, miks just selline positsioon võeti, ei antud. Osad Rootsi õigusteadlased on nentunud, et see põhimõte kehtib endiselt, kuna see sai kunagi välja toodud ja nüüd see on lihtsalt nii jäänud ilma igasuguse mõjuva põhjuseta sisse. Ründe juures on kritiseeritud veel seda, et rünne iseenesest on väga vähe käsitletud leidnud Rootsi õiguses, kuigi seal on palju aspekte, mis mängivad rolli teo ründena kvalifitseerimisel.¹⁹³ Eelnevast tulenevalt nähtub, et ründe puhul on Eesti ja Rootsi õiguses nii sarnasusi kui ka erinevusi. Kuigi Eesti õiguses ei ole ette antud konkreetset loetelu, millal hädakaitse seisundile saab tugineda, siis üldjoontes kattub osa, et kaitse saab ründe eest, mis on suunatud isiku või vara vastu. Samas tuleb erinevus sisse verbaalse ja füüsilise ründe osas, sest Eesti õiguses ei pea vastupidiselt Rootsi õigusele olema rünne füüsiline.

---

¹⁹⁰ Bäcklund, BrB 24, lk 2.

¹⁹¹ *Om någon enligt 1–4 §§ detta kapitel, enligt 10 § polislagen (1984:387) eller enligt 2 kap. 4 § eller 6 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32) har rätt att begå en annars straffbelagd handling, har var och en som hjälper honom eller henne samma rätt. Lag (2019:34).*

¹⁹² Bäcklund, BrB 24, lk 2.

¹⁹³ Frände/Lemstedt, lk 771.

Kriminaalasjas 1999:460, kus arutati ründeks kvalifitseerumise küsimust, süüdistati kohtualust kannatanule tervisekahjustuse tekitamises, kui süüdistatav kannatanut rusikaga näkku lõi. Süüdistatav tugines hädakaitsele ning väitis, et lõi kannatanut hädakaitse seisundis. Pooled olid kohtunud takso juures, kus kannatanu ja kohtualuse vahel oli tekkinud sõnavahetus. Taksojuht suutis nad teineteisest eraldada ning kannatanu kõndis minema. Kohtualune kõndis natuke aega hiljem mööda järjekorrast, kus seisis kannatanu. Kannatanu sülitas süüdistatava jalge ette, mille peale süüdistatav vihastas ning küsis kannatanult, et mida ta teeb. Seejärel seisis pooled teineteisele väga lähedal ning vaidlesid, kuni kannatanu proovis süüdistatavat lüüa, mis aga kannatanul ei õnnestunud. Enda kaitseks lõi kohtualune kannatanut rusikaga näkku. Hiljem lüüas süüdistatav, et sõnavahetuse ajal lükkas kannatanu teda.¹⁹⁴

Ringkonnakohus leidis, et süüdistatav ei tegutsenud hädakaitse seisundis. Ringkonnakohtu hinnangul, kuivõrd pooled tülitsevad juba taksos ning arvestades üldist olukorda, pidi kohtualune aru saama, et vaidluse tagajärjel võib vallanduda vägivald. Kohus märkis, et kuritegeliku ründe korral on isikul ennast õigus kaitsta, aga see õigus ei laiene kõikidele olukordadele, kus kaks isikut provotseerivad teineteist ning on olemas võimalus, et situatsioon muutub varsti vägivaldseks. Kui isik otsustab sellist vaidlust jätkata selle asemel, et olukorrast eemalduda, ei saa ta tugineda hädakaitsele. Rootsi Ülemkohus (*Högsta domstolen*), märkis, et hädakaitseõiguse valguses on peamine küsimus, kas see, kui kannatanu proovis süüdistatavat lüüa, aga süüdistatav suutis seda rünnet vältida, on käsitletav ründena. Prokuratuur väitis, et rünne oli juba lõppenud selleks ajaks, kui süüdistatav ise kannatanut lõi, millega kohus aga ei nõustunud. Kohtu arvates viibis isik hädakaitse seisundis ning seega mõisteti isik õigeks. Rootsi Ülemkohus on seisukohal, et isikul ei ole hädakaitseõigust lihtsalt sellepärast, et olukord muutub ähvardavaks, aga kui rünne on juba väga lähedal (nagu siin löök), siis see annab isikule hädakaitseõiguse.¹⁹⁵

Mis puudutab ründe küsimust Hollandi õiguses, siis on märgatavad erinevused Eesti ja Hollandi õiguse vahel. Hollandi õiguse kohaselt viitab rünne teisele isikule suunatud teole, mis on kannatanu tahte vastane. Rünne peab olema inimese tegu; loomast tulenevat rünnet loetakse ründeks Sr § 41 mõttes ainult siis, kui inimene on looma teise isiku vastu ässitanud.¹⁹⁶ Ründeks kvalifitseerub ainult käitumine, mis kujutab endast ohtu. Näiteks kellegi suunas kätega

---

¹⁹⁴ NJA 1999:460.

¹⁹⁵ *Ibidem*.

¹⁹⁶ Cleiren, § 41 komm. 4c, 4e.

vehkimine või kellelegi lihtsalt lähenemine ei ole ohtlik ning seega ka mitte rünne Sr § 41 tähenduses.¹⁹⁷ Rünne võib olla suunatud nii isiku enda kui ka kellegi teise õigushüvede vastu. Rünne ei pea olema ainult tegu, vaid võib seisneda ka tegevusetuses.¹⁹⁸ Selles lõigus käsitletud osas kattub Eesti ja Hollandi käsitus suuresti, kuid mis puudutab kätega vehkimist või kellelegi lähenemist, siis olenevalt situatsioonist võivad Eesti kohtud käsitleda seda kui rünnet. Hiljutises maakohtu lahendis leiti, et võõrale isikule liiga lähedal olemine võib teatud situatsioonides olla käsitletav kui õigusvastane rünne. Tuleb muidugi nentida, et mainitud maakohtu lahendis oli ka teisi asjaolusid, mis mõjutasid kohtu hinnangut. See võib välja langeda õigusvastasuse küsimuse juures, kuid see sõltub jällegi konkreetse kaasuse asjaoludest.

Suurim erinevus ründe osas on võrreldes Hollandiga kaitstavad õigushüved. Õigushüved, mille kahjustamise korral on isik Hollandi õiguse kohaselt hädakaitse seisundis, on keha, väärikus ja vara. See on ammendav loetelu. Keha all mõeldakse nii elu kui ka kehalist puutumatumust. Pole üksmeelt, kas liikumisvabadus ka siia alla kuulub.¹⁹⁹ Hollandi Ülemkohus on leidnud, et rünne võib seisneda ka liikumisvabaduse piiramises, näiteks kui keegi haarab kellegi käest ning tirib teda endaga kaasa vastu tahtmist.²⁰⁰ Väärikus, vaatamata kohati eksitavale terminile, tähendab ainult seksuaalset väarikust.²⁰¹ See hõlmab endast muuhulgas vägistamist ja seksuaalset väärkohtlemist, kaasa arvatud seksuaalsusega seotud sündsusetust. Väärikus laiemas tähenduses ning au ja hea nimi siia alla ei käi, seega solvangute ja muu sarnase teo puhul hädakaitseõigus ei rakendu.²⁰² Samas sarnaselt teiste võrreldavate Euroopa riikidega, on auhaavamine Hollandi õiguse järgi koosseisupärane tegu. Sr §-d 261–271 sätestavad auhaavamisega seotud süüteod, kuhu kuuluvad muuhulgas laimamine ja solvamine. Niisiis on ka Hollandi õiguse kohaselt need teod karistusõiguslikult sanktsioneeritud, kuid hädakaitset nende puhul rakendada ei tohi. Eesti õiguses kuuluvad au ja hea nimi kaitstavate õigushüvede alla ning teise isiku solvamine on käsitletav ründena. See teeb aga jällegi Eesti õiguses olukorra ebaselgemaks võrreldes Hollandiga, kuivõrd Hollandi kohtupraktikas on solvangute puhul ühtne põhimõte, et need hädakaitset ei saa, vaatamata sellele, et need on koosseisupärased teod, samas aga Eesti õiguses mingitel juhtudel on solvangud kaetud hädakaitsega, mingitel juhtudel mitte, ning ühtset seisukohta, millal täpselt hädakaitseõigus verbaalsete rünnakute puhul rakendub, ei ole. Kuigi Hollandi õiguses ei ole sõnaselgeid põhjendusi välja toodud, miks just

---

¹⁹⁷ Noyon/Langemeijer/Rommelink, § 41 komm. 3.1.

¹⁹⁸ HR 11.06.2013, ECLI:NL:PHR:2013:1043.

¹⁹⁹ Cleiren, § 41 komm. 4f.

²⁰⁰ *Ibidem*, § 41 komm. 4c.

²⁰¹ HR 07.07.2015, ECLI:NL:HR:2015:1786, NJ 2016/39.

²⁰² Cleiren, § 41 komm. 4f.

selline lähenemine on valitud, siis võib eeldada, et on leitud, et nendele õigushüvedele suunatud tegude puhul ei ole tegemist niivõrd kahjulike tegudega, et neid hädakaitse instituudi alla peaks hõlmama.

Vara mõiste kattub Hollandi tsiviilõiguse vara definitsiooniga ehk vara on materiaalne objekt, mis allub inimese kontrollile. Siia alla kuuluvad nii vallas- kui kinnisasjad.²⁰³ Hollandi Ülemkohtu arvamusel võib vara olla ka ebaseaduslikus valduses. Ühes kohtuasjas leiti, et kokaiin võib olla vara Sr § 41 tähenduses, mis tähendab, et isik võib seda kaitsetegevusega kaitsta.²⁰⁴ Seda tuleb tõlgendada kitsalt, näiteks subjektiivsed õigused siia alla ei kuulu.²⁰⁵ Nagu eelnevalt mainitud, siis on tegemist ammendava loeteluga. Näiteks õigust kodule see nimekiri ei hõlma, niisiis kellegi koju ebaseaduslikult sisenemine üldiselt hädakaitseõigust isikule ei anna. Hädakaitsest saab aga rääkida siis, kui sissetungiga kaasneb ka vahetu oht kehale või varale. Üldjuhul oht kehale või varale käib sissetungiga kaasas.²⁰⁶ Eesti õiguse puhul on kellegi koju ebaseaduslik sisenemine kindlasti rünne ning annab rünnavale hädakaitseõiguse. Eelnevast tulenevalt nähtub, et Hollandi õiguses on kaitstavad õigushüved Eesti õigusega võrreldes märgatavamalt piiratumad ning hädakaitset saab rakendada palju harvem. Samas ei tule kirjandusest ega kohtupraktikast välja, miks on valitud just selline lähenemine ning miks on neid õigushüvesid niivõrd palju piiratud.

Hollandi Ülemkohtu asjas ECLI:NL:HL:2014:1364 esitati kohtualusele süüdistus raskes tervisekahjustuse tekitamises, sest süüdistatav oli kannatanut löönud õlleklaasiga näkku ning seejärel rusikaga näkku. Süüdistatav ja kannatanu viibisid samal ajal kohvikuplatsil, kui süüdistatav kannatanut järsku ründas. Enne kannatanu löömist oli kannatanu ja süüdistatava vahel korduv silmside ning süüdistatava jaoks oli see tülikas ja tüütu. Ühel hetkel kõndis kannatanu koos enda sõbraga süüdistatava poole ning jäid süüdistatava lähedusse seisma. Seejärel lõi süüdistatav kannatanut. Asjaoludest ei ilmnenu, et kannatanu oleks käitunud viisil, mis kujutas endast ohtu. Kohtualune lisis ka, et ühel hetkel tegi kannatanu imeliku liigutuse, mida kannatanu aga ei mäleta. Niisiis väitis kohtualune, et oli enda sõnul tegutsenud hädakaitse seisundis, kuid kohtu hinnangul õigusvastast rünnet ei olnud. Seega ei olnud süüdistataval õigust tugineda hädakaitseõigusele ja kohus mõistis ta tervisekahjustuse

---

²⁰³ HR 14.04.1998, ECLI:NL:HR:1998:ZD1015, NJ 1998/662; Cleiren, § 41 komm. 4f.

²⁰⁴ HR 07.07.2015, ECLI:NL:HR:2015:1786, NJ 2016/39.

²⁰⁵ Cleiren, § 41 komm. 4f.

²⁰⁶ Haar/Meijer, lk 54.

tekitamises süüdi.²⁰⁷ Eesti kohtud on sedastanud, et võõrale isikule liiga lähedal olemine võib viidata õigusvastasele ründele. Samuti nähtus kaasusest, et kannatanu võis teha ka mingi liigutuse süüdistatava suunas. On keeruline ette näha, mida Eesti kohtud sellise kaasuse juures oleksid leidnud, kui võrd kohtupraktikas valitseb teatud ebaselgus selliste väheohtlike tegude osas. Samas usub autor, et Eesti kohtud oleksid jaatanud hädakaitse piiride ületamist.

Kohtuasjas ECLI:NL:PHR:1987:AD0042 oli politseinikust süüdistatav saanud kannatanu autolt löögi. Kohtualune viis läbi liikluskontrolli ning kannatanu oli eiranud kohtualuse poolt näidatud stoppmärki, mille käigus sõitis kannatanu süüdistatavale otsa, mille tagajärjel sai viimane jalamarrastuse. Kuivõrd kannatanu ei peatunud, siis hakkas süüdistatav koos kahe teise politseinikuga kannatanu autot jälitama. Enne seda oli kohtualune jõudnud võtta relva ja selle laadida. Kohe pärast jälitamise algust peatus aga kannatanu ise, mille peale läksid süüdistatav ning teine politseinik kannatanu auto juurde ning ütlesid, et ta välja tuleks, sooviga kannatanu vahistada. Kannatanu keeldus, mille peale haarasid politseinikud (sealhulgas süüdistatav) kannatanust kinni. Kannatanu hakkas selle peale kätega ringi vehkima, mistõttu lõi süüdistatav talle relvaga vastu laupa, kuid relv läks samuti lahti. Õigusvastane rünne seisnes kohtualuse sõnul tema ja tema kolleegide keha vastu suunatud ning seda õigushüve kahjustavas kannatanu teos. Kohus leidis, et kätega ringi vehkimine ei saa olla õigusvastane rünne ning isiku oleks saanud vahi alla võtta ka ilma relvata. Kuigi eelnev sündmuse käik võis süüdistatavat mõjutada, ei mängi see hädakaitse mõttes rolli. Sellel hetkel, kui süüdistatav kannatanu juurde läks, ei kujutanud kannatanu ega ka tema kätega vehkimine ohtu.²⁰⁸ Eesti kohtupraktikas on mitmel korral välja toodud, et kätega vehkimine ei ole õigusvastane rünne, kuid seda on öeldud rahvarohkete kohtade kontekstis, mitte aga käesoleva kaasusega sarnases situatsioonis. Autor ei ole kindel, millisele seisukohale Eesti kohtud sellises olukorras jõuaksid, kui võrd Eesti kohtupraktikast on nähtunud, et tegude puhul, mis ei ole koosseisupärased, ei ole kohtud jõudnud ühtsele arusaamale hädakaitse seisundi osas.

Veel üks näide Hollandi kohtupraktikast, kus ründe olemasolu eitati, oli kohtuasjas ECLI:NL:HR:2021:499. Selles asjas olid süüdistatav ja kaks kannatanut kohvikus, kui ühe kannatanu palvel läks süüdistatav koos kannatanutega kohvikust minema, et rääkida. Mõne meetri pärast pani süüdistatav oma käe ühe kannatanu õlale. Kannatanu ei soovinud enam süüdistatavaga rääkida, mille peale lükkas ta süüdistatava endast kahe käega eemale. Kuigi

---

²⁰⁷ HR 10.06.2014, ECLI:NL:HR:2014:1364, NJB 2014/1282.

²⁰⁸ HR 17.11.1987, ECLI:NL:PHR:1987:AD0042, NJ 1988/809.

süüdistatav pidi sellepärast sammu tagasi astuma, siis ta ei kukkunud, saanud viga ega tundnud valu. Pärast lükkamist pussitas süüdistatav mõlemat kannatanut, millega tekitas neile tervisekahjustuse. Süüdistatav tugines hädakaitsele, kuid kohus leidis, et süüdistatav ei tegutsenud hädakaitse seisundis ja kellegi endast eemale lükkamine käesolevas asjas kirjeldatud viisil ei ole õigusvastane rünne.²⁰⁹

Pärast rünnet peab kontrollima, kas esineb õigusvastasus. Õigusvastase ründe olemasolu on vajalik, et rakenduks hädakaitseõigus. Saksa õiguse kohaselt on rünne õigusvastane, kui see on vastuolus õiguskorraga.²¹⁰ Ründe õigusvastasuse juures jagunevad Saksa õigusteadlaste vaated kaheks. Ühe seisukoha järgi on õigusvastane käitumine see, mis on objektiivselt vastuolus kohustusega ning pole lubava normiga õigustatud.²¹¹ Teised aga leiavad, et käitumine on alati õigusvastane, kui rünnatav ei pea seda käitumist taluma sekkumisõiguse tõttu ning piisab, kui iga hetk ilmneb õigusvastane tulemus.²¹² Kokkuvõttes ei pea õigusvastane rünne vastama ühelegi kuriteo- ega väärteokoosseisule, kuivõrd ka õigushüvesid, mis ei lange karistusõiguslikku kaitsealasse, on võimalik kahjustada või ohustada.²¹³ Põhimõtteliselt on õigusvastase ründe puhul tegemist mistahes kallaletungi või agressiooniga, mis on vastuolus õiguskorraga.²¹⁴ Muid otseseid piiranguid, milline õigusvastane rünne ei või olla, pole.²¹⁵

Rünne ei ole õigusvastane ning isik ei viibi hädakaitse seisundis, kui ründaja tegutseb ise hädakaitse.²¹⁶ Isiku nõusoleku puhul on samuti ründe õigusvastasus välistatud.²¹⁷ Nii ei teki hädakaitse seisundit näiteks vastastikuse kakluse korral, kuna mõlemad osalejad peavad arvestama oma õigushüvede riivega ning käitumise õigusvastasus on puudulik.²¹⁸ Saksamaa Föderaalkohus on samuti leidnud, et kuigi üldjuhul vastastikuse kakluse puhul ei saa rääkida õigusvastasest ründest (kuni teatud hetkeni), siis ka algselt märguline kaklus või teeseldud kaklus/võitlus võib eskaleerudes võimaldada hädakaitseõiguse kasutamist. Ühes 1995. aasta

---

²⁰⁹ HR 06.04.2021, ECLI:NL:HR:2021:499, RvdW 2021/467.

²¹⁰ Schmidt, R. *Strafrecht Allgemeiner Teil: Grundlagen der Strafbarkeit; Aufbau des strafrechtlichen Gutachtens*. 22. Aufl. Bremen: Rolf Schmidt 2021, lk 144.

²¹¹ NK-StGB/Urs Kindhäuser StGB § 32 Rn. 61.

²¹² Jescheck, H.-H., Weigend, T. *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil*. 5. Aufl. Berlin: Duncker & Humblot 1996, lk 341.

²¹³ Kühl, lk 89.

²¹⁴ Bohlander, M. *Principles of German Criminal Law. Studies in International and Comparative Criminal Law*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing 2009, lk 102.

²¹⁵ Dubber/Hörnle, lk 407.

²¹⁶ Bock, D. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. 1. Aufl. Berlin: Springer 2018, lk 282; BGH, Urteil vom 26.10.1993, 1 StR 559/93 – NJW 1994, 672; BGH, Urteil vom 23.01.2003, 4 StR 267/02 – NStZ 2003, 599.

²¹⁷ MüKoStGB/Erb, StGB § 32 Rn. 50.

²¹⁸ NK-StGB/Urs Kindhäuser StGB § 32 Rn. 62.

kohtuasjas olid nii kannatanu kui süüdistatav alkoholijoobes otsustanud, et hakkavad pidama mänguvõitlust. Kohtualune kasutas relvana pikka mõõka ning kannatanu nuga. Võitluse tagajärjel kannatanu suri. Madalama astme kohtu hinnangul ei tekkinud võitluse ajal hädakaitseisundit. Föderaalalkohus ei nõustunud sellega ning nentis, et on täiesti võimalik, et süüdistatav tundis ennast ohustatuna, kui kaklus aina vägivaldsemaks muutus ning pidi ennast kaitsma. Seega on ka sellise juhtumi korral võimalik hädakaitseõiguse rakendamine.²¹⁹

Süülisuse koha pealt lähevad arvamused lahku. Valitseva seisukoha järgi, mis toetub StGB § 32 lg 2 sõnastusele, ei mängi süü küsimus rolli ning ei ole vahet, kas isik oli süüvõimetu või esines muid süüd välistavaid asjaolusid. Vähemuse arvamus on, et isik peab olema süüvõimeline, et rünnet toime panna.²²⁰ Õigusvastane rünne ei pea olema tahtlik tegu – määrav on siinkohal see, kas tegu oli objektiivselt suunatud rikkumisele. Olukorras, kus näiteks varas varjab ennast poes pärast kaupluse sulgemist, ei ole isiku vabaduseõigust rünnatud. Sellisel juhul vastutab isik ise enda käitumise eest.²²¹ Õigusvastasuse küsimus on Saksa õiguses seega lahendatud samamoodi nagu Eesti õiguses, mis jällegi näitab, et kahe riigi lähenemine hädakaitseisundisse on äärmiselt sarnane. Siinkohal nendib autor, et Eesti õiguskirjandus hädakaitse kohta toetubki suuresti Saksa õiguskirjandusel hädakaitse kohta – nii Jaan Sootaku õpik „Karistusõigus. Üldosa“ kui ka KarS-i kommenteeritud väljaande hädakaitse peatükk, mille autor on samuti Jaan Sootak, viitavad läbivalt Saksa õigusteadlaste kirjutistele ning arvamustele. Ainukesed Eesti viited on Eesti kohtulahendid, kuid lühikese ajaloo tõttu ei ole kõik küsimused Eesti kohtuteni jõudnud. Saksa mõju ning Saksa kirjanduse viited on loogilised, arvestades KarS-i väljatöötamist. Riikide hädakaitse instituute võrreldes on oluline vaadata, mis on riigi üldine suhtumine hädakaitsele. Saksamaa puhul saab rääkida üpris ulatuslikust hädakaitsest ning traditsiooniliselt on hädakaitseõigus olnud jõuline ja agressiivne.²²²

Prantsuse õiguse järgi peab rünne olema samuti õigusvastane (*injustifié*).²²³ Õigusvastasuse nõue ei eksisteerinud 1810. aasta *Code Pénal*'ile eelnenud Prantsuse karistusseadustikus, kuid sai osaks hädakaitsest järk-järgult läbi kohtupraktika.²²⁴ Rünne on õigusvastane, kui see on vastuolus seadusega. Samas ei tähenda see, et rünne peab olema eluohtlik või väga kõrge

---

²¹⁹ BGH, Urteil vom 11.09.1995, 4 StR 314/95 – NStZ-RR 1996, 100.

²²⁰ NK-StGB/Urs Kindhäuser StGB § 32 Rn. 26.

²²¹ NK-StGB/Urs Kindhäuser, StGB § 32 Rn. 28-29.

²²² Heller/Dubber, lk 271.

²²³ *Ibidem*, lk 225.

²²⁴ Kolb/Leturmy, lk 255, p 1179.

ohutasemega.²²⁵ Kui rünne ei ole õigusvastane, peab ründe osaline rünnet taluma ning ei saa tugineda hädakaitseõigusele.²²⁶ Vastuolu seadusega ei tähenda, et rünne peab olema kuritegu või väärtegu.²²⁷ Kuriteo või väärteoga peab tegemist olema ründe näol ainult varavastase teo korral. Seega saab varavastaste tegude puhul hädakaitsele tugineda ainult juhul, kui tegu on kuritegu või väärtegu.²²⁸ Põhimõtteliselt võib varavastase teo korral olla tegemist õigusvastase ründega ka siis, kui tegu on väheohtlikum süütegu (*contravention*)²²⁹. Prantsuse karistusõigus tunneb peale kuriteo ja väärteo veel ühte süüteo liiki, milleks on vähem ohtlikud ja vähem tõsised süüteod. Nende hulka kuuluvad pisisüüteod, väiksemad liiklusrikkumised ja näiteks ka müraprobleemid. Eesti õiguse kohaselt oleksid need teod väärtegude alla kuuluvad, kuid Prantsuse õigus eristab neid väärtegedest. Selle osas, kas ka selline rünne sobib varavastaste tegude puhul, on vaieldav ning kindel seisukoht siin puudub.²³⁰ *Code Pénal*'i eelnõu seletuskirja järgi hindavad ja sisustavad ründe õigusvastasust kohtunikud, mis tähendab, et see, kas rünne on õigusvastane, jääb iga kohtuniku otsustada konkreetses asjas.²³¹ Õigusvastasuse osas on Prantsuse õigus mõnevõrra konservatiivsem kui Eesti õigus. Kahe riigi õigussüsteemi sarnasus õigusvastasuse kriteeriumi juures avaldub eelkõige selle läbi, et rünne ei pea üldjuhul olema ei kuritegu ega väärtegu, mis on nii ka Eestis. Samas aga varavastaste rünnete puhul on erisus Prantsuse õiguses, kuivõrd on nähtud, et varavastase teo korral ei ole õigushüve nii oluline, et lubada kaitsta isikul ennast ründe eest, mis ei ole koosseisupärane. Teatud erisus riikide vahel ilmneb ka Prantsuse õiguses tuntud väheohtlikuma süüteo osas. Eestis käiksid need teod väärteo alla, kuid Prantsuse õiguses mitte ning väheohtliku süüteo puhul on võimalik, et hädakaitseõigust eitatakse.

Eelnevalt on autor märkinud, et au ei ole hädakaitsevõimeline õigushüve Prantsuse õiguse kohaselt. Kuigi üldjuhul ei ole solvangute näol tegemist õigusvastaste rünnetega ning rünnatavad isikud ei saa kasutada hädakaitset, on olnud teatud kaasuseid, kus solvanguid on peetud õigusvastasteks rünneteks ning hädakaitseõigust on jaatatud. Prantsuse kassatsioonikohtu (*Cour de Cassation*) 01-88.062 kriminaalasjas, kus vaidluse poolteks olid 15-aastane õpilane ning õpetaja, käis vaidlus selle üle, kas õpetaja tegutses hädakaitseisundis

---

²²⁵ Heller/Dubber, lk 225.

²²⁶ Kolb/Leturmy, lk 255, p 1179.

²²⁷ Mayaud, Y., Gayet, C. Code pénal 2023, annoté. 120e éd. Paris: Dalloz 2023, § 122-5, komm 23.

²²⁸ Pin, X. Droit pénal général. 10e éd. Paris: Dalloz 2019, lk 243-245.

²²⁹ Ei ole tõlgitav, seega annab üldist mõtet edasi.

²³⁰ La justice pénale en France. Ministère de la Justice. 16.12.2016 – <http://www.justice.gouv.fr/justice-penale-11330/> (20.01.2023).

²³¹ 36. Rapport n° 271, tome I (1988-1989) de M. Marcel RUDLOFF, déposé le 27 avril 1989.– www.senat.fr/dossier-legislatif/s85860300.html (02.04.2023), lk 79.

ning kas õpilasele tekitatud tervisekahjustus oli seega õigustatud. Kannatanu proovis sunniviisiliselt siseneda ja tungida ruumi (mille tagajärjel kukkus kannatanu näoli), mille ukse ees süüdistatav seisis ning enda füüsilise kohaolekuga takistas õpilase sisenemist ruumi.²³²

Õpetaja pidi ukse ees seisma ning mitte laskma inimesi seal läbi – see oli tema ülesanne, mida ta pidi täitma. Kannatanu vihastas sellepeale ning solvas süüdistatavat, kasutades muuhulgas sõnu „värdjas“ ja „sitapea“. Samuti viskas õpilane oma koolikoti õpetaja suunas. Solvangute peale manitses süüdistatav õpilast ning lõi teda kergelt jalga. Kohtu hinnangul oli õpilase käitumise osas tegemist õigusvastase, vahetu ja reaalse ründega. Kohus leidis, et kohtualune viibis hädakaitseisundis ning temapoolne kaitsetegevus oli vajalik ja proportsionaalne ründega.²³³ Samas tuleb siinkohal nentida, et tegemist ei olnud ainult solvangutega, vaid ka koti viskamisega, millele oli eelnenud ka füüsiline pingutus siseneda ruumi – kõiki neid aspekte vaadatakse koosmõjus. Samas oli endiselt tegemist koosseisuvälise süüteoga. Eesti kohtud oleksid suure tõenäosusega selle kaasuse puhul näinud hädakaitseisundit, sest ka vähem riivavate rünnete puhul on Eesti kohtud hädakaitseõigust jaatanud.

Õpetliku kõrvakiilu nime all tuntud kaasuses oli vaidlus teismelise poisi ning linnapea vahel. Ühes Prantsuse väikelinnas ronis teismeeas kannatanu üle tara, mis oli sinna alles hiljuti pandud. Seda nägi pealt linnapeast süüdistatav, kes kutsus poissi korrale. Selle peale solvas ja ähvardas kannatanu kohtualust, muuhulgas kutsudes kohtualust värdjaks. Koheselt peale seda andis süüdistatav kannatanule kõrvakiilu. Selle tegevuse peale esitati linnapeale süüdistus. Kohtualune leidis, et tegutses hädakaitseisundis, tema reaktsioon oli normaalne ning seega ei tohiks ta teo eest vastutada. Esimese astme kohus eitas hädakaitseõigust ning leidis, et kohtualuse reaktsioon ei olnud põhjendatud ning kuivõrd kannatanu ei kasutanud absoluutselt vägivalda, ei saanud olla õigustatud seesugune füüsiline kaitsetegevus. Siinjuures tuleb märkida, et sõnaselgelt ei ole välja toodud, kas kannatanu tegevus oli õigusvastane rünne, aga kuivõrd kohus liikus edasi järgmise sammu juurde, võib öelda, et käesolevas asjas solvamine ning ähvardamine olid käsitletavad õigusvastase ründena. Kohus mõistis mehe süüdi. Teise astme kohus tühistas esimese astme kohtu otsuse ning mõistis kohtualuse õigeaks. Seda küll mitte CP § 122-5 alusel, vaid hoopis CP § 122-4 lg 2²³⁴ järgi. Selle sätte järgi ei vastuta karistusõiguslikult isik, kes paneb toime teo, mille osas on käsu andnud seaduslik võim, välja

---

²³² Cass.Crim, 18 juin 2002, 01-88.062.

²³³ *Ibidem*.

²³⁴ *N'est pas pénalement responsable la personne qui accomplit un acte commandé par l'autorité légitime, sauf si cet acte est manifestement illégal.*

arvatud juhul, kui tegu on ilmselgelt ebaseaduslik. See oli kohtu poolt uudne lähenemine, kuid kinnitas uuesti, et sellise käitumise puhul ei saa rääkida hädakaitsest.²³⁵

Rootsi õiguses sätestab BrB 24 § 1 lg 1, et hädakaitseõigus rakendub kuritegeliku ründe (*brottsligt angrepp*) korral. Kuritegeliku ründe alla mõeldakse süütegu (*brott*), kus kõik koosseisu eeldused on täidetud.²³⁶ See hõlmab ka teo subjektiivset külge, seega peavad olema täidetud tahtluse või ettevaatamatuse eeldused. BrB 1 § 1 järgi on süütegu tegu, mis on kirjeldatud BrB-s või muus seaduses või põhiseaduses ja mille eest on ette nähtud BrB-s toodud karistus.²³⁷ Rootsi õigusteadlase Blomkvisti arvates võib kuritegelik ründe olla näiteks rusika- või jalalööök, kellegi käest tirimine, aga ka kellegi kraapimine või „korduvalt mütsi alla tõmbamine üle silmade“.²³⁸ Nende näidete puhul tuleb aga arvestada sellega, et igat juhtumit peab vaatama eraldi ning Blomkvistil on ka hädakaitsega seotud seisukohti, mis ei käi kokku valitseva arvamusega. Seega reaalsuses ei pruugi kohtud neid tegusid alati kuritegelike rünnetena näha.²³⁹ See, miks valiti lähenemine, et õigusvastane ründe peab olema süütegu, ei tule välja ei eelnõu seletuskirjast ega ka õiguskirjandusest. Siinkohal võib eeldada, et seadusandja on lähtunud karistusõiguse kaitsealasse jäävatest õigushüvedest ning on leidnud, et need teod, mida ei ole peetud vajalikuks karistusõiguslikult sanktsioneerida, neid ei peaks erinevalt käsitlema ka hädakaitse raames. Lisaks tuleb märkida, et Rootsi õiguskirjanduses on nenditud mitme hädakaitse põhimõtte ja osise kohta, et ei ole täpselt aru saada, kuidas või miks mingit hädakaitse osa käsitletakse ja miks teatud lähenemine valiti. See teeb omakorda keeruliseks võimaliku analüüsi selle kohta, milline lähenemine on parem.²⁴⁰

Kõikide süütegude puhul ei ole tegemist kuritegeliku ründega isikute või vara vastu BrB 24 § 1 lg 1 mõttes. See kehtib näiteks auhaavamise korral. BrB 5 järgi on auhaavamine süütegu, mis on erinevus võrreldes KarS-iga, kus ei laimamist ega solvamist pole süüteona

---

²³⁵ Tribunal correctionnel d'Avesnes-sur-Helpe, 17 février 2012, 199/2012; Cour d'appel Douai, 10 octobre 2012, No. 12/01253;

²³⁶ Vaatamata sellele, et kuritegeliku ründe all ei mõelda ainult kuritegu, vaid süütegusid üleüldse, on ametlikus ingliskeelses tõlkes kasutatud sõna *criminal attack*: Sõna *brott* kasutatakse süüteo kohta, aga ka teatud kontekstis kuriteo kohta. Ametlik tõlge: The Swedish Criminal Code. Government Offices of Sweden. <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-criminal-code/> (03.02.2023).

²³⁷ Bäcklund, BrB 24, lk 2.

²³⁸ Blomkvist, C. Rätten till självförsvar – om tillatet och otillatet vald i nödsituationer, Stockholm: Forum 1972, lk 21.

²³⁹ Bäcklund, BrB 24, lk 2.

²⁴⁰ Frände/Lemstedt, lk 777, 781.

kvalifitseeritud.²⁴¹ Vaatamata sellele, et auhaavamise peatükki kuuluvad teod on süüteod, leitakse, et üldjuhul ei ole need kuritegelikud ründed (ehk õigusvastased ründed) ning järelikult ei saa selliste rünnete puhul tugineda hädakaitsele. Nii verbaalsed solvangud kui ka laim üldiselt jäävad reeglina hädakaitse instituudist välja. Ainukesed juhtumid, kus auhaavamine võib kuritegelik rünne olla, on siis, kui rünne kujutab endast kehalist väärkohtlemist. Niisiis on tähtis füüsilise elemendi olemasolu.²⁴² Blomkvist on jaganud auhaavamise kaheks: verbaalne ja reaalne auhaavamine. Viimane on auhaavamine füüsilisel kujul, nagu näiteks sülitamine (siinkohal ei piisa ühest sülitusest). Eesti õiguse mõttes oleks sellisel juhul tegemist solvamisega. Ainult reaalse auhaavamise puhul on hädakaitse võimalik. Blomkvisti arvates võiks aga hädakaitseõigus laieneda tõsisematele verbaalsetele auhaavamistele. Seadusandja samal arvamusel ei olnud, mis on nähtav ka BrB eelnõu seletuskirjast.²⁴³ Vägivalla oht veel õigusvastase ründe alla ei kuulu.²⁴⁴ Selline lähenemine, et hädakaitse tuleb kõne alla ainult füüsilise elemendiga auhaavamise korral, käib kokku Rootsi õiguse ründe olemusega. Verbaalsed ründed jäeti välja, kuna need ei ole piisavalt ohtlikud ega kahjulikud, et hädakaitset rakendada. Samuti nenditi, et võib tekkida probleeme verbaalsete rünnete tõendamise ja üldiselt puuduvad põhjused, miks muuta seisukohta verbaalsete rünnete osas.²⁴⁵

Kõikidest käsitletavatest riikidest on õigusvastasuse osas justnimelt Rootsi õigusega Eestil suurim erinevus. Kui Eesti õigussüsteemis ei pea rünne olema ei väärtegu ega kuritegu, siis Rootsi õiguse kohaselt on vaja, et tegu oleks koosseisupärane. Vastasel juhul ei saa rääkida ründe õigusvastasusest. Rootsi on aga isegi samm kaugemale läinud ning leidnud, et isegi mitte kõik teod, mis on koosseisupärased, ei ole veel seetõttu automaatselt hädakaitsevõimelised. Põhiline näide on siin justnimelt auhaavamise kaasused. Kuigi on teatud erisusi, kus auhaavamise puhul saab rääkida hädakaitsest, siis üldjoontes ei ole isikul õigust hädakaitset nende rünnete puhul rakendada. Seda vaatamata sellele, et seadusandja on leidnud, et auhaavamine peaks karistusõigusliku kaitse saama, siis hädakaitse puhul on olnud karmim ning see hädakaitsevõimeliste õigushüvede ringist välja jäetud. Samal ajal Eestis ei kuulu solvamine ega laimamine karistusõiguslikku kaitsealasse ning tegemist ei ole süütegudega, kuid sellele

---

²⁴¹ BrB 5 sätestab auhaavamise regulatsiooni (*ärekränkning*). Peatükk hõlmab kolme erinevat koosseisu: § 1 laimamine (*förtal*), § 2 oluline laimamine (*grovt förtal*) ja § 3 solvamine (lg 2 oluline solvamine) (*föralämpning*). § 1 ja § 3 lg 1 on väärteod, § 2 ja § 3 lg 2 kuriteod.

²⁴² Bäcklund, BrB 24, lk 2.

²⁴³ Blomkvist, lk 25. SOU 1953:14, lk 393.

²⁴⁴ Dahlström, M. *et al.* Brott och påföljder: en lärobok i straffrätt om brottsbalken. 2. uppl. Stockholm: Bruun 2005, lk 58.

²⁴⁵ SOU 1953:14, lk 392-394.

vaatamata on kohtud leidnud, et hädakaitset saab rakendada ning tegemist võib olla õigusvastaste rünnetega. Rootsi kohtupraktika järgi on vähemalt selge, millistel juhtudel hädakaitse rakendub ning auhaavamise osas on välja toodud, et füüsilise elemendi korral on võimalik hädakaitse, samas Eesti kohtupraktikas sellist selgust ei valitse ning kohtute positsioonid solvamise ja muude verbaalsete rünnete osas lähevad mingil määral lahku.

Kuigi laimamine ei ole reeglina Rootsi õiguse kohaselt kuritegelik rünne ning vaja on füüsilist elementi, et seda ründeks lugeda, näitlikustab järgnev kohtuasi, kuidas see võib avalduda. Kohtuasjas NJA 1990:210 süüdistati Eritrea kodanikku kannatanule tervisekahjustuste tekitamises, kui süüdistatav ründas kannatanut noaga. Kohtualune väitis, et pani teo toime hädakaitseisundis ning seega ei tohiks teda süüdi mõista. Kriminaalasjas liikus kohtualune pärast pidu koos oma tüdruksõbraga koju. Ühel hetkel möödusid nad ühest noorte grupist, kes karjusid kohtualuse suunas rassistlike lauseid. Kannatanu ning üks tunnistajatest, kes olid osa grupist, hakkasid kohtualust jälitama. Kuigi paar jooksis eest ära, sai kannatanu nad lõpuks kätte ning nad löid süüdistatavat. Kohtualune jooksis minema, aga kannatanu sai ta uuesti kätte, mille peale kaitses süüdistatav ennast noaga. Kohtualune märkis, et samal perioodil oli Eritrea põgenike ja Rootsi noorte vahel palju konflikte, mis viisid meelevalduste ja kaklusteni. Kuna tedagi oli varem taga kiusatud Rootsi noorte poolt, oli kohtualune eriti hirmul. Kohus kinnitas, et seesugused vahejuhtumid olid tõesti juhtunud. Ülemkohus jõudis järeldusele, et kohtualune oli olukorras, kus oli suur tõenäosus, et teda hakatakse tõsiselt väärkohtlema: kohtualust ähvardati solvaval viisil, aeti taga, nende gruppide vahel oli eelnevalt probleeme esinenud, need noored suhtusid temasse vaenulikult, samuti kasutati füüsilist vägivalda. Asjaoludest tulenevalt leidis kohus, et isik viibis hädakaitseisundis. Kuivõrd peale verbaalse ründe esines ka füüsiline element ning süüdistatava vastu suunatud tegusid oli mitu, on arusaadav, miks kohus just sellisele järeldusele jõudis.²⁴⁶

Verbaalset rünnet käsitleti ka kohtuasjas NJA 2016:763, kus kohtualune pussitas kannatanut selga ning kannatanu suri. Kohtualusele esitati süüdistus tapmise eest. Süüdistatav oli sündmuse toimumise päeval koeraga väljas jalutanud ning jalgrattatee juures peatunud. Kannatanu sõitis temast mopeediga mööda, kuid siis pööras tagasi ning läks süüdistatava juurde. Isikud olid varasemalt kokku puutunud, kuid otseselt üksteist väga hästi teadnud. Süüdistatavale kannatanu ei meeldinud, kuivõrd kannatanu võis olla agressiivne ja vastik. Kui kannatanu süüdistatava

---

²⁴⁶ NJA 1990:210.

juurde läks, tekkis poolte vahel sõnavahetus. Süüdistatav oli öelnud kannatanule, et ta ära läheks, mille peale vastas kannatanu, et ta tapab süüdistatava koera ja süüdistatava enda. Eelneva kogemuse ning kannatanu ähvarduse tõttu tundis süüdistatav ohtu, võttis välja noa ning lõi sellega kannatanut. Kohus leidis, et selline ähvardus ei ole käsitletav vahetu õigusvastase ründena ning seega ei viibinud kohtualune teo toimepanemise ajal hädakaitse seisundis.²⁴⁷

Kuritegelikust ründest saab Rootsi õiguses rääkida enamasti tahtlike tegude puhul, kuid need teod ei pea ilmingimata olema tahtlikud, kui teo näol on tegemist ründega. Süüvõimetus ei mängi kuritegeliku ründe puhul rolli – nii alaealised kui ka muud süüvõimetus isikud võivad ründe toime panna, seega ei välista see hädakaitseõigust.²⁴⁸ Kui teo toimepanijal on isiku, kellele see tegu suunatud on, nõusolek, on see käsitletav süüteona ainult juhul, kui arvestades sellega kaasnevat kahju, rikkumist või ohtu, on tegu ilmselgelt põhjendamatult.²⁴⁹ Kohtuasjas NJA 1993:553 läksid kaks õpilast, kes olid teineteisega algselt ainult nalja teinud, kaklema ning kohus ütles, et neil oli teineteise nõusolek seda teha. Kuni kakluse puhul on nõusolek ning tagajärjeks ainult väike kahju ja valu, siis ei too see kaasa kriminaalvastutust.²⁵⁰ Samuti kehtib põhimõte, et hädakaitsega ei saa hädakaitset tõrjuda.²⁵¹ Olukorras, kus üks isik on teist solvangutega provotseerinud ning see isik asub provotseerijat ründama, on provotseerijal hädakaitseõigus.²⁵²

Hollandi õiguses tähendab õigusvastatus ilma õiguse või ilma volituseta ning selle põhimõte on võidelda ebaõiglusega.²⁵³ Õigusvastane rünne ei pea olema süütegu ega süüteo katse.²⁵⁴ Samal ajal ei ole rünne õigusvastane, kui näiteks politseinik vahistab kellegi – sellisel juhul puudub õigus kasutada tema vastu hädakaitset. Hädakaitset ei saa kasutada hädakaitse vastu, kuivõrd isik, kes on hädakaitse seisundis, käitub õiguspäraselt. Süü hädakaitse juures rolli ei mängi ning ka süüvõimetus isikute teod käivad õigusvastaste rünnete alla.²⁵⁵ Üldjuhul ei ole rünne õigusvastane, kui isik annab oma nõusoleku. Nõusoleku piire ületades või kui isik võtab

---

²⁴⁷ NJA 2016:763.

²⁴⁸ Bäcklund, BrB 24, lk 2.

²⁴⁹ *En gärning som någon begår med samtycke från den mot vilken den riktas utgör brott endast om gärningen, med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter, är oförsvarlig. Lag (1994:458).*

²⁵⁰ NJA 1993:553.

²⁵¹ Bäcklund, BrB 24, lk 3; NJA 1976:183.

²⁵² Bäcklund, BrB 24, lk 2; NJA 1999:460.

²⁵³ Haar/Meijer, lk 11.

²⁵⁴ Cleiren, § 41 komm. 4c, 4e.

²⁵⁵ *Ibidem*, § 41 komm. 4e.

oma nõusoleku tagasi, on rünne jälle õigusvastane.²⁵⁶ Kui isik arvab ekslikult, et ta on hädakaitse seisundis ning on ennast kaitsnud, siis peab kohus analüüsima, kas see viga on vabandata. See võib muuhulgas tähendada, et tuleb analüüsida, kas esines olukord, kus isik põhjendatult arvab, et pidi ennast kaitsma ohu olemuse või intensiivsuse tõttu.²⁵⁷ Kuigi Hollandi õiguse järgi ei pea olema rünne süütegu ega süüteo katse, mis on sarnane Eesti õigusega, siis vaatamata sellele on kohtupraktika näidanud, et vähemkahjulikud teod ei ole üldjuhul kohtute hinnangul olnud õigusvastased ründed. Niisiis on Hollandi käsitus ning suhtumine õigusvastase ründe olemasolusse ning hädakaitse seisundi tuvastamisesse kitsam võrreldes Eestiga. Seda illustreerivad ka alljärgnevad kohtuasjad.

Kriminaalasjas ECLI:NL:HR:2011:BT2185 esitati süüdistus isikule, kes oli kannatanut raudkangiga löönud ning seeläbi talle valu tekitanud. Kannatanu oli oma auto valesti parkinud ning süüdistatav karjus midagi tema peale kaugemalt. Selle peale liikus kannatanu süüdistatava suunas. Süüdistatav teatas kannatanule, et helistab politseisse, mille peale lükkas kannatanu süüdistatava käe eemale. Kohtualusel oli käes telefon. Telefon libises süüdistatava käest, süüdistatav võttis autost raudkangi ning ähvardas sellega kannatanut lüüa, mida ta ka lõpuks tegi. Asjas leidis kohus, et selline kannatanu käitumine ei ole vahetu õigusvastane rünne. Kannatanu tegu ei anna alust arvata, et isik paneb toime vahetu õigusvastase ründe või on oht sellisele ründele. Kohtu hinnangul ei ole kindlasti õigustatud sellise käitumise pärast kannatanut raudkangiga peksta. Seega ei olnud tegemist hädakaitsega.²⁵⁸

Ühes 2017. aasta kohtuvaidluses esitati kohtualusele süüdistus selle eest, et ta pussitas kannatanut noaga kõhtu. Süüdistatav ütles, et ta rakendas enda hädakaitseõigust, kui teda järsku rünnati. Vaatamata süüdistatava ütlustele leidis kohus, et tegelikud asjaolud olid järgnevad: kannatanu vihastas süüdistatava peale, haaras tema mantlist ning tõstis häält. Sellist käitumist ei saa kohtu hinnangul õigusvastaseks ründeks lugeda. Kohus võttis ka arvesse, et asjaoludest tulenevalt ei olnud süüdistataval põhjust karta edasist rünnakut ning ka seda, et poolte näol oli tegemist pikaajaste sõpradega, kes ei olnud kordagi kakelnud. Niisiis ei saanud kohtualune tugineda hädakaitsele ning ta mõisteti süüdi.²⁵⁹

---

²⁵⁶ Noyon/Langemeijer/Rommelink, § 41 komm. 6.

²⁵⁷ HR 22.03.2016, ECLI:NL:HR:2016:456, NJ 2016/316.

²⁵⁸ HR 08.11.2011, ECLI:NL:HR:2011:BT2185, RvdW 2011/1411.

²⁵⁹ HR 17.10.2017, ECLI:NL:HR:2017:2645, RvdW 2017/1166.

Kriminaalasjas ECLI:NL:HR:2011:BT6372 esitati kohtualusele süüdistus tapmises tulirelvaga, mille tagajärjel kannatanu suri. Süüdistatav magas koos oma tüdruksõbraga haagissuvilas ning ärkas öösel üles, kui kuulis kannatanu karjumist. Kannatanu nõudis, et süüdistatav oma võlad maksaks. Korraks karjumine lõppes, aga siis hakkas kannatanu haagissuvila vastu taguma. Samuti proovis kannatanu ust lahti tõmmata, aga kuna süüdistatav oli eelnevalt ukse lukku keeranud, ei olnud see võimalik. Seejärel lõi kannatanu katusekiviga plastikakna pihta, mille tagajärjel läks aken katki ja osa katusekivist sattus haagissuvilasse. Karjumine jätkus terve aeg. Selle peale avas süüdistatav haagissuvila ukse ja tulistas kannatanut mitu korda. Niisiis tugines süüdistatav hädakaitsele Sr § 41 lg 1 mõttes. Hollandi Ülemkohus sellega aga ei nõustunud. Kuigi kohus tunnistas, et kannatanu käitus agressiivselt, ei saa seda kohtu sõnul käsitleda ei õigusvastase ründena ega vahetu ohuna.²⁶⁰ Autori hinnangul jääb natuke segaseks, miks kohus ei leidnud, et tegemist oli õigusvastase ründega, kuivõrd tegemist on varavastase ründega ning võrdlemisi riivav rünne. Samas on autor arvamusel, et kannatanu tulistamine isegi olukorras, kus hädakaitse seisundit oleks jaatatud, oleks tõenäoliselt ka kohtu hinnangul hädakaitse piire ületanud. Eelduslikult oleksid Eesti kohtud samale järeldusele jõudnud.

Amsterdami kohus käsitles lahendis LJN:BD8276 juhtumit, kus 14-aastane õpilane, keda oli juba varem kiusatud ja alandatud ning sündmuse toimumise päeval samuti kiusati, pussitas enda kiusajaid noaga. Kohus leidis, et süüdistatav viibis hädakaitse seisundis, kuid ületas hädakaitse piire. Kohtu hinnangul ei valinud süüdistatav sobivat viisi ja vahendit ründe tõrjumiseks ning oleks pidanud pöörduma enda vanemate või kooli poole probleemi lahendamiseks. Lisaks märkis kohus, et isegi kui tegemist oli alaealisega ning võrdlemisi noore poisiga, siis saab talle neid tegusid omistada.²⁶¹

Rääkides ründest ja selle õigusvastasusest, tulevad Eesti kohtupraktikas mängu ka teatud terminid, mis peaksid õigusvastast rünnet aitama sisustada. Eelnevas Eesti hädakaitse instituudi peatükis toodi välja terminite „sotsiaalne arusaam“ ja „sotsiaalselt adekvaatne“ kasutamine kohtupraktikas. Sotsiaalset arusaama on Riigikohtu kolmes lahendis toodud sisse justnimelt ründe tasandil ning kohus on viidanud, et tegu, mis toime pandi, peab olema käsitatav ründena sotsiaalse arusaama mõttes. Sotsiaalne adekvaatus toodi 2022. aasta märtsi kohtulahendis sisse õigusvastasuse juures, kus kohus ütles, et isik pani toime õigusvastase ja sotsiaalselt ebaadekvaatse teo. Mõlema puhul on tegemist terminitega, mis on võrdlemisi üldised ja kohati

---

²⁶⁰ HR 20.12.2011, ECLI:NL:HR:2011:BT6372, NJ 2012/28.

²⁶¹ Amsterdami kohus 22.07.2008, LJN:BD8276.

ebamäärased. Saksa õiguskirjanduses on välja toodud ründe puhul termin „sotsiaalselt tolereeritud käitumine“, kus näiteks on toodud tõuklemine järjekorras, samas kui taskulambi valguse näitamine näkku on toodud näiteks käitumise kohta, mis ei ole sotsiaalselt tolereeritud.²⁶² Saksa õiguskirjanduses on sedastatud, et rünnet ei ole, kui tegu on sotsiaalselt tavapärane. Vahetegu tuleks teha käitumistes, mis on lihtsalt ebaviisakad *versus* käitumised, mida saab käsitleda agressiivsena.²⁶³ Sotsiaaladekvaatsuse põhimõte tähendab Saksa õiguses, et teod, mis küll näiteks kahjustavad õigushüvesid, ei peaks alati kaasa tooma karistust ning olema käsitletud kui õigusvastased, sest need teod oma olemuselt on ühiskondlikult aktsepteeritud.²⁶⁴ Seda põhimõtet saab kasutada muuhulgas hädakaitse situatsioonide sisustamisel ning selle abil analüüsida, kas isiku käitumine on sotsiaalses mõttes vastuvõetav või mitte. Saksa kirjanduses on sotsiaalselt adekvaatsest teost räägitud näiteks ründe tasemel, kus näitena on toodud isiku sisenemine poodi, kui selline isiku käitumine on takistanud poeomanikul järgnemast poevargale.²⁶⁵ Oma olemuselt on Saksa ja Eesti käsitus sama.

Kui nii Eesti kui ka Saksa õiguses kohtab selliseid termineid, siis Prantsuse õiguskirjanduses ja kohtupraktikas on neid sõnu vähem kasutatud. Prantsuse advokaat Louis Guilleminot on öelnud enda raamatus hädakaitse kohta, et rünne, mille vastu saab ennast kaitsta on „õigusvastane ja antisotsiaalne (*antisociale*)“ ja et sellise ründe puhul on tegemist antisotsiaalse käitumisega.²⁶⁶ Terminit „antisotsiaalne“ aga hädakaitsega seotud kohtupraktikas kasutatud ei ole ning ka muus õiguskirjanduses seda eriti ei nähtu. Teistes hädakaitsega mitteseotud Prantsuse kassatsioonikohtu lahendites on seda terminit kasutatud teo toimepanija iseloomu kohta.²⁶⁷ Guilleminot kirjeldab selle terminiga seda, et hädakaitseõigus rakendub käitumiste puhul, mis ei ole kooskõlas ühiskonnaga. See on olemuselt sarnane Eesti ja Saksa õiguse käsitlesega ning kriteerium on sisu poolest sama, kuid reaalsuses kohtud sotsiaalset arusaama või sotsiaaladekvaatsust hindamiskriteeriumitena välja eriti toonud ei ole. Muidugi kui kohtunikud otsustavad hädakaitse küsimustes, et kas hädakaitse seisund eksisteerib või mitte, siis tugineb see paljuski kohtunike siseveendumusel, mis omakorda on seotud sellega, mida ühiskonnas üldiselt aktsepteeritavaks peetakse ja mida mitte. Niisiis ei saa öelda, et seda kriteeriumit üldse Prantsuse õiguses ei oleks, kuid see esineb seal kaudsemas vormis. Muuhulgas on

---

²⁶² Kühl, lk 80.

²⁶³ MüKoStGB/Erb, StGB § 32 Rn. 87.

²⁶⁴ Svensson, E. Social adekvans i straffrättsdogmatiken. – Svensk Juristtidning 2016, lk 402-403.

²⁶⁵ Kühl, lk 80.

²⁶⁶ Guilleminot, lk 56. Eesti keele sõnaraamat antisotsiaalsuse kohta ütleb, et see on ühiskonnast väljajäetud, ebaharilik.

²⁶⁷ Nt Cass.Crim, 24 mai 2000, 99-84.979.

õiguskirjanduses välja toodud, et hädakaitse üks nõrkusi ongi see, et kohtunikud peavad hindama, kas hädakaitse eksisteerib või mitte, tuginedes faktilistel asjaoludel ja siseveendumusel, mis aga võib teatud olukordades osutada keeruliseks.²⁶⁸

Rootsi õiguses käib termin „sotsiaaladekvaatsus“ läbi mitmel korral ning seda ka seoses hädakaitsega. Kuigi sotsiaaladekvaatsuse terminit Rootsi kohtud karistusõigusega seotud küsimustes varasemalt väga ei kasutanud, siis on viimastel aastatel seda rohkem kasutama hakatud ning sellele on viidatud kui mingile põhimõttele. Rootsi õiguskirjanduses on sedastatud, et tegemist on ebamäärase mõistega, kuid üldiselt mõeldakse selle all, et tegu, mis muidu võib olla on süütegu, on aktsepteeritud, sest seda tolereeritakse ühiskonnas. Niisiis vaatamata sellele, et tegu muidu võiks olla õigusvastane, siis ühiskondlike arusaamade järgi mingit konkreetset tegu ei peaks käsitlema õigusvastasena. Siia alla kuulub näiteks see, kui ema hoiab oma last enda juures. Kui muidu võiks sellist käitumist vaadelda kui vabadusõiguse piiramist, siis vanemal on õigus enda last hoida ja sotsiaalses mõttes keegi seda õigusvastase ründena ei käsitle. Sotsiaaladekvaatsuse põhimõtet kasutatakse eelkõige olukordades, kus ei ole selgeid põhjendusi või argumente, miks mingi teo eest peaks või ei peaks vastutama.²⁶⁹ Rootsi kohtupraktikas on näiteks leitud, et isiku liikumisvabaduse piiramine ilma arsti eelneva otsuseta ei ole sotsiaalselt adekvaatne. Kohtuasjas oli medõde paigutanud hooldekodus olnud vanainimese toa ukse ette tugitooli, et vanainimene välja ei saaks, kuna süüdistatava sõnul oli vanainimene agressiivne. Nii piiras medõde kannatanu vabadust. Kohus nentis, et hädakaitsest saaks muidu võib-olla sellises olukorras rääkida, aga kuna hädakaitse seisundi ajalised piirid ületati, siis hädakaitse seisundit ei olnud ja täpsemalt hädakaitse elemente ei analüüsitud. Kohtuasjas kasutati ka väljendit „sotsiaalse adekvaatsuse kirjutamata reeglite alusel“, mis omakorda näitab sotsiaalse adekvaatsuse olemust ja seda, et on mingi ühiskondlik tunnetus, mille järgi otsustatakse, kas mingi käitumine on aktsepteeritav või mitte.²⁷⁰ Samas ei ole Rootsi puhul kasutatud sotsiaaladekvaatsust, et sisustada rünnet päris täpselt nii nagu seda on tehtud Eesti kohtupraktikas. See on ka loogiline, sest eelkõige tugineb Eesti sellistel mõistritel justnimelt kohtuasjades, kus rünne ei olnud koosseisupärane tegu, Rootsi puhul on aga rünne alati süütegu. Hollandi õiguses eelnevalt analüüsitud termineid kasutatud ei ole.

Ründe nii-öelda viimane element on ründe ajalise küsimus, mille osas peab Eesti õiguse

---

²⁶⁸ Guilleminot, lk 23-24.

²⁶⁹ Svensson, E. Social adekvans i straffrättsdogmatiken. – Svensk Juristtidning 2016, lk 403-407.

²⁷⁰ NJA 2018:1051.

kohaselt olema rünne vahetu või vahetult eesseisev. Saksa õiguse järgi on ründe ajalised piirid samad kui Eesti õiguskorras ning hädakaitse rakendub, kui rünne on vahetu.²⁷¹ Prantsuse õiguse kohaselt peab rünne olema vahetu või reaalne, et saaks rääkida hädakaitseisundist. Ründe reaalsus tähendab, et rünne on kindel või vähemalt on olemas suur tõenäosus selleks.²⁷² Eksliku ründe korral ei ole tegemist reaalse ründega. Rünnavatav isikul on aga eksimuse korral võimalus tugineda hädakaitsele juhul, kui eksimus oli põhjendatud.²⁷³ Eesti õiguse järgi kvalifitseerub isiku tegevus eksimuse alla KarS § 31 tähenduses. Eesti situatsioon on lõpptulemuse mõttes sama, sest kui on põhjendatud eksimus, siis on ettevaatamatus välistatud ning ka Eesti õiguse kohaselt isikut ei karistata. Käsitlusele. Reaalset ja vahetut tingimust vaadatakse ründe puhul koos.²⁷⁴ Rootsi õiguses peab rünne olema kas algatatud või vahetu, selleks, et isik viibiks hädakaitseisundis ning seega on ka Rootsi õiguses ründe ajalise küsimust käsitletud samamoodi Eesti õigusega.²⁷⁵ Ka Hollandis peab rünne ajalises mõttes olema vahetu, see tähendab olema alanud ning mitte veel lõppenud. Siia hulka kuulub ka vahetu ründe oht.²⁷⁶ Eelnevast tulenevalt nähtub, et riikide käsitlustes on ühtne arusaam ründe ajalistest piiridest.

Mis puudutab hädakaitsetegevust, siis on oluline tuua välja riikidevahelised erinevused ka selles küsimuses, et illustreerida, kui kaugemale hädakaitset nihutada. Kui on range proportsionaalsuse nõue, siis on hädakaitseisundi ja ründe laiendamine rohkem vastuvõetav, aga mida kaugemale minna sellest proportsionaalsusest, siis peaks vaatama, et milliste tegude puhul ikkagi hädakaitseisundit lubada. Kõikidel vaatlusalustel riikidel on teatav kontroll hädakaitsetegevuse osas. Kuigi proportsionaalsuse terminit ja proportsionaalsuse nõude kasutamist Eesti ja Saksa õigussüsteemid eitavad, siis teatav kaalumine ja kontroll on siiski nendel riikidel olemas. Isegi kui ei kaaluta õigushüvesid (näiteks elu vs vara), siis vahendi vajalikkuse juures on kontroll olemas. Prantsuse, Rootsi ja Hollandi õiguses on aga sõnaselgelt välja toodud proportsionaalsuse nõue, seega nende riikide puhul võrreldakse ründaja ja kaitsja õigushüvesid.²⁷⁷ Ühegi nende kolme riigi puhul ei saa aga rääkida absoluutsest proportsionaalsusest. Kuigi Eesti õiguses proportsionaalsust hädakaitsetegevuse puhul ei ole, siis tegelikult analüüs, kas hädakaitse piire on ületatud või mitte, vastab mingil määral sellele

---

²⁷¹ BeckOK StGB/Momsen/Savic, StGB § 32 Rn. 21.

²⁷² Corioland, § 122-5.

²⁷³ Horder, J. (Ed.). *Homicide Law in Comparative Perspective*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing 2007, lk 47; Heller/Dubber, lk 225; Elliott, lk 112.

²⁷⁴ Elliott, lk 110-111.

²⁷⁵ Bäcklund, BrB 24, lk 3; NJA 1969:425.

²⁷⁶ Cleiren, § 41 komm. 4d; HR 12.06.2007, ECLI:NL:HR:2007:BA0423, RvdW 2007, 622; HR 30.03.1976, ECLI:NL:HR:1976:AB6419, NJ 1976/322; HR 08.02.1932, ECLI:NL:HR:1932:BG9439, NJ 1932/617.

²⁷⁷ Dahlström, lk 62; Elliott, lk 111; HR 26 March 2019, ECLI:NL:HR:2019:434; Haar/Meijer, lk 57.

kontrollile. Õigushüvesid küll ei võrrelda, kuid saab öelda põhimõtteliselt, et hädakaitse piiride ületamisel oli hädakaitsevahend ebaproportsionaalne, kui see ei olnud vajalik ega nõutav. Prantsuse õiguses, nagu alapeatükis 2.2. on välja toodud, on piiratud varaga seonduvalt hädakaitsetegevusi. Nimelt ei tohi sellisel juhul hädakaitsetegevuse käigus panna toime kellegi tahtlikku tapmist. Sellist keeldu Eesti õiguses küll otseselt ei ole ning Eesti õigus ei tee sellist erisust vara või omandi õigushüvede puhul, kuid Eesti õiguses oleks kellegi tahtlik tapmine eelduslikult enamikel juhtudel ikkagi hädakaitse piiride ületamine. Eesti õiguse kohaselt ei pea rünnatav põgenema või abi kutsuma, kuid Hollandi õiguses on räägitud vältimisest kui hädakaitsetegevusest.²⁷⁸ Selle osas, kas ja millal isik peaks rünnet vältima või põgenema, ei ole kokkuleppele jõutud.²⁷⁹ Siit tuleb ka erinevus Eesti hädakaitse instituudiga – Eesti õiguses ei eeldata, et isik peaks hädakaitse seisundis abi kutsuma või põgenema ning kaitsetegevuse puhul ei ole põgenemine või vältimine isegi nii-öelda säästvaima vahendi valikus. Kuivõrd aga need kolm riiki absoluutset proportsionaalsust ei nõua ja kokkuvõttes ei ole riikide puhul väga suuri erinevusi selles, milliseid tegevusi lubatakse, siis on hädakaitsetegevuse mõttes riigid üldjoontes võrdlemisi samal tasemel. See on nähtunud ka töös analüüsitud kohtupraktikast. Nagu eelnevate lõikude analüüs näitas, siis Saksa ja Eesti õigus on hädakaitset sisustanud sarnaselt, kuid Prantsusmaa, Rootsi ja Hollandiga võrreldes on Eesti hädakaitse seisundit laiendanud. Eesti ja Saksa õiguse korral hädakaitsega kaitstavate õigushüvede ring palju laiem, kui on seda Prantsuse, Rootsi ja Hollandi õiguses. Samas aga ei ole kaitsetegevused Eestis rohkem piiratud. See jällegi illustreerib, kuidas ka hädakaitse süsteemis üldiselt on Eesti jõulisem võrreldes Prantsusmaa, Rootsi ja Hollandiga.

Kokkuvõttes on näha, et Eesti ja Saksa karistusõigus on äärmiselt sarnased, eriti, mis puudutab hädakaitse seisundit ning õigusvastast rünnet. Kahe riigi õigusteoorias on ainult mõned erisused näiteks ei ole Saksa õiguses tegu karistatav hädakaitse piiride ületamisel, kui isik oli hirmul, ehmunud või segaduses. On arusaadav, miks mõlema riigi suhtumine hädakaitse õigusesse on nii üks-ühele – Eesti karistusõigus ning hädakaitse instituut toetub suuresti Saksa õigusel ning seda peegeldab ka Eesti õiguskirjandus, kus on viited peamiselt Saksa õigusteooriale. Teatud kriminaalpoliitilisi erinevusi näitab see, et solvamine on koosseisupärane tegu Saksamaal, Eestis aga mitte. Isegi kui Eesti ei ole solvamist näinud süüteona, nähtub Eesti kohtupraktikast, et tihtipeale on solvamine ikkagi au ja väärrikuse õigushüve ründav ja õiguskorraga vastuolus ning seega õigusvastane rünne. Olgugi, et sätete sõnastus ei ole sama ning teatud erinevusi on

---

²⁷⁸ ECLI:NL:HR:2016:456, p 3.5.2.

²⁷⁹ Haar/Meijer, lk 43-44.

ka muudes hädakaitse aspektides, leiab autor, et nii Eesti kui ka Saksa õigusteooria ning kohtupraktika on lahendanud õigusvastase ründe olemuse ja hädakaitse seisundi laiendamise küsimuse sarnaselt ning võrreldes Saksamaaga ei ole Eesti hädakaitse seisundi piire rohkem laiendanud. Seega on võimalik öelda, et Eesti kohtupraktika käsitus hädakaitse seisundist ja õigusvastasest ründest on Saksa kohtupraktika ja teooria vaatepunktist põhjendatud.

Eesti õiguse ja Prantsuse õiguse suhtumine hädakaitse instituuti on võrdlemisi erinev. Kuigi on ka palju sarnasusi nii üldises struktuuris kui ka selles, et rünne ei pea olema süütegu, siis on näha ka märgatavaid erinevused. Eesti hädakaitse õigus on laiem kui Prantsuse hädakaitse õigus ning hädakaitse on rakendatavad rohkemate tegude korral. Prantsuse õiguses on ka kaitstud õigushüvesid piiratud võrreldes Eestiga, eelkõige just au ja väärkuse osas. Kuigi väärtushinnangutele suunatud rünnete osas on teatud juhtudel hädakaitse seisundit jaatatud, siis valitsev seisukoht on see, et need hüved ei ole hädakaitse võimelised. Samas on aga teatud au ja väärkuse vastu suunatud teod kriminaalkorras karistatavad. Eesti õiguses on situatsioon vastupidine. Riikide vahel tuleb erinevus sisse ka varavastaste süütegude korral. Prantsuse õiguse kohaselt võib varavastaste tegude puhul hädakaitsetegevust sooritada ainult ründe tõrjumiseks, mis on kvalifitseeritav süüteona. Seega on selles kontekstis õigusvastane rünne ainult rünne, mis on koosseisupärane. Eesti õigus sellist erisust ei tee. Samas on mõlema riigi puhul on näha, et kõik probleemid ei ole lahendatud ning on teatud lünkasid, mida kohtunikud peavad juhtumite korral täitma.

Kindlasti on mõlema riigi õigussüsteemis probleeme õiguskindlusega, kui võrd tihti on küsimus, kas üks või teine käitumine on õigusvastane rünne või mitte. Kuigi mõlemas riigis on erinevad juhtumid tekitanud meediakära, siis Prantsusmaal puhul on näha, et juhtumid on olnud mõjusamad, tekitanud suuremat poleemikat ning olnud suuresti poliitikaga seotud. Hädakaitse instituudi puhul on oluline vaadata laiemat pilti, kui võrd tihti peegeldab hädakaitse kriminaalpoliitilisi otsuseid ja kaalutlusi. Poliitika on mänginud Prantsusmaal hädakaitse suurt rolli. Alapeatüki 2.2. alguses mainitud Sauvage'i juhtum ja politseiniku tulistamise tõttu surnud varga kaasus on ainult üksikud näited. Samuti on hädakaitse küsimused jõudnud presidendivalimisteni. Prantsusmaa president Emmanuel Macron ütles oma 2022. aasta presidendivalimiste kampaania käigus, et avalik võim peaks suutma tagada inimeste turvalisust ning teatas, et ta on hädakaitse vastane. President leidis, et ühiskond ei tohiks jõuda kohta, kus

kodanikud peavad ennast ise kaitsma. See tõi kaasa pahameele ning ta sai kriitika osaliseks.²⁸⁰ See aga omakorda peegeldab selle riigi vaateid ning nägemusi hädakaitsest, samas näitab hädakaitse kitsaskohti. Kokkuvõttes on Eesti võrreldes Prantsusmaaga õigusvastast rünnet ja seega hädakaitse seisundit laiendanud.

Vaatamata sellele, et Rootsi on Eesti naaberriik ning ühiskonnad on mingil määral sarnased, on Eesti ja Rootsi õiguse erinevus hädakaitse seisundi osas kõige suurem ning Rootsi hädakaitse seisund on Eesti omaga võrreldes kitsam. Peamine erinevus on ründe koosseisupärasus. Eestis ei pea rünne olema süütegu, Rootsis saab aga õigusvastasest ründest rääkida ainult süüteo korral. Niisiis ei saa Rootsi õiguses kaitset õigushüved, mis on väljaspool karistusõiguslikku kaitseala, kuid isegi mitte kõik süüteod ei ole käsitletavad rünnetena. Eelkõige on selle all mõeldud auhaavamisega seotud tegusid. Eestis ei ole solvamine koosseisupärane tegu ning on karistusõiguslikust kaitsealast väljas, aga auhaavamise korral on paljudel kordadel hädakaitse seisundit jaatatud. Niisiis on Riigikohus asunud selliste juhtumite korral hädakaitset lubama, samas kui Rootsis jäävad need teod hoolimata sanktsioneeritusest hädakaitse alt välja. Sellest saab järeldada, et Eesti on võrreldes Rootsi hädakaitse seisundi piire laiendanud ning Rootsi on olnud palju tagasihoidlikum hädakaitse lubamisega.

Kuigi Rootsi hädakaitse on kitsam kui Eesti oma, ei ole just kõik Rootsi hädakaitse käsitlusega nõus. Rootsis on olnud mitmeid ettepanekuid, et muuta hädakaitse regulatsiooni, aga ükski nendest ei ole läbi läinud ning hädakaitse instituut on jäänud samaks. Näiteks sooviti 2021. aastal muuta hädakaitset ning hädakaitse piiride ületamist lubatavamaks.²⁸¹ See ettepanek läbi ei läinud. Selle valguses kommenteerisid ettepanekut ka mitmed õigusteadlased. Rootsi õigusteadlase Dennis Martinssoni hinnangul ei ole vaja muuta hädakaitset lubatavamaks, kuivõrd praegune regulatsioon on piisav ning annab tugeva kaitse rünnatud isikule. Tema arvates on Rootsi hädakaitse instituut ulatuslik ning muudatuse tulemusel õigustaks ühiskond lihtsalt rohkem vägivalla kasutamist.²⁸² Kuigi tema peab Rootsi hädakaitse õigust ulatuslikuks, siis Eestis on hädakaitse seisundi piire laiendatud rohkem. Eelnevast tulenevalt saab öelda, et

---

²⁸⁰Présidentielle 2022 : Emmanuel Macron ciblé par ses opposants de droite pour ses propos «contre la légitime défense». Le Figaro 01.04.2022. – <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/presidentielle-2022-emmanuel-macron-cible-par-ses-opposants-de-droite-pour-ses-propos-contre-la-legitime-defense-20220401> (27.01.2023). See oli kaasuse kontekstis, kus talunik lasi maha varga, kes oli sisse tunginud. Kohtud leidsid, et isik ei tegutsenud hädakaitsest.

²⁸¹ Näiteks Motion 2021/22:314 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD). – www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/_H902314 (15.01.2023)

²⁸² Bergman, L. Experten: Utökad nödvärnsrätt skulle legitimera ökat våld. SVT Nyheter 31.05.2021. – <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/experten-utokad-nodvarnsratt-skulle-legitimera-okat-vald> (14.01.2023).

Rootsi hädakaitseorganisatsioon ning õigusvastane rünne on palju piiritletumad ning sellele saab tugineda ainult teatud olukordades, samal ajal kui Eestis on hädakaitseorganisatsioon olemas palju rohkematel juhtudel. Niisiis on Eesti hädakaitseorganisatsioon võrreldes Rootsiaga laiem ja Eesti kohtupraktika on hädakaitseorganisatsiooni ning õigusvastast rünnet käsitletud oluliselt laiemalt. Rootsi õiguse positiivne külg on siinjuures eelkõige õigusselgus ja -kindlus, kuivõrd on aru saada, millistel olukordadel hädakaitset võib rakendada ja millistel olukordadel mitte.

Hollandi ja Eesti hädakaitseinstituudi vaated erinevad teineteisest nähtavalt. Kuigi üldine struktuur on sama, on siiski märgata mitmeid suhtumise erinevusi. Kui Eesti õiguses on hädakaitsevõimeliste õigushüvede nimekiri suhteliselt mahukas, siis Hollandi karistusõiguses on välja toodud ammendav loetelu õigushüvedest, mis hädakaitse saavad. Nendeks on keha, väärikus ja vara. Väärikuse alla käib seksuaalne väärikus, mitte au ja hea nimi (ehk õigushüved, mis Eestis on hädakaitsevõimelised). Järelkult solvangud õigusvastase ründe alla ei käi, kuigi on tegemist koosseisupärase teoga. Hollandi õigusteadlased ja praktikud ei ole ühel meelel, kas liikumisvabadus kuulub sinna loetelu alla, samas kui Eestis on see samuti hädakaitsevõimeline. Erinevus tuleb ka sissetungimises – Hollandi õigus tunnustab sissetungimisel õigusvastast rünnet ainult siis, kui keha või vara rünnatakse samuti. Eestis sellist käsitlust ei ole.

Kuigi Hollandi õiguse järgi ei pea olema rünne süütegu ega süüteo katse, ei ole kohtupraktika järgi vähemkahjulikud teod üldjuhul õigusvastased ründed. Niisiis on Hollandi käsitlus ning suhtumine õigusvastase ründe olemasolusse ning hädakaitseorganisatsiooni tuvastamisesse kitsam. Kuigi Hollandi hädakaitseorganisatsiooni ja õigusvastase ründe käsitlus on kitsam kui Eesti oma, siis on ka Hollandi hädakaitse instituut aja jooksul mõnevõrra laienenud. Üheks näiteks on siinjuures see, kui Hollandi Ülemkohus leidis, et vahetu oht võib samuti olla õigusvastane rünne ning isik võib viibida seega hädakaitseorganisatsioonis.²⁸³ Vaatamata sellele, et Holland on ka aja jooksul hädakaitseorganisatsiooni piire laiendanud, on Eesti õiguses hädakaitse endiselt laiem.

Kuivõrd Eesti ja Saksa õiguses on õigusvastane rünne ja hädakaitseorganisatsioon laiemad võrreldes teiste valimikus olevate riikidega ning hädakaitseorganisatsioon esineb ka ründe korral, mis ei ole koosseisupärane ja kumbki riik ei ole teinud selles osas erisusi (näiteks, et au ja hea nimi ei ole hädakaitsevõimelised), siis on oluline analüüsida, kas Eesti ja Saksa õiguse lähenemisel on negatiivsed küljed või tagajärjed võrreldes Prantsusmaa, Hollandi ja Rootsi lähenemisega.

---

²⁸³ HR 02.02.1965, ECLI:NL:PHR:1965:AB3466, NJ 1965/262.

Ühtegi statistikat, mis annaks sellest ülevaate, tehtud ei ole, mis on ka mõistetav arvestades teema analüüsimise keerukust ja spetsiifilisust. Niisiis arvulisi andmeid, mis illustreeriks, et ühe või teise riigi lähenemine põhjustab teatud tagajärgi, on keeruline esitada. Samamoodi ei selgu teiste riikide kirjandusest, miks täpselt mingi lähenemine valiti või mis kaalutlustel. Võib küll eeldada, et peamine põhjus, miks riigid on valinud kitsama õigushüvede ringi, on see, et osad õigushüved ja nende vastu suunatud teod ei ole nii ohtlikud ja kahjulikud, et hakata neid hädakaitsega kaitsma, kuid põhjuseid, miks selline lähenemine on parem võrreldes laiemaga õigushüvede ringi käsitlemisega, tegelikult esitatud ei ole. Samas on õiguskirjanduses välja toodud, millised võivad olla võimalikud tagajärjed juhtudel, kus hädakaitse on jõuline ning hädakaitseõigust on paljudel juhtudel võimalik kasutada. Ameerika õigusprofessor T. Markus Funk'i hinnangul võib hädakaitse kättesaadavamaks tegemine suurendada üldist ühiskondlikku vägivalda, julgustada inimesi ise süütegusid uurima ja nende karistamise eest hoolt kandma ilma volituseta.²⁸⁴ Üks karistusõiguse eesmärke on vähendada vägivalda ühiskonnas ning liigne, põhjendamatu ja sanktsioneerimata vägivald kahjustab õiguskorda. Samuti on üldine huvi hinnata, kuidas tuleks olukordi, kus isikud võivad vägivalda üksteise vastu kasutada, piiritleda. Kuivõrd kasutatakse vägivalda, tuleb need piirid hoolikalt läbi mõelda. Siinkohal nendib professor, et millised need piirid täpsemalt peaksid olema, jäävadki lõpuni erinevateks ning ühisele arvamusele selles osas täielikult jõuda ei ole võimalik.²⁸⁵ Ka Rootsi õigusteadlane Dennis Martinsson tõi välja, et hädakaitse lubatavamaks muutmine võib kaasa tuua ühiskonnapoolse vägivalla kasutamise õigustamise.²⁸⁶

Eelnevast tulenevalt võib eeldada, et Eesti ja Saksa õiguse lahendus, kus hädakaitset võib kasutada paljudes olukordades, võib suurendada vägivalla ohtu. Eesti lahendus võib tekitada ohtu paljudes situatsioonides konfliktide eskaleerumiseks, kui näiteks eelkõige verbaalsetele rünnetele, mis ei ole koosseisupärased, võib vastata füüsilise vägivallaga. See võib omakorda viia kaklusteni ning on raske ennustada, kuidas sellised konfliktid lõppeda võivad. Niisiis on võimalik, et sellise lähenemise puhul, kus solvamise peale võib ennast füüsiliselt kaitsta ning seaduse ja kohtute silmis on selline käitumine õigustatud, suureneb vägivalla osakaal ning seeläbi õõnestatakse õiguskorda. Samuti võivad inimesed leida, et sellise hädakaitse käsitlemise korral saavad nad ise õigust hakata mõistma ning karistada teisi tegude või käitumiste eest, mis neile meelepärased ei ole.

---

²⁸⁴ Autor kasutab sõna *vigilantism*, mis tähendab, et isikud uurivad ja karistavad süütegude eest ilma seadusliku loa või volituseta seda teha.

²⁸⁵ Funk, lk 64, 82.

²⁸⁶ Bergman, L. Experten: Utökad nödvämsrätt skulle legitimera ökat våld.

Kuid nagu igal lähenemisel, võivad ka Prantsusmaa, Hollandi ja Rootsi või üldse riikide, kellel on piiratumad hädakaitse instituudid, lähenemised olla samuti enda negatiivsete tagajärgedega. Kui esimese lähenemise puhul on võimalikuks tagajärjeks füüsiliste rünnete sagenemine, siis teise lähenemise puhul on negatiivseks tagajärjeks justnimelt verbaalsete rünnete sagenemine. Kui ei panda piiri solvamistele ja laimamistele ning hädakaitset ei lubata kasutada sellistes olukordades, siis võivad ründajad seda ära kasutada ja proovida jääda süüteo välistesse piiridesse, samal ajal kahjustades ründe osaliseks saanud isikute õigushüvesid olulisel määral. Näiteks olukorras, kus keegi järjepidevalt isikut verbaalselt ründab ning see tekitab palju ebamugavust, kuid ründe osaline ei saa midagi teha, tekib küsimus, mida üldse sellises olukorras enda kaitseks saaks teha ning millised oleksid võimalikud vahendid. Koheseid ja rünnet lõpetavaid vahendeid on sellises olukorras raske leida. Kohtusse ja teistesse õiguskaitseasutustesse pöördumine on võimalus, kuid see ei aita kaasa ründe lõpetamisele, vaid ainult aitab tegeleda tagajärgedega. Eesti ja Saksa õiguse kohaselt on selline rünne võimalik lõpetada hädakaitsega, mis annab kohese võimaluse ennast kaitsta ning võimaluse rünne ka tegelikult koheselt lõpetada.

Niisiis on mõlema lähenemise puhul võimalikud negatiivsed tagajärjed ning probleemid. Samas tuleb tõdeda, et kui ühe lähenemise negatiivne tagajärg on füüsiliste rünnete ja vägivalda suurenemine, teise puhul aga verbaalsete rünnete sagenemine, siis autori hinnangul on füüsiliste rünnete suurenemine üldkokkuvõttes ühiskonnale ja õiguskorrale mõnevõrra ohtlikum ja kahjulikum olukord. Ei ole selgeid tõendeid, et Prantsusmaa, Rootsi ja Hollandi lahendus on ühiskonnas toonud kaasa negatiivsemaid tagajärgi kui Eesti ja Saksa hädakaitse mudel ning seega võiks hädakaitse seisundit tekitava õigusvastase ründe puhul piirduda süütegudega. Seeläbi teaksid inimesed kindlalt, millistes situatsioonides nad võivad hädakaitset kasutada ning millal mitte, mis omakorda aitaks kaasa ka õiguskindlusele ühiskonnas. Praegu on Eesti kohtupraktikas näha, et kohtud ei ole ühesugusel arvamusel ning nende positsioonid seoses sellega, milliseid tegusid, mis ei vasta süüteokoosseisule, peaks lugema õigusvastaseks ründeks ja milliseid mitte, ei kattu. See näitab jällegi probleemi õiguskindlusega. Kui mitte ainult piirduda süütegudega, siis võiks vähemalt kaaluda puhtalt verbaalsete rünnete korral hädakaitseõiguse eitamist. Seda näiteks seeläbi, et au ja väarikus kui õigushüved jääks välja kaitstavate õigushüvede nimekirjast. Verbaalsete rünnete puhul on eriti tugevalt tunda ebamäärasust ja kohtute erinevaid nägemusi ründe osas, seega nende hädakaitse alt välja jätmise aitaks tagada õiguskindlust ühiskonnas.

KOKKUVÕTE

Hädakaitse on ammu ajast pärinev ning inimesega alati kaasas käinud instituut. Hädakaitseõigus annab isikule võimaluse ennast ründe eest kaitsta. Eesti õiguses sätestab hädakaitse KarS § 28, mille järgi ei ole tegu õigusvastane, kui isik tõrjus vahetut või vahetult eesseisvat õigusvastast rünnet enda või teise isiku õigushüvedele, kahjustades ründaja õigushüvesid, ületamata seejuures hädakaitse piiri. Hädakaitse analüüs koosneb kahest osast: hädakaitse seisund ja hädakaitsetegevus. Käesolev magistritöö analüüsis hädakaitse seisundit ning eelkõige selle ühte osist, milleks on õigusvastane rünne. Riigikohtust on läbi käinud mitmeid lahendeid, kus õigusvastane rünne ei vasta ühelegi süüteokoosseisule. Riigikohtu hinnangul võivad hädakaitsevõimelised olla ka õigushüved, mis ei kuulu karistusõiguse kaitsealasse. Niisiis ei pea õigusvastane rünne olema ei kuritegu ega väärtegu ja hädakaitse seisund võib tekkida ka teistsuguse ründe puhul. Riigikohtu hinnangul kuulub teise isiku solvamine sinna hulka ja on muuhulgas leitud, et õigusvastaseks ründeks kvalifitseerub isiku kutsumine sõnadega „lõdva püksikummiga tüdruk“ ja „lits“, võõra isiku habemest kinni haaramine ning küsimine „kes sina veel oled?“, isikul järel käimine ja tema järjepidev tülitamine.

Töö eesmärk oli välja selgitada, kas ja mis olukordades on põhjendatud Eesti õiguse lähenemine, et hädakaitse seisund võib tekkida ka sellise ründe korral, mis ei vasta ühelegi süüteokoosseisule, teiste Euroopa riikide õigusteooriate ja kohtupraktika põhjal. Magistritöös uuriti, kas ja millal on hädakaitse seisundi laiendamine olukordades, kus õigusvastane rünne ei vasta ühelegi süüteokoosseisule, põhjendatud. Selleks, et leida, kas Eesti kohtud on sellistes olukordades õigusvastase ründe ja hädakaitse seisundi sisustanud põhjendatult, analüüsiti ja võrreldi Eesti hädakaitse instituuti valitud Euroopa riikide hädakaitse õiguse käsitlustega. Valitud riikideks olid Saksamaa, Prantsusmaa, Rootsi ja Holland.

Töö hüpoteesiks püstitas autor, et teiste Euroopa riikide õigusteooriad ja kohtupraktika ei toeta Eesti kohtupraktika seisukohta õigusvastase ründe olemasolu leidmisel täies ulatuses ning et valitud riigid sisustavad hädakaitse seisundit ja õigusvastast rünnet kitsamalt, kuid samas ei ole mõjuvaid põhjuseid, miks teiste riikide lähenemine on parem võrreldes Eesti kohtupraktika hädakaitse instituudi seisukohtadega või miks peaks Eesti kohtud jõudma teistsugustele seisukohtadele. Töö peamine uurimisküsimus oli järgnev: millised on erinevused ja sarnasused Eesti ning teiste Euroopa riikide õigusteooria ja kohtupraktika lähenemistes hädakaitse seisundi

ja õigusvastase ründe olemasolu tuvastamisel ning kas on põhjuseid, miks eelistada ühe riigi lähenemist teisele?

Eesti õiguses on rünne õigusvastane, kui see on vastuolus mõne õiguskorras eksisteeriva normiga ning see ei pea olema koosseisupärane tegu. Eesti õigusteoorias ja kohtupraktikas on leitud, et rünne võib olla muuhulgas öörahu rikkumine, söimuvaling, taskulambist valguse näitamine näkku ning soovimatu pildistamine. Samuti korterist elektri välja lülitamine, erinevad solvangud (sealhulgas seksuaalse sisuga solvang) ja habemest kinni haaramine. Ründena aga ei saa käsitleda ebameeldivat pilku, trügimist rahvarohkes kohas, korralekutsuvat märkust. Kohtupraktikas on ka leitud, et kellelki teki pealt ära tõmbamine, keskmise sõrme näitamine ja kätega vehklemine ei kvalifitseeru õigusvastaseks ründeks. Eesti õigusteoorias ja kohtupraktikast peegeldub, et väga paljusid tegusid on käsitletud õigusvastase ründena ning Eesti karistusõigus on võrdlemisi laiaulatuslikult sisustanud õigusvastast rünnet ja hädakaitse seisundit. Kuigi isikuid kaitstakse suures ulatuses, siis pole täit selgust, millised juhtumid, eriti kui need on vähem riivavad, kuuluvad õigusvastase ründe alla ja millised mitte. See aga võib omakorda halvasti mõjuda ühiskonna õiguskindlusele.

Põhiolemuselt olid hädakaitse instituudid sarnased – kõikides riikides peab esmalt esinema hädakaitse seisund, et saaks üldse rääkida hädakaitsetegevusest ning hädakaitsest üldiselt. Seejärel tuleb hinnang anda kaitsetegevusele. Samuti on kõikide riikide puhul hädakaitse seisundi elemendid samad: rünne, ründe õigusvastatus ja rünne, mis on vahetu. Kuigi sõnastus varieerus riigiti, oli põhimõte sama. Nende üldiste sarnasustega see üldiselt piirduski, välja arvatud Saksamaa puhul.

Eesti ja Saksa hädakaitse instituut ehk seega nii hädakaitse seisund kui ka õigusvastane rünne on väga sarnased teineteisele, esineb vaid teatud pisierisusi hädakaitse. Kui võrd Eesti löi enda karistusseadustiku ning seega ka hädakaitse õiguse regulatsiooni Saksa õiguse pinnalt, on loogiline, miks riikide suhtumine on suhteliselt üks-ühele kattuv. Mõlema riigi puhul on hädakaitse seisundi ja õigusvastase ründe piirid väga laiad ning suurem osa ründeid kvalifitseeruvad õigusvastaste rünnete alla ning seega esineb hädakaitse seisund. Mõlemas riigis on õigusvastane rünne nii koosseisupärane kui ka karistusõiguse kaitsealast välja jääv rünne, mis on enamasti suunatud individuaalsete õigushüvede vastu.

Saksa õigusteoorias ja kohtupraktikas on välja toodud, et õigusvastane rünne on rünne, mis on näiteks suunatud isikuõiguste, tegutsemisvabaduse, kodurahu ja intiimsfääri kui õigushüvede

vastu. Samas ei ole õigusvastane rünne järjekorras tõuklemine ega unes tehtud liigutused. Kui tavaliselt loata pildistamine on rünne, siis on teatud olukordi, kus see võib olla õiguspärane. Näiteks kui politseinik teeb avaliku huvi mõttes nõusolekuta pilte, mida kuskil hiljem ei avaldata, siis sellisel juhul hädakaitse seisundile tugineda ei saa. Niisiis on mõlema riigi suhtumine hädakaitseõigusesse sarnane ning hädakaitse seisund on laiaulatuslik. Riikide suhtumine hädakaitseesse on jõuline ning on tunda põhimõtte „õigus ei tagane ebaõiguse ees“ mõju. Kuivõrd riikide seisukohad on samad, ei ole Eesti Saksamaa vaatepunktist hädakaitse seisundit ning õigusvastast rünnet liigselt laiendanud ning Eesti käsitus on nende seisukohast põhjendatud.

Kui Saksamaa ja Eesti käsitlused olid äärmiselt sarnased, siis sama ei saa öelda kolme ülejäänud riigi osas. Prantsusmaaga võrreldes on Eesti hädakaitse seisund ja õigusvastane rünne laiaulatuslikum ning õigusvastase ründe alla käib rohkem tegusid. Sarnaselt Eestile ei pea ka Prantsusmaal olema õigusvastane rünne koosseisupärane, kuid siinjuures esineb mitmeid erisusi. Varavastaste süütegude puhul leiab Prantsuse õigus, et õigusvastane rünne peab olema koosseisupärane ning kui see ei ole, ei saa rääkida hädakaitse seisundist. Eesti õigus varavastaseid süütegusid teistest tegudest kuidagi ei erista. Teine erisus tuleb sisse vääriskuse, väärtushinnangute ja au juures. Prantsuse karistusõiguse järgi ei ole au hädakaitsevõimeline ning välja arvatud teatud eranditega, ei ole seda ka vääriskus ja väärtushinnangud. Eesti õiguses on need õigushüved hädakaitsevõimelised ning on palju kaasuseid, kus nende kahjustamist on käsitletud õigusvastase ründena. Eelnev illustreerib, et Prantsuse hädakaitse instituut ei ole nii ulatuslik kui Eesti oma ning Prantsuse õiguse vaatepunktist on Eesti seega hädakaitse seisundit ja õigusvastast rünnet rohkem laiendanud.

Rootsi on kindlasti üks erinevamaid hädakaitse käsitlusega riike võrdluses Eesti lähenemisega. Rootsi tõlgendab hädakaitse seisundit ja õigusvastast rünnet palju kitsamalt. Õigusvastane rünne on Rootsi õiguses süütegu, seega peab käitumise näol olema tegemist koosseisupärase teoga. Kaitset saavad seega ainult karistusõiguslikku kaitsealasse kuuluvad õigushüved. Küll aga ei kvalifitseeru kõik süüteod õigusvastaseks ründeks – kvalifitseeruvad ainult need, millel on füüsiline element. Niisiis jäävad laimamine ja solvamine, kuigi need on Rootsi õiguses süüteod, välja arvatud mõnede eranditega, hädakaitse seisundist välja. See on ka suurim erinevus Eestiga. Järelikult on Eesti hädakaitse seisundi piire Rootsi vaatepunktist laiendanud ning Rootsi on palju tagasihoidlikum käitumiste kvalifitseerimises õigusvastaseks ründeks.

Ka Hollandi ja Eesti hädakaitseõiguse käsitlused on üksteisest erinevad. Esiteks on Holland limiteerinud hädakaitsevõimelisi õigushüvesid kolmele hüvele: keha, vara ja väärikus. See on ammendav loetelu, niisiis ei saa hädakaitse ühegi teise õigushüve puhul avalduda. Seevastu Eestis ei ole sellist nimekirja välja toodud ning kaitse saavad paljud õigushüved. Väärikuse all ei mõelda väarikust selle laias tähenduses, vaid see käib ainult seksuaalse väarikuse kohta. Niisiis au, hea nimi ja väarikus üldises mõttes kaitset ei saa, mis on jällegi erinevus võrreldes Eestiga. Koju sissetungimist ei loeta Hollandi karistusõiguse järgi õigusvastaseks ründeks, välja arvatud juhul, kui rünne oli samaaegselt suunatud keha või vara vastu. Liikumisvabaduse puhul lähevad arvamused lahku – osad leiavad, et see on rünne keha vastu, teised aga mitte. Eesti hädakaitse instituut sellist vahetegu ei tee. Sarnasus kahe riigi vahel on aga see, et rünne ei pea olema süütegu. Samas vähemohtlikud teod on reeglina Hollandi kohtupraktikas hädakaitse alt välja jäänud. Järelikult peab nentima, et Eesti hädakaitse seisundi ja õigusvastase ründe käsitlus on ulatuslikum kui Hollandi oma.

Eelnevast tulenevalt leidis magistritöös kinnitust autori püstitatud hüpotees. Eesti kohtupraktika lähenemine on küll mõneti sarnane teiste riikide praktikaga, eelkõige just Saksamaa omaga, aga teiste riikide praktika ja lähenemine õigusvastase ründe olemasolusse ja hädakaitse seisundi tuvastamisele on siiski märgatavalt erinev Eesti käsitlusest. Samas aga nagu ka autor töö hüpoteesis märkis, siis ei ilmne tegelikult tugevaid otseseid põhjuseid, miks üks või teine käsitlus on parem. Mõlemad käsitlused võivad tuua kaasa erinevaid negatiivseid tagajärgi: Eesti ja Saksa hädakaitse mudeli võimalik negatiivne tagajärg on füüsiliste rünnete suurenemine, konfliktide eskaleerumine ning vägivalda suurenemine, samas kui Prantsuse, Hollandi ja Rootsi käsitlus võib viia verbaalsete rünnete suurenemiseni. Kuivõrd aga ei ole selgeid tõendeid, et Prantsusmaa, Rootsi ja Hollandi lähenemine on ühiskonnas toonud kaasa negatiivsemaid tagajärgi kui Eesti ja Saksa hädakaitse mudel, siis võiks autori hinnangul hädakaitse seisundit tekitava õigusvastase ründe puhul piirduda ainult süütegudega. Alternatiivselt võiks mõelda au ja väärikuse õigushüvede väljajätmisest hädakaitsega kaitstavate õigushüvede nimekirjast. Seda eelkõige põhjusel, et tegude puhul, mis ei ole koosseisupärased, on näha ebamäärasust kohtupraktikas ning selline lähenemine võiks luua teatud selguse ning tagada ühiskonnas õiguskindluse.

Kokkuvõttes on arusaadav, et rünnete puhul, mis ei vasta ühelegi süütekoosseisule, on keerulisem kindlaks teha, kas rünne on õigusvastane või mitte. Iga riik on võtnud enda lähenemisi, mis peegeldab nende ühiskonna vajadusi ning kriminaalpoliitikat. Selliste kaasuste

juures peavad kohtunikud lisaks konkreetse kaasuse asjaoludele lähtuma enda siseveendumusest ning kõik vähemohtlikud ründed tekitavad paratamatult poleemikat ja probleeme. Hädakaitseisundi ja õigusvastase ründe kindlaks tegemine on juhtumipõhine ning seega on keeruline ennustada kõiki lahendusi või panna kirja kõiki tegusid, mis sobivad või ei sobi õigusvastase ründe alla. Kas isiku tegu kvalifitseerub õigusvastaseks ründeks ning kas seeläbi saab kaitsja tugineda hädakaitseisundile, eriti kui rünne ei ole koosseisupärane tegu, on paljuski sõltuv kaasuse asjaoludest ning kuigi kohtupraktika seab teatud juhised ja põhimõtted, säilib teatud ebamäärasus. Kui riik on otsustanud lähtuda ainult süütegudest, siis on õiguskindlus olemas ning kohtutel lihtsam hädakaitse küsimusi lahendada. Samuti peab inimestele sellistes olukordades säilima kindlus, mis teod on aktsepteeritavad ja millised mitte. Samas ei tähenda see, et see on ideaalne lahendus. Sellise käsitlusega jäävad osad õigushüved kaitseta, mis aga võivad seda kaitset ründe intensiivsusest tulenevalt vajada. Osad riigid on selle probleemi lahendanud nii, et kui üldiselt ei pea õigusvastane rünne olema koosseisupärane, siis on teatud erandid, kus koosseisupärasus peab esinema või teatud juhtumid, mis hädakaitseinstituudist välja jäävad. Kokkuvõttes on tegemist mitmetahulise instituudiga, mille hindamisel peab arvesse võtma väga paljude asjaoludega ning mis on tugevas seoses isikute siseveendumuste ja -tunnetustega, muutes hädakaitseisundi analüüsimise keeruliseks. Magistritöös esitatud analüüs näitab selgelt, et ka ühe riigi õigusteadlased tajuvad ja seega sisustavad seda instituuti koosseisuvälise teo korral erinevalt, mistõttu hetkel valitseb teatud ebaselgus.

THE SELF-DEFENCE SITUATION AND THE EXISTENCE OF AN UNJUSTIFIED ATTACK IN ESTONIA COMPARED TO OTHER EUROPEAN COUNTRIES. Abstract

This thesis examines the self-defence situation and the existence of an unjustified attack in situations where the unjustified attack does not correspond to any offense. Self-defence is a topic that is subject to a lot of discussion, and people often have varying opinions about when exactly the right to self-defence can be exercised. Although the institute of self-defence is very old, a unified understanding of which solution is the best has not been reached. Since defining the self-defence institute is largely left to courts, it is usually when the case reaches the court that it becomes clear whether or not the person was in fact in a self-defence situation. In Estonia, the Supreme Court has stated that the self-defence situation may arise, *inter alia*, in situations where an unjustified attack is neither a crime nor a misdemeanour, which also includes instances of low-intensity attacks such as insults. Consequently, the thesis analyses whether and under what circumstances extending the self-defence situation to cases is justified if an unjustified attack does not correspond to any offense. More specifically, the focus of the thesis is on identifying the situation of self-defence and the existence of an unjustified attack in the legal theory and jurisprudence of Estonia and other selected European countries. The Estonian legal system is compared with the legal systems of Germany, France, the Netherlands and Sweden. The aim of the paper is to find out if and when, based on the legal theories and case law of other European countries, the approach of Estonian law that a self-defence situation can also arise in the event of an attack that does not correspond to any offense, is justified. The following hypothesis was proposed: the legal theories and case law of other European countries do not fully support the position of Estonian case law in finding the existence of an unjustified attack nor do they define the self-defence situation and unjustified attack more broadly; but at the same time, there are no valid reasons why the approach of other countries is better compared to the Estonian positions regarding the self-defence situation or why Estonian courts should come to different conclusions.

In order to find the answer to the proposed research question, the thesis has been divided into two parts. The first chapter addresses the regulation of the Estonian self-defence law by explaining the nature of the self-defence situation and the unjustified attack. The chapter explains what an unjustified attack and a self-defence situation are according to the current law. It also discusses the cases and decisions of both the Supreme Court and the lower courts where an attack deemed to be an unjustified attack is not an offence. The second chapter examines the

self-defence institutes and approaches of Germany, France, Sweden and the Netherlands as well as compares them to the Estonian equivalents. The thesis provides a general overview of the self-defence regulation in each country and then compares the nature of the self-defence situation with that of Estonia, highlighting the similarities and differences between the criteria of the attack, the unlawfulness of the attack and the time of the attack. The paper analyses the most significant court decisions, which examine the unjustified attacks in situations where the attack was not a crime or a misdemeanour.

The Estonian legal order provides for the right of self-defence in section 28 of the Penal Code, according to which an act is not unjustified if the person combats a direct or immediate unjustified attack against the legal rights of the person or of another person by violating the legal rights of the attacker and without exceeding the limits of self-defence. In the Estonian law, an attack is unjustified if it contradicts a norm existing in the legal system, but it does not have to be an offense. This principle derives from the case law of the Supreme Court. In the Estonian legal theory and case law, it has been found that assault can include, *inter alia*, disturbing the night's peace, cursing, shining a flashlight in someone's face, and taking unwanted photographs. Attacks also include turning off the electricity in one's apartment, various insults (including sexual insults) and grabbing someone's beard. However, an unpleasant look, pushing someone in a crowded place, or making an orderly remark cannot be considered an attack. In the case law, it has also been found that pulling someone's blanket off, showing them the middle finger and flailing arms around do not qualify as unjustified attacks.

The Estonian legal theory and case law reflects that many acts are treated as unjustified attacks, and Estonian criminal law has provided for unjustified attacks and the self-defence situation relatively extensively. Although there is a high level of protection for individuals, it is not entirely clear which cases, especially if they are less offensive, fall under the unjustified attack and which do not. This, in turn, can have a negative impact on the legal certainty of the society. Therefore, an unjustified attack does not need to be either a crime or a misdemeanour, and the situation of self-defence may also arise in the case of a different type of attack. According to the Supreme Court, insulting another person falls within this category, and the court has found, *inter alia*, that calling a person a slut, grabbing a stranger by the beard together with asking "Who are you?", following a person around and constantly bothering them can qualify as unjustified attack.

In the Estonian law, the analysis of self-defence is broadly divided into two parts – the self-defence situation and self-defence activity. Germany, France, Sweden and the Netherlands also deal with the self-defence institute in the same way. In all these countries, the self-defence situation is made up of three parts: the attack, the unlawfulness of the attack and the fact that the attack must be immediate. Thus, all the countries have a common ground, i.e. what the elements of the self-defence situation are, which makes it possible to analyse Estonian law on the self-defence situation and unjustified attack in comparison with the law of the countries in the sample.

The Estonian and the German institute of self-defence, i.e. both the self-defence situation and the unjustified attack, are very similar to each other and there are only minor differences in the self-defence. Since Estonia based its Penal Code and thus the regulation of the right to self-defence on German law, it makes sense why the countries' approaches are mostly identical. In both countries, the boundaries of the self-defence situation and the unjustified attack are very broad, and the majority of attacks qualify as unlawful attacks and thus constitute as a self-defence situation. In both countries, an unlawful attack is both an offense and an attack outside the scope of criminal law, mostly directed against individual legal interests.

In the German legal theory and case law, it has been pointed out that an attack is unjustified if it is directed against legal interests like, for example, personal rights, domestic peace and the intimate sphere. However, shoving in a queue or movements made while sleeping are not considered as unjustified attacks. While taking photographs without permission is normally an attack, there are certain situations where it may be justified. For example, if a policeman takes pictures without consent due to public interest, but the pictures are not going to be published anywhere later, then in such a case, a self-defence situation cannot be invoked. Thus, both countries have a similar approach to the right of self-defence and the scope of the self-defence situation is broad. The national attitudes towards emergency protection are strong. Because the countries have similar views, Estonia has not extended the concept of a self-defence situation and an unjustified attack too far from Germany's point of view, and Estonia's approach is justified and reasonable from that standpoint.

While the approaches of Germany and Estonia are extremely similar, the same cannot be said for the other three countries. Compared to France, Estonia's self-defence situation and unjustified attacks are more extensive and have more acts which fall under unjustified attacks.

Similarly to Estonia, unlawful attacks in France do not need to be offences, but a number of differences become apparent. In the case of offences against property, French law defines that the unjustified attack must be an offence and that, if it is not, it is not possible to consider the situation of self-defence. The Estonian law makes no distinction between offences against property and other offences. The second distinction comes into play with dignity, values and honour. Under the French criminal law, honour is not covered by the right of self-defence and, with certain exceptions, neither are dignity and values. In the Estonian law, these legal interests can be protected under (the) self-defence, and there are many cases in which the damaging of those legal interests has been considered an unjustified attack. This illustrates that the French self-defence is not as extensive as the Estonian equivalent, and from the point of view of French law, Estonia has thus extended the self-defence situation and the unjustified attack to a greater extent.

Sweden is certainly one of the countries with the most different approach to self-defence when compared to the Estonian criminal law. Sweden has a much narrow interpretation of the self-defence situation and unjustified attack. An unjustified attack is an offence under the Swedish law. Protection is therefore only available for the legal interests that fall within the scope of the criminal law. In Sweden, however, not all offences even qualify as unjustified attacks – only those offences with a physical element do. Thus, defamation and insulting, although offences under the Swedish law, with some exceptions, are excluded from the self-defence. This is the biggest difference with Estonia. Consequently, compared to Sweden, Estonia has broadened the boundaries of the self-defence situation and Sweden is much more modest in classifying conduct as an unjustified attack.

The Dutch and Estonian approaches of the right of self-defence also differ. Firstly, the Netherlands has limited the legal interests eligible for self-defence to three – body, property and dignity. This is an exhaustive list, therefore self-defence cannot be applied when it comes to any other legal interest. In Estonia, on the other hand, there is no such list and many legal interests are protected. Dignity in the Netherlands does not refer to dignity at large, but only to sexual dignity. Therefore, honour, a good name and dignity in the general sense are not protected, which is, again, different from Estonia. Home invasion is not considered an unjustified attack under the Dutch criminal law unless it is accompanied by an attack on body or property. Opinions differ on freedom of movement, with some considering it to be part of the body, others not. The Estonian self-defence situation makes no such distinction. However,

the similarity between the two countries is that attack does not have to be an offence. However, minor offences are generally excluded from self-defence in Dutch case law. Consequently, it must be said that Estonia's attitude towards self-defence and unjustified attack is broader than that of the Netherlands.

The results of the thesis confirmed the proposed hypothesis. The approach of the Estonian case law is somewhat similar to that of other countries, especially Germany, but overall, the approaches of the other three countries regarding the existence of an unjustified attack and self-defence situation is, however, significantly different from the Estonian approach. At the same time, as was noted in the hypothesis, there are in fact no concrete reasons why one or the other approach is better. Both approaches may lead to different negative consequences – the Estonian and German emergency protection models may lead to an increase in physical attacks, escalation of conflicts and an increase in violence, while the French, Dutch and Swedish approaches may lead to an increase in verbal attacks. However, since there is no clear evidence that the French, Swedish and Dutch approaches have led to more negative consequences in society than the Estonian and German models of emergency protection, the approach could be limited to just offences in the case of unjustified attack.

With attacks that cannot be considered as offences, it is more difficult to determine whether the attack is unjustified or not. Each country has taken its own approach, reflecting the needs of their society and their criminal policy. In such cases, judges must be guided by their own convictions, and less dangerous attacks will inevitably generate controversy and problems. Determining whether there was an unjustified attack and self-defence situations is done case-by-case, and it is therefore difficult to predict all the solutions or to set out all the possible acts that should be considered under self-defence. Whether a person's act qualifies as an unjustified attack, and thus whether a defender can rely on the self-defence situation, especially if the attack is not an offence, depends largely on the circumstances of the case, and although case law sets out certain guidelines and principles, a certain degree of ambiguity remains. Where the state has chosen to proceed on the basis of offences only, there is legal certainty and therefore it is easier for the courts to deal with issues of self-defence. However, this does not mean that this is an ideal solution. This approach leaves some legal interests unprotected, which may need protection because of the danger and intensity of the attack. Some countries have solved this problem in such a way that, while in general the unjustified attack does not have to be an offence, there are certain exceptions where the offence is required, or certain cases which fall

outside the scope of the self-defence. All in all, it is a complex issue, and the legal scholars of one country cannot even agree on the best solution and regulation.

KASUTATUD LÜHENDID

Aufl.	Auflage
BGH	Bundesgerichtshof
BGHZ	Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
BrB	Brottsbalk
Cass.	Cour de cassation
CP	Code Pénal
Crim.	Chambre criminelle
ECLI	European Case Law Identifier
HMKo	Harju Maakohtu otsus
HR	Hoge Raad der Nederlanden
Hrsg	Herausgeber
Istanbuli konventsioon	Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon
KarS	Karistusseadustik
KorS	Korrakaitseeadus
KrK	Kriminaalkoodeks
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
OLG	Oberlandesgericht
PMKo	Pärnu Maakohtu otsus
RKKKo	Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus
Rn.	Randnummer
RT	Riigi Teataja
RvdW	Rechtspraak van de Week
S.	Seite
SOU	Statens offentliga utredningar
Sr	Wetboek van Strafrecht
StGB	Strafgesetzbuch
TlnRnKo	Tallinna Ringkonnakohtu otsus
Trib. pol	Tribunal de police
TrtRnKo	Tartu Ringkonnakohtu otsus
VMKo	Viru Maakohtu otsus
VÕS	Võlaõigusseadus

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Baumann, J. *et al.* Strafrecht Allgemeiner Teil. 13. Aufl. Bielefeld: Gieseking 2021.
2. Benillouche, M. *Leçons de Droit pénal général.* 3e éd. Paris: Ellipses 2017.
3. Blomkvist, C. Rätten till självförsvar – om tillatet och otillatet vald i nödsituationer, Stockholm: Forum 1972.
4. Bohlander, M. *Principles of German Criminal Law. Studies in International and Comparative Criminal Law.* Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing 2009.
5. Bock, D. *Strafrecht Allgemeiner Teil.* 1. Aufl. Berlin: Springer 2018.
6. Brottsbalken SOU 1953:14. Förslag till brottsbalk (Straffrättskommittens slutbetänkande). Stockholm 1953.
7. Bäcklund, A. *et al.* Brottsbalken En kommentar. Stockholm: Norstedts Juridik 2022.
8. Cleiren, C.P.M. *et al.* *Tekst & Commentaar Strafrecht.* 14e druk. Deventer: Wolters Kluwer 2022.
9. Corioland, S. *Droit pénal général.* Paris: Ellipses 2019.
10. Dahlström, M. *et al.* *Brott och påföljder: en lärobok i straffrätt om brottsbalken.* 2. uppl. Stockholm: Bruun 2005.
11. Dubber, M.D., Hörnle, T. *Criminal Law – A Comparative Approach.* Oxford: Oxford University Press 2014.
12. Elliott, C. *French Criminal law.* New York: Routledge 2011.
13. Erb, V., Schäfer, J. (Hrsg.) *Münchener Kommentar zum StGB.* 4. Aufl. München: Beck 2020.
14. Ernits, M. jt. *Karistusseedustiku üldosa eelnõu. Eelnõu lähtealused ja põhjendus.* Tallinn: Juura 1999.
15. Frände, D., Lernestedt, C. *Nödvärn i Sverige och Finland — några utsnitt. – Svensk Juristtidning* 2021.
16. Funk, T.M. *Rethinking self-defence. The ‘Ancient Right’s’ Rationale Disentangled.* Oxford: Hart Publishing 2021.
17. Guilleminot, L. *La légitime défense des personnes. Notion et fondements.* Éditions universitaires européennes 2018.
18. Haar, R.ter., Meijer, G.H. *Noodweer,* Deventer: Kluwer 2009.
19. Heller, K.J., Dubber, M.D (Ed.). *The handbook of comparative criminal law.* Stanford: Stanford University Press 2011.

20. Hirsnik, E., Allikmets, M. Karistusõiguslik hinnang ohjeldamisele hooldusasutustes. – *Juridica* 5/2017.
21. Horder, J. (Ed.). *Homicide Law in Comparative Perspective*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing 2007.
22. Jescheck, H.-H., Weigend, T. *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil*. 5. Aufl. Berlin: Duncker & Humblot 1996.
23. Karistusseadustik 119 SE. Eelnõu algtekst. – www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5c321fb1-dc00-3e2a-aef2-a88bef6d0f5c/ (08.02.2023).
24. Kindhäuser, U., Neumann, U. (Hrsg.). *Strafgesetzbuch*. 5. Aufl. Baden-Baden: Nomos 2017.
25. Kolb, P., Leturmy, L. *Cours de Droit Pénal Général*. 5e éd. Paris: Gualino 2019.
26. Kärner, M. Riigikohus karistusõiguse tõlgendajana. – *Juridica* 9-10/2022.
27. Kühl, K. *Karistusõigus: üldosa*. Tallinn: Juura 2002.
28. Lackner, K., Kühl, K., Heger, M. *Strafgesetzbuch: StGB. Kommentar*. 30. Aufl. München: Beck 2023.
29. Lamp, Ü. *Hädakaitsest Eesti ja Saksamaa kohtupraktika alusel*. Magistritöö. Juhendaja Heino Tõnismägi. Tartu: Tartu Ülikool 2012.
30. LOI n° 2023-22 du 24 janvier 2023 d'orientation et de programmation du ministère de l'intérieur. 26.01.2023. Légifrance. – www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000047047855/2023-01-26/ (24.03.2023).
31. Leclerc, H. *Le nouveau Code pénal*. Paris: Seuil 1994.
32. Mayaud, Y., Gayet, C. *Code pénal 2023, annoté*. 120e éd. Paris: Dalloz 2023.
33. Mikk, J. *Hädakaitse Eesti ja teiste riikide kehtivas õiguses*. Magistritöö. Juhendaja Jaan Ginter. Tartu: Tartu Ülikool 2011 (käsikiri TÜ Iuridicumi teabekeskuses).
34. Momsen, C., Savic, L. *Beck Online Kommentar zum Strafgesetzbuch*. 55. Aufl. München: Beck 2022.
35. Motion 2021/22:314 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD). – <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/H902314> (15.01.2023)
36. Noyon, T.J., Langemeijer, G.E., Rammelink, J. *Wetboek van Strafrecht*. Deventer: Kluwer 2020.

37. Pin, X. Droit pénal général. 10e éd. Paris: Dalloz 2019.
38. Rapport n° 271, tome I (1988-1989) de M. Marcel RUDLOFF, déposé le 27 avril 1989.– www.senat.fr/dossier-legislatif/s85860300.html (02.04.2023).
39. Samson, E. Kriminaalõiguse üldosa: abimaterjal kohtunike ja prokuröride järelkoolituse karistusõiguse õppegrupile. Tallinn: Justiitsministeerium 2001.
40. Schmidt, R. Strafrecht Allgemeiner Teil: Grundlagen der Strafbarkeit; Aufbau des strafrechtlichen Gutachtens. 22. Aufl. Bremen: Rolf Schmidt 2021.
41. Schönke, A., Schröder, H. (Hrsg.). Strafgesetzbuch: StGB. 30. Aufl. München: Beck 2019.
42. Soo, A. Karistusõiguslik hädakaitse ja hädaseisund põhiõiguste piiramise alusena koolides ning nende suhestumine 1. jaanuaril 2016 jõustuva lastekaitseaduse § 24 lõikega 3. – Juridica VI/2015.
43. Soo, A., Sootak, J. Hädakaitseõigus Riigikohtu kriminaalkolleegiumi viimase kümnendi praktikas. – Juridica II/2014.
44. Sootak, J., Pikamäe, P. (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2021.
45. Sootak, J. Karistusõigus. Üldosa. Tallinn: Juura 2018.
46. Sordino, M.C. Droit Pénal Général. 6e éd. Paris: Ellipses, 2016.
47. Štšerbin, D. Hädakaitse instituut õigusteoorias ja Eesti kohtupraktikas. Magistritöö. Juhendaja Heino Tõnismägi. Tartu: Tartu Ülikool 2014.
48. Svensson, E. Social adekvans i straffrättsdogmatiken. – Svensk Juristtidning 2016.
49. Tak, P.J.P. The Dutch Criminal Justice System: Organization and Operation. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2003.
50. Wennber, S. Introduktion till Straffrätten. Stockholm: Norstedts Juridik 2005.

MUUD KASUTATUD ALLIKAD

51. Court rejects conditional release of Jacqueline Sauvage. Radio France Internationale 12.08.2016. – <https://www.rfi.fr/en/france/20160812-court-rejects-conditional-release-jacqueline-sauvage> (04.02.2023).
52. Bergman, L. Experten: Utökad nödvärnsrätt skulle legitimera ökat våld. SVT Nyheter 31.05.2021. – <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/experten-utokad-nodvarnsratt-skulle-legitimera-okat-vald> (14.01.2023).
53. French appeals court sentences cop for shooting man in back. Radio France Internationale 11.03.2017. – <https://www.rfi.fr/en/france/20170311-french-appeals-court-sentences-cop-shooting-man-back> (04.01.2023).
54. Kalev, M. Naine ründas meest kööginoaga. Kohus leidis, et see pole kuritegu, sest mees oli eelnevalt naist solvanud. Eesti Ekspress 12.03.2023. – <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120153482/naine-rundas-meest-kooginoaga-kohus-leidis-et-see-pole-kuritegu-sest-mees-oli-eelnevalt-naist-solvanud> (01.04.2023).
55. La justice pénale en France. Ministère de la Justice. 16.12.2016 – <http://www.justice.gouv.fr/justice-penale-11330/> (20.01.2023).
56. Présidentielle 2022 : Emmanuel Macron ciblé par ses opposants de droite pour ses propos «contre la légitime défense». Le Figaro 01.04.2022. – <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/presidentielle-2022-emmanuel-macron-cible-par-ses-opposants-de-droite-pour-ses-propos-contre-la-legitime-defense-20220401> (27.01.2023).
57. Riigikohus mõistis Lasnamäe sillal meest tulistanud teetoolise õigeks. Eesti Rahvusringhääling 01.07.2021. – <https://www.err.ee/1608264003/riigikohus-moistis-lasnamae-sillal-meest-tulistanud-teetoolise-oigeks> (05.01.2023).
58. The Swedish Criminal Code. Government Offices of Sweden. <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-criminal-code/> (03.02.2023).
59. Vahter, T. Kuidas kohus lahendas Kõmmari tapmise mõistatuse. Eesti Ekspress 27.05.2020. – <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/89966469/kuidas-kohus-lahendas-kommari-tapmise-moistatuse> (04.01.2023).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

60. Brottsbalk (1962:700). SFS 2022:1519. Justitiedepartementet L5.
(<https://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=1962:700>, 15.03.2023).
61. Code Pénal. 04.02.2023.
(https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719,
21.02.2023).
62. Karistusseadustik. – RT I, 06.08.2022, 27.
63. Korrakaitseadus. – RT I, 14.03.2023, 28.
64. Kriminaalkodeks. – RT 1992, 20, 288.
65. Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. – RT II, 26.09.2017, 2.
66. Strafgesetzbuch. Gesetz vom 04.12.2022. Bundesministerium der Justiz.
(<https://www.gesetzeim-internet.de/stgb/>, 10.03.2023).
67. Võlaõigusseadus. – RT I, 02.12.2022, 7.
68. Wetboek van Strafrecht. 01.01.2023. (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2023-01-01>, 24.03.2023).

KASUTATUD KOHTULAHENDID

Eesti kohtupraktika

69. RKKKo 08.03.1995, III-1/1-10/95.
70. RKKKo 30.01.1996, 3-1-1-15-96.
71. RKKKo 19.11.1996, 3-1-1-121-96.
72. RKKKo 08.11.2001, 3-1-1-103-01.
73. RKKKo 21.01.2002, 3-1-1-124-01.
74. RKKKo 09.10.2003, 3-1-1-106-03.
75. RKKKo 25.03.2004, 3-1-1-17-04.
76. RKKKo 04.02.2005, 3-1-1-111-04.
77. RKKKo 30.10.2006, 3-1-1-95-06.
78. RKKKo 20.06.2008, 3-1-1-34-08.
79. RKKKo 12.10.2012, 3-1-1-40-12.
80. RKKKo 15.10.2015, 3-1-1-65-15.
81. RKKKo 06.10.2016, 3-1-1-60-16.
82. RKKKo 03.11.2017, 1-16-9964.
83. RKKKo 14.12.2020, 1-19-8038.
84. RKKKo 01.07.2021, 1-18-10214.
85. RKKKo 17.03.2022, 1-20-9563.
86. RKKKo 21.10.2022, 1-21-3307.
87. TlnRnKo 26.06.2008, 1-07-1052.
88. TlnRnKo 26.01.2015, 1-14-5735.
89. TlnRnKo 06.06.2019, 1-18-7833.
90. TlnRnKo 19.11.2020, 1-20-2272.
91. TrtRnKo 22.02.2018, 1-17-4110.
92. HMKo 09.11.2015, 1-15-8077.
93. HMKo 14.08.2018, 1-18-4879.
94. HMKo 19.01.2023, 1-22-2914.
95. PMKo 29.04.2016, 1-16-1878.
96. VMKo 29.09.2008, 1-08-6691.

Rootsi kohtupraktika

- 97. NJA 1970:58.
- 98. NJA 1976:183.
- 99. NJA 1990:210. 11.04.1990. – lagen.nu/dom/nja/1990s210 (31.01.2023).
- 100. NJA 1993:553. 26.10.1993. – lagen.nu/dom/nja/1993s553 (24.01.2023).
- 101. NJA 1999:460. 18.06.1999. – lagen.nu/dom/nja/1999s460 (30.01.2023).
- 102. NJA 2005:237. 21.04.2005. – lagen.nu/dom/nja/2005s237 (30.01.2023).
- 103. NJA 2016:763. 14.07.2016. – lagen.nu/dom/nja/2016s763 (31.02.2023).
- 104. NJA 2018:1051. 18.12.2018. – lagen.nu/dom/nja/2018s1051 (12.04.2023).
- 105. RH 18.12.2013, 2013:32.

Prantsusmaa kohtupraktika

- 106. Cass.Crim, 24 mai 2000, 99-84.979.
- 107. Cass.Crim, 18 juin 2002, 01-88.062.
- 108. Tribunal Pol. Valence, du 19 mai 1960.
- 109. Tribunal correctionnel d'Avesnes-sur-Helpe, 17 février 2012, 199/2012.
- 110. Cour d'appel Douai, 10 octobre 2012, 12/01253.

Saksamaa kohtupraktika

- 111. BGH, Urteil vom 12.08.1975, 1 StR 42/75 – NJW 1975, 2075.
- 112. BGH, Urteil vom 26.10.1993, 1 StR 559/93 – NJW 1994, 672.
- 113. BGH, Urteil vom 11.09.1995, 4 StR 314/95 – NStZ-RR 1996, 100.
- 114. BGH, Urteil vom 23.01.2003, 4 StR 267/02 – NStZ 2003, 599.
- 115. BGH, Urteil vom 17.05.2018, 3 StR 622/17 – NStZ-RR 2018, 272.
- 116. OLG Schleswig, Beschluß vom 03.02.1984, 1 Ss 623/83 – NJW 1984, 1470.
- 117. OLG Düsseldorf, Beschluß vom 15.10.1993, 2 Ss 175/93 – NJW 1994, 1971.

Hollandi kohtupraktika

- 118. HR 08.02.1932, ECLI:NL:HR:1932:BG9439, NJ 1932/617.
- 119. HR 02.02.1965, ECLI:NL:PHR:1965:AB3466, NJ 1965/262.
- 120. HR 30.03.1976, ECLI:NL:HR:1976:AB6419, NJ 1976/322.

121. HR 17.11.1987, ECLI:NL:PHR:1987:AD0042, NJ 1988/809.
122. HR 14.04.1998, ECLI:NL:HR:1998:ZD1015, NJ 1998/662.
123. HR 07.02.2006, ECLI:NL:HR:2006:AU8274, NJ 2006/508.
124. HR 12.06.2007, ECLI:NL:HR:2007:BA0423, RvdW 2007, 622.
125. HR 08.11.2011, ECLI:NL:HR:2011:BT2185, RvdW 2011/1411.
126. HR 20.12.2011, ECLI:NL:HR:2011:BT6372, NJ 2012/28.
127. HR 11.06.2013, ECLI:NL:PHR:2013:1043, NJ 2015/415.
128. HR 10.06.2014, ECLI:NL:HR:2014:1364, NJB 2014/1282.
129. HR 07.07.2015, ECLI:NL:HR:2015:1786, NJ 2016/39.
130. HR 22.03.2016, ECLI:NL:HR:2016:456, NJ 2016/316.
131. HR 17.10.2017, ECLI:NL:HR:2017:2645, RvdW 2017/1166.
132. HR 26.03.2019, ECLI:NL:HR:2019:434, RvdW 2019/435.
133. HR 06.04.2021, ECLI:NL:HR:2021:499, RvdW 2021/467.
134. Amsterdami kohus, 22.07.2008, LJN:BD8276.